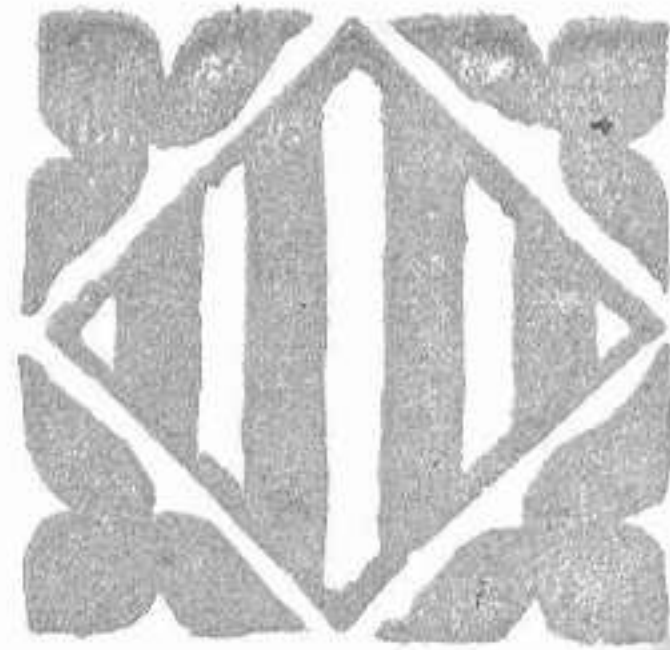

QUADERNS

D'ESTUDIS POLITICS, ECONOMICS I SOCIALS

Perpinyà n°6

Juny 1945

SUMARI

Homenatge a Pompeu Fabra

Temes de l'actualitat política

La qüestió agrària a Catalunya

Les assegurances socials i la medicina

Les etapes polítiques de la restauració de Catalunya

Dos testimonis de la barbàrie nazi :

L'home en els camps de concentració

El que diu el tinent coronel Sr. Garcia

Miranda

***

Claudi Ametlla

J. de Camps i Arboix

Doctor Tosquelles

A. Rovira i Virgili

Dr. Sever Perramon

Pere Fort

INFORMACIONS I COMENTARIS

- ◆ L'emprèstit de la reconstrucció
- ◆ L'expoliació del vençut
- ◆ L'alta cultura a l'Espanya falangista
- ◆ Dues institucions científiques desfetes
- ◆ « Menendezpelayismo »
- ◆ El bloc ibèric ◆ Aliança ibèrica
- ◆ L'Estat pseudo-cristià
- ◆ La repulsa del món contra Franco
- ◆ A Espanya ja comença a passar alguna cosa
- ◆ L'estatut dels refugiats espanyols a França
- ◆ El centenari de Verdaguier a Perpinyà ◆ Profanació
- ◆ Un llibre del Dr. August Pi i Sunyer
- ◆ La declaració d'« Esquerra Republicana de Catalunya »
- ◆ Dues veus de Catalunya
- ◆ Franco parla a Amèrica

Efemèrides de Maig

Preu : 30 Frs.

QUADERNS, publicació del " Grup d'Estudis Polítics "

pot adquirir-se a :

PERPINYA. — Librairie Hachette, rue des Augustins Quioscos de la Ciutat i Estació.

BEZIERS. — I. Granada, 75, Pl. 11 de Novembre.

BORDEUS. — M. Taverner, 11, Rue de Lalande.

NARBONA. — Quiosc de l'Estació.

MONTAUBAN. — M. Figuerola, 9, Rue Mary Lafont.

MONTPELLIER. — H. Barrera, 9, Rue Thérèse.
Quiosc de l'estació.

MARSELLA — Casal d'Esquerra Republicana de Catalunya (M. Bassas), 12, rue Pavillon.

PARIS (V^e) — Librairie Espagnole, 10, Rue Gay Lussac — Tel. Danton 81-35.

TOLOSA — Administració de « Foc Nou », 25, Rue de Roquelaine — Tel. 229-83.
« Galerie du Livre », 60, Rue de la Pomme.

CASABLANCA (Marroc). — « Librairie de France », 4, rue Chénier.

ANDORRA. — Josep Gastó, Les Escaldes.

I podeu rebre-la a domicili enviant l'import de 32 frs. per gir postal a

F. Cuito - 15, Rue Ramon Lull - Perpignan Tel 47-33

Compte Chèques Postaux : N° 534-25 Montpellier

La subscripció a tres números amb la tramesa solament de 90 frs. us assegura la revista que altrament correu el risc de no poder obtenir a causa de l'escassetat de paper i les limitacions consegüents

NOTES

- QUADERNS s'excusa de la qualitat i del color del paper de la present edició. Les circumstàncies del moment i el bon desig de no retrassar l'aparició d'aquest número, ens fan esperar que el lector ens voldrà disculpar la deficiència.
- S'autoritza la reproducció total o parcial dels textos del present número de QUADERNS i s'agrairà la indicació de la seva procedència.
- Del contingut i opinions de cada article en són responsables els respectius autors.
- No es retornen els originals, es publiquin o no.
- Per no disposar dels accents greu i agut sobre les lletres i, o, u, hem decidit substituir aquests signes ortogràfics per l'accent circumflex. Esperem que els nostres lectors voldran excusar aquesta deficiència obligada per les circumstàncies.

QUADERNS

D'ESTUDIS POLITICS, ECONOMICS I SOCIALS

Perpinyà

C. Ramon Llull, 15

Juny 1945

HOMENATGE A POMPEU FABRA

Catalunya ens agermana no pas amb el vincle fatal de la raça, sinó amb el nexè espiritual de la llengua. Som catalans perquè parlem català, i parlem català perquè volem fer-ho. Voluntat de la llengua i amor de la llengua és el que uneix els catalans, per damunt de totes les diferències que poden separar-nos.

«Puix parla català, Déu li do glòria!»

havien pres per lema els escriptors de la nostra Renaixença. Llur entusiasme, però, va trobar un element d'expressió vacil·lant entre la llengua literària de la decadència, forma neulida i voluntàriament acastellanada; la parla del poble, rica de lèxic, irregular però, i dialectilitzada en les seves formes, i una llengua perfectament construïda, homogènia i abundant, però arcaica: la dels nostres clàssics. L'espontaneïtat tan poètica de la Renaixença es tradueix en espontaneïtat lingüística, en anarquia gràfica.

Feliçment — providencialment — Pompeu Fabra comença la seva tasca. «L'ideal que perseguim no és la resurrecció d'una llengua medieval, sinó formar la llengua moderna que fóra sortida de la llengua antiga sense els llargs segles de decadència literària i de supeditació a una llengua forastera». Abans de formular-lo amb tals paraules, ja era aquest el disseny que presidia tota l'obra del nostre filòleg.

Amb un esforç constant, acrescut de ciència i d'amor, Pompeu Fabra ha realitzat genialment en pocs anys el que per a d'altres llengües ha estat l'obra de moltes generacions: fixar l'ortografia, assenyalar les formes correctes de la flexió i de la sintaxi, en fi, depurar el lèxic. Només així podia el català, sense perdre el seu caràcter de llengua de poesia, devenir llengua de cultura, vehicle d'ensenyament, instrument de govern. Haver-ho assolit d'una manera tan ràpida i eficaç ha estat el miracle de Pompeu Fabra.

Catalunya sencera ha comprès — o millor, instintivament ha sentit — tot l'agraïment que deu a Pompeu Fabra, i ho ha reconegut, acatant amb respecte unànime la disciplina gramatical del Mestre. Pompeu Fabra és l'únic català a qui tots els catalans han obeït plenament i de bon grat. Ell és l'únic que veu realitzada la noble il·lusió de la seva vida; l'únic que podrà dir: «De tot el meu treball, res no ha estat debades».

La Universitat de Tolosa atorga al President de l'Institut d'Estudis Catalans el títol de doctor honoris causa; el món internacional dels seus deixebles i amics li ofereix en plena guerra una Miscel·lània d'estudis lingüístics. Què li oferiria Catalunya?

D'entre les publicacions del restaurador de la nostra llengua les Converses filològiques presenten un caire ben propi. No hi apareix el tractadista exposant d'una manera freda i sistemàtica, sinó el mestre i l'amic veïllant amatent damunt les faltes que més sovint cometem i aplanant-nos el camí de la correcció, per tal que més fàcilment arribi cascadu a fressar-se el camí de l'art. Tan plenes de doctrina com atractives de lectura, les Converses filològiques tot just publicades desaparegueren del mercat. Ara una nova edició n'és oferta a l'autor per iniciativa de QUADERNS; edició de luxe, numerada i a curt tiratge; més tard seguirà la gran edició popular que s'haurà d'editar a Catalunya. Des d'ara, cada exemplar de la primera serà una joia bibliogràfica i un títol d'honor per aquell que l'hagi subscrit.

Els catalans han de recordar-se del patriota que, per encarnar com ningú la llengua catalana, hagué d'exiliar-se d'Espanya, però que en terra catalana segueix, en austera senectud i desposseït de tot el seu, treballant per Catalunya i per la llengua catalana, per allò que més estimem.

TEMES DE L'ACTUALITAT POLITICA

per Claudi AMETLLA.

EL VIATGE DE PI I SUNYER — EL CONGRES DE L'ESQUERRA — EL GOVERN DE LA GENERALITAT — LA JUNTA D'ALLIBERACIO — L'UNIC PROBLEMA : DESTRUIR FRANCO

Entre l'aparició del cinquè i del sisè número de QUADERNS, que és el present, han ocorregut, tant en l'àrea estrictament catalana com en la més ampla espanyola, fets que interessin fortament als compatriotes, refugiats polítics com jo mateix. Em sembla útil de comentar-los amb esperit objectiu i net de tota tendència partidista i amb l'intent, que potser no sabré portar a fi de bé, de donar a aquells esdeveniments una explicació clarificadora i de situar-los, al mateix temps, dins el marc de les angoixoses preocupacions de la col·lectivitat exiliada.

•••

El primer d'aquests fets, en l'ordre cronològic, és la vinguda a França de Carles Pi i Sunyer.

Fundador i president del Consell Nacional de Londres i autor, amb altres amics, de la « Declaració » que vaig tenir l'honor de glossar primer que ningú damunt d'aquestes pàgines i que fou objecte després d'un apassionat debat, Pi i Sunyer apareixia com un heterodox del seu partit i àdhuc del bloc de catalans que havien adoptat la legalitat republicana i estatutària com signe d'aplegament per a l'obra immediata. No solament s'havia posat al front d'una formació política nova, sinó que el programa que havia adoptat era diferent, i per tant contraposat, a l'oficial del seu partit.

D'un punt de vista merament disciplinari, aquesta posició afectava l'« Esquerra republicana de Catalunya »; però d'un punt de vista general afectava tots els catalans que de l'obediència al president Irla i els restabliments institucionals en feren llur comuna política de represa, i, el que no és de negligir, el llaç de coincidència entre tots i l'entesa tàcita amb els republicans espanyols. Per això, sense impertinència, poguérem tractar de la naixent discrepància i demanar la seva reducció molts que no pertanyent a aquell partit, vèiem el greu perill de la dislocació de les forces catalanes, en el moment que tot demanava imperiosament que marxessin unides.

Calia, doncs, primer que tot, que fos esvaït el desacord. Aquest feliç resultat ha estat assolit del tot. Algunes converses particulars, alguns requeriments fets amb més o menys patetisme, començaren a decantar l'ànim de l'il·lustre ex-alcalde de Barcelona; l'espectacle que li oferien els catalans de França, llur força i vibració, la decisió de llurs homes directius, el seny, coherència i responsabilitat de la majoria, feren la resta. Si hem sabut entendre la seva sorpresa, el nostre amic estava molt lluny de sospitar que ací existia aquesta realitat.

Aquelles raons i aquesta visió convenceren sens dubte el visitant que calia reconèixer als organismes ací creats el dret de dirigir la política catalana en l'exili; d'altra banda, majoria aclapadora tant en directors com en massa, i que llurs directives eren les més pràctiques i viables en aquest moment. Si durant l'ocupació alemanya que feia impossible tota actuació ací, una entitat directiva a Londres podia, no enfondant-s'hi massa, tenir una justificació, aquesta no existia ja quan, alliberada França, la comprensió d'aquest país ens permetia de reprendre la nostra acció política en un marc de generosa llibertat.

Carles Pi i Sunyer, home de diàleg i de raó, patriota abans que tot, davant d'aquests arguments ideològics i de fet, que potser la distància no li havia permès d'apreciar i valorar, s'apressà a oferir la dissolució del seu Consell nacional i a acceptar la posició oficial de l'Esquerra. Segurament que féu algunes reserves respecte a extrems programàtics de la vella « Declaració »; però ningú podia demanar-li que els sacrificés, tant més que, com a ideals, no repugnen a cap catalanista i molts els professen sense, per això, haver-se apartat de llurs partits.

Com veieu, la divergència, si realment després de les explicacions hi havia encara divergència, residia en la fixació de la feina immediata a emprendre, un cop fos possible l'actuació d'un govern català. I aclarit que Pi estima que si de sobte i sense transició venia el restabliment de la República

i de la Generalitat, succeint directament a Franco — eventualitat que creu molt i molt poc probable, com jo mateix — no hi havia més remei que acceptar i servir-se de l'Estatut, el qual, d'altra banda, ell no creu tan magre com diuen certs detractors; i aclarit, encara, que mentre durin aquella o aquelles situacions-punts, la nostra carta d'autonomia no pot constituir bandera per a flamejar en les campanyes de l'oposició, coses en les quals estem tots conformes, el desacord s'esfuma tant que hom arriba a preguntar-se si realment existia. Tot sembla així reduir-se a malentesos que la separació i les males comunicacions han creat.

D'aquesta manera foren restablertes d'un costat l'ortodòxia i d'un altre la disciplina, amb goig dels militants del partit i d'aquells que, no éssent-ho, estimen que una bifurcació de les forces catalanes fóra fatal per Catalunya. Resultat esperat per molts, resultat inevitable. La posició presa ací era tan sòlida i lògica, i la de Londres de realització tan remota, que no podia succeir més que allò que ha succeït; l'acord en la posició diguemne estatutària. Cal felicitar-nos-en i felicitar els dos principals artífexs: Rovira i Virgili que sembla el victoriós i Pi i Sunyer que sembla el vençut i és el victoriós. Paradoxes de la política!

•••

Resolta aquesta dificultat, el Congrés de l'Esquerra celebrat a Tolosa no podia dur-nos cap sorpresa. Esvaït l'équivoc, tot anà com una seda, tot fou normal. Per aquesta normalitat voldríem precisament lloar-lo, car realitzar una acció dins de la mesura i la proporció és de vegades entre nosaltres la cosa més revolucionària que es pot accomplir i en tot cas i sempre la més necessària i convenient. La declaració política la poden acceptar tots els catalans que no s'entestin a viure fora del nostre temps, i la netedat i concisió amb què és expressada serà grata a tots els qui temin el gran perill de la confusió i amin la catalana virtut de la claredat i concreció. Ara només és qüestió que quan sigui possible passar als actes, aquests siguin congruents amb aquells principis i limpidesa i que no quedi tot en literatura política.

Ja l'Esquerra, en la seva primera actuació arran de l'alliberació de França, ens donà un exemple de seny i responsabilitat en reorganitzar-se, repudiant la unió que desunia i tornant al seu programa clàssic, sense concessions a la demagògia i sense aquella por a no semblar prou avençada, que en altres moments tan gran estrall féu en no pocs dels seus dirigents. Por que és l'escull dels polítics esquerristes i que, a desgrat de la temptació que el nostre trist viure representa, han sabut salvar en aquesta ocasió aquells que ara elogiem. A Tolosa, aquesta bona orientació és confirmada vigorosament. L'Esquerra es situa en el terreny que escau al partit que es creu ésser, i que crec que

és, majoritari a Catalunya. Des d'aquest terreny podrà emprendre embranzida quan la hora de governar sigui arribada, com a nucli concentrador, dins el qual o a l'entorn del qual podran anar a parar els catalans que anhelin treballar per a la pàtria sota els signes de l'eficàcia i la realitat.

El Congrés de Tolosa farà encara més possible aquesta obra de coincidència — no cal dir d'unió — condició prèvia a tot redreçament català. La consagració de la tendència que té la més alta representació en la persona del President Irla i la més pura interpretació en Rovira i Virgili, l'admirable teoritzador de la política catalana, ens porta a aquella concòrdia, no menys que el triomf personal de Carles Pi i Sunyer, en el patriotisme i lleialtat del que tots sabem que podem confiar i reposar.

•••

La nova no és pública quan escric aquestes ratlles — onze de juny — però ho serà segurament quan siguin llegides: el President Irla ha encarregat Carles Pi i Sunyer de formar un govern català. El President delega en aquest les seves funcions executives, que en les circumstàncies actuals seran ben poques. El procediment és previst en l'Estatut interior.

No coneixem rés més d'aquesta nova: ni el programa ni la composició del govern. No necessitem saber sinó que el President ho ha decidit així, per a atorgar un ample marge de confiança al Consell de la Generalitat en l'exili, saludar-lo respectuosament i desitjar-li els més grans èxits.

En el darrer número d'aquesta revista, la seva redacció cregué del cas comentar la demanda d'aquest govern formulada pel senyor Quero Molares en un brillant article. El comentari es limitava a reunir les objeccions que a aquell projecte feien aquells « que encara » no n'eren partidaris, a assenyalar en forma interrogativa algunes condicions que hom creia que devien ésser acomplertes abans de posar-lo a la practica i a deixar ben clar que era una qüestió de maduresa i no de principi la que s'aixecava contra la formació del govern. Glossant aquestes notes, el periòdic « Endavant » escrivia que amb elles hom volia servir de fre a tota acceleració irreflexiva i no trobo l'observació fora de lloc. Car, en efecte, la decisió és de les que cal reflexionar.

L'oportunitat de la iniciativa és de l'apreciació i de la prerrogativa del President de la Generalitat, el qual disposa d'informacions i elements de judici que manquen als altres. Si ell ho ha cregut convenient així, cal acatar-ho. En aquestes hores cal ésser ministerials de totes les seves decisions presidencials i reservar el dret de crítica a la manera com els executors les portin a terme.

Una altra notícia, aquesta de caràcter general espanyol, ens ha sobtat agradablement aquests dies: la Junta espanyola d'Alliberació fundada a Mèxic ha estat autoritzada a venir a França i a exercir-hi una discreta activitat política. Resident ací la majoria d'espanyols expatriats, éssent França la nació més interessada a la normalització de la situació espanyola, i fent possibles la proximitat accions que des d'Amèrica són difícils, el trasllat d'aquell organisme a aquest país ha de saludar-se com una bona nova.

No sé si aquest anunci tindrà realització, car a la primera informació no n'ha seguit cap altra. No cal estranyar, però, aquest silenci. Mai no hem sabut gran cosa del que feien els qui a Mèxic són directors de la política espanyola. Cada vegada que hi ha hagut a França una reunió de diputats o de personalitats representatives, els de Marsella preguntaven als de Perpinyà i els de Tolosa als de París, què passa, què es diu, quines impressions es tenen d'Amèrica. I ningú no acostumava a saber res. Aquesta incomprendible ignorància no és precisament per a saber-ne grat als qui en són responsables.

Sigui com sigui, repeteixo que semblaria d'una bona política el trasllat a París d'aquella Junta, de part d'ella o d'un organisme amb suficient autoritat. Crec que ací hi ha, si no la millor feina a fer, una força important, prop dels partits i dels governants que no semblen disposats a oblidar el que és Franco i el perill que representa per tots, però específicament per a França.

Ara, que aquells directors, la investidura dels quals no discuteixo, haurien de plantejar davant de les Cancelleries el nostre problema tal com és; és a dir, enderrocar Franco i no assegurar-se l'herència. Es aquell el problema magne i capdal, i no aquest de persones. Han actuat sempre d'acord amb aquesta concepció? Des d'ací, no ho sembla pas. El poc que sabem de llur gestió ens fa nàixer la sospita que aquells directors d'Amèrica han despés més energies en picabaralles entre ells, a assegurar-se cadascú una supremàcia sobre l'altre, que no pas en acció autènticament anti-franquista. I d'això a creure que l'abstenció d'algun d'aquells líders més hauria afavorit que perjudicat la nostra causa, no hi ha més que un mal pensament que molts han tingut.

Car diguem-ho d'un cop: una de les coses que aguanten Franco, potser la principal, és l'escassa garantia que als ulls de certes nacions ofereixen les solucions que es presenten per a substituir-lo. Mentre hom pugui creure que el successor és la probable represa de la guerra civil, no crec que l'ajut internacional ens afavoreixi. I aquesta creença, justa o injusta, pot existir mentre aquelles solucions siguin parcials, partidistes i inspirades en un sol programa, home o partit. Es la conjugació de

tots i la formació d'un equip que ni allí ni ací no inspiren hostilitats, àdhuc en republicans provats, que podrà convèncer del contrari.

Vingui, doncs, a França, la Junta d'alliberació; vingui algun dignatari que encarni alguna part de la provisionalment desapareguda legitimitat republicana; però que vingui amb un esperit nou. No a preparar el govern d'en Pau contra en Pere; no a preparar, tan sols, el govern de tots, si així ho volen els qui han d'ésser llurs governats o aquells, més poderosos, que tenen en llur mà la nostra sort, sinó a ajudar a qualsevol obra de conjunt. a suggerir-la, a negociar-la, a fer-la possible, si cal amb el patriòtic sacrifici de llur renúncia.

Car el que convé, amb una conveniència de vida o mort, és la supressió de Franco i l'establiment d'un règim humà i democràtic a Espanya, dins del qual acabin llurs sofriments els qui allà o ací no poden més. Solament deixaran d'entendre això les ínfimes minories que no pateixen ni a Espanya, ni a l'exili.

***

No cometré la injustícia de carregar sencer aquest insuccès als directors aposentats a Amèrica. Com podem oblidar que l'episodi grec i els conflictes polonès i sirià, no resolts en escriure aquest article, no ens afavoreixen, encara que no sigui més que per l'aprensió de fer sorgir un problema nou a Europa? I com passar per alt la iniciativa, diguem-ne militar, de resultats tan contraris a la nostra conveniència?

Però àdhuc tenint això en compte, i sempre amb la reserva de la manca d'informació que no ens permet de jutjar la qüestió en la seva totalitat, la impressió de fracàs apareix massa notòria. I sense que hom ho pugui evitar pugen als llavis aquestes preguntes:

Amb cinc o sis anys de relativa llibertat de la qual han gaudit a Amèrica i disposant de quantiosos mitjans, quin avanç han imprès al nostre problema aquells dirigents?

Als deus mesos d'haver abandonat els alemanys la frontera franco-espanyola, i al mes i mig d'acabada la guerra a Europa, les nostres esperances són més a prop de llur realització que fa mig any?

Què s'obtingué a Chapultepec? I què a San Francisco? (1).

(1) Escrit i compost aquest article m'assabento amb satisfacció de l'acord exclouent l'Espanya de Franco de la futura S. de N., pres per la Comissió corresponent de San Francisco. Cal suposar que els nostres directors han influït en aquest resultat. És just, doncs, rebaixar la censura en la mesura de llur acció. Reconegut això, no estimo excessiva ni estemporània la crítica de l'actuació general d'aquells capdavanters escrita abans de conèixer aquell fet que considero feliç i important. — (N. de l'A.).

Potser la desesperació que comença a manifestar-se en els exiliats i les veus que d'allà baix arriben portant la indicible angoixa, tot el que jo voldria traduir ací, hem fan injust. Me n'excuso per endavant si fos així; però en nom d'aquells sentiments que no podem desoir, demano a aquells capdavanters accions més eficaces, més intel·ligents, i, si cal, més abnegades. Que no es presentin com a governants indispensables i insubstituïbles; com hereus forçosos del poder que deté Franco; com a solució única de l'«impasse» espanyol. I si, com va passant en les nacions alliberades, la liquidació de les etapes oprobioses és encarregada a amples conjuncions, en les quals, si les esquerres hi són indispensables, les dretes netes de culpa no hi poden mancar, que donin pas a aquesta solució que podria ésser de concòrdia i penyora de pau per a demà.

Els congressos, els governs, les juntes i discursos, ja estan bé. Però la gent les accepta o tolera

en funció de l'abreujament del nostre exili i del martiri d'Espanya. Si aquesta actuació no va encaminada a aquest resultat, únic que interessa, tota aquesta hermenèutica no fóra més que bizantinisme i en últim terme pura burla.

Les torpeses de Franco ens forniran nous arguments d'acció, si no fossin prou les comeses, al llarg de la seva història plena d'hostilitat a les idees del món que naix; en trobarem d'altres en els grans esdeveniments internacionals que no poden deixar de produir-se i sobretot ens en pot portar un de formidable el resultat de les eleccions angleses. Cal que aquestes eventualitats plenes d'optimisme i d'esperança siguin aprofitades pels nostres directors, no pensant en polítiques fragmentàries sinó en intencions generals i unànimes.

Senyors: no es tracta de res més ni de res menys que de destruir la iniquitat franquista i instaurar a Espanya un règim de convivència, de pau i de llibertat.

NOTA DE LA PRESIDENCIA DE LA GENERALITAT

El Gabinet del President de la Generalitat, comunica:

«El President de la Generalitat de Catalunya, Sr. Josep Irlà, segur d'interpretar el sentiment dels catalans i atent al desig generalment manifestat, d'anar a la constitució d'un Govern que sigui la representació autèntica de Catalunya davant del món, desig que li ha estat reiterat en el curs d'extenses consultes recentment celebrades, ha encarregat al Sr. Carles Pi i Sunyer, ex-primer Conseller del Govern de la Generalitat, la missió de formar un Govern d'unitat catalana.

«El Sr. Pi i Sunyer ha acceptat aquest encàrrec i després de procedir a diverses consultes amb representacions de forces polítiques i obreres catalanes, s'ha traslladat a Londres per a continuar els treballs relacionats amb el compliment de la seva missió.

«En rebre la visita de comiat del Sr. Pi i Sunyer, el Sr. President de la Generalitat, assabentat amb satisfacció dels resultats obtinguts va expressar-li el viu desig que les seves gestions es vegin coronades ben aviat per l'èxit que mereixen».

Paris, 14 de juny del 1944.

LA QUESTIO AGRARIA A CATALUNYA

per J. de CAMPS i ARBOIX.

Tres són les característiques que principalment defineixen l'extensió i la profunditat d'un problema agrari: a) l'acceptació o el refús del dret de propietat de la terra; b) si aquesta propietat està talment concentrada que dificulta l'accés a ella del major nombre; c) predomini del sistema de conreu individual sobre el col·lectiu o viceversa.

Cap d'aquestes tres característiques es troben en la qüestió agrària catalana: perquè en els nostres conflictes del camp mai els conreadors, ni les organitzacions professionals pròpies, han discutit la legitimitat de la propietat rústica; perquè a Catalunya la terra està en tal grau repartida que el promig de la unitat de superfície s'acosta més al minifundi que al latifundi; perquè l'arrelat individualisme dels catalans, del qual és exponent la classe pagesa, rebutja resoltament l'explotació col·lectiva.

En conseqüència: la qüestió del camp a Catalunya no es classifica pas entre aquelles qüestions agràries que reclamen canvis d'estructura, o importants redistribucions de les terres cultivables, o modificacions radicals dels mètodes de conreu, sinó que es classifica entre el grup de qüestions agràries que troben solució suficient en reformes legislatives contractuals i en el perfeccionament de tots els mitjans que es relacionen amb la producció

UNS PUNTS DE REFERENCIA

Tots els catalans, coneixedors de la vida i de les condicions de la nostra terra tindran les anteriors consideracions com la mateixa evidència. Per tal, però, de situar la qüestió en el lloc que li correspon, no estarà de més establir uns termes de comparació per a tenir uns millors punts de referència.

L'únic país a Europa on s'ha contradit la licitud de la propietat privada ha estat Rússia: l'excepció, per si, és ja reveladora. Però de la mateixa manera que el règim bolxevic, implantat pel « comunisme de guerra », ha anat evolucionant vers el socialisme d'Estat staliniana, de la mateixa manera, la U. R. S. S. avui accepta la necessitat que l'home té d'estabilitzar l'existència, i, en ares d'aquesta necessitat, fa la concessió continguda en el paràgraf segon de l'article 7 de l'actual constitució soviètica, quan diu: « Cada llar « kolkhoziana » (el « kolkhoz » és l'empresa agrícola col·lectivitzada, veritable cooperativa de producció) té dret, d'acord amb l'estatut agrícola, a més dels profits fonamentals de l'economia « kolkhozista », de gaudir d'una economia auxiliar composta d'un terreny al voltant de la casa, la casa-habitació, el bestiar domèstic, l'aviram i els estris de treball ». Hi ha regions on aquest terreny arriba a dues hectàrees. D'aquest patri-

moni familiar, el beneficiari i els seus en disposen amplemment com si es tractés d'un usdefruit perpetu. Ara bé: si en el país que en l'ordre social ha fet reformes més radicals, s'accentua semblant tendència, no sembla que el règim de propietat dels països occidentals, el qual ha remuntat amb fermesa el curs dels segles, pugui patir d'aquelles convulsions que s'expliquen a Rússia per la ideosincràcia moral, els antecedents socials i les condicions fisico-econòmiques del gran poble eslav.

A Polònia i a Hongria, a l'igual que a la Rússia tsarista, el sistema de propietat de la terra estava concentrat en tal grau que subordinava la gran massa de la població rural al capricis d'uns pocs privilegiats. Heus ací unes dades estadístiques que ho confirmen: En 1914, a Rússia, segons Lenin, trenta mil terratinents posseïen ells sols 76 milions d'hectàrees; a les voïvodies de Varsòvia i Lodz, no fa molt, han estat parcel·lades propietats de 12.000 hectàrees (unes 60.000 vessanes catalanes), i en la resta de Polònia són de superfície corrent finques de 1.800 hectàrees: a Hongria s'estan confiscant actualment els patrimonis que excedeixen de 1.000 hectàrees, si estan situats en un radi de 30 quilòmetres de la capital i els que excedeixen de dues mil hectàrees en tot el país. Qui pot comparar aquestes xifres amb el promig modestíssim de 40 o 50 hectàrees en les grossès propietats catalanes de terra campa? Qui pot comparar aquelles xifres amb el fet que a les comarques de Girona, per exemple, es comptin 74.000 propietaris per una població total de 330.000 habitants i per una superfície de 5.864 quilòmetres quadrats?

El cas més típic de problema agrari europeu és el d'Irlanda. Cap com ell ha fet vessar tanta sang — els crims agraris irlandesos de juny del 1881 al juny del 1882 foren en nombre de 5.322! — cap com ell ha fet gastar tanta tinta en discussions, cap com ell ha agitat tant l'opinió pública. El règim de propietat a Irlanda era medieval; de temps immemorial el conreador treballava la terra no pas en virtut d'un dret contractual, sinó per una simple tinença que el « landlord » consentia sota la fórmula « from year to year ». El primer intent legislatiu és de l'any 1860, i fins la llei del 1909 la qüestió agrària irlandesa es mogué entre dolors, agitacions i tragèdies. El « home rule » irlandès contribuï a crear el prestigi de Glandstone primer, i el de Balfour després. La legislació anà evolucionant des de les primeres garanties d'estabilitat donades als camperols fins a les mesures encaminades a convertir-los en propietaris. El resultat d'aquesta política queda evidenciat per les xifres següents: l'àrea cultivable d'Irlanda és de 18.779.810 hectàrees, de les quals en 1913 els camperols havien adquirit en propietat

12.202.591. El problema es resolvia, doncs, per l'accessió de l'arrendatari al títol dominical, creant-se així innombrables petits propietaris. A Irlanda els intents socialitzadors fracassaren sempre (1).

El proverbi popular «cada terra fa sa guerra» enlloc no té més adequada aplicació que en fer els usos i costums de la pagesia. Les vastes estepes, les planes obertes, l'uniformisme geogràfic, en una paraula, imposa unes pràctiques agràries totalment diferents de les dels terrenys trencats, abundants d'accidents, en els quals cada veral és distint del veral limitrof. Es comprèn que a Rússia, a Polònia i a Hongria, es comprèn que en l'«ample» Castella, l'home es senti submergit pels dilatats horitzons que l'envolten: extensions enormes el criden i el reclamen; per a enfrontar-se amb la tasca necessita màquina, necessita, en proporcions considerables, adobs, sementis, ma d'obra; necessita llaurar sovint, sembrar amb rapidesa, recollir de pressa. La monocultura, per poc que la pugui implantar, serà per a ell el sistema d'explotació més econòmic. Aquella geografia no predisposa a esquitxar masies en les campasses despoblades; per això els nuclis rurals que formarà esdevindran gran pobles. L'economia agrícola l'empenyerà progressivament vers el mètode col·lectiu o la industrialització agrícola. Ben a la inversa, a casa nostra, on cada tombant de camí és un altre paisatge, on el mas té a l'abast de la mà tota la gleba, on el tractor estaria més temps al girar a l'arribar a la punta que a obrir la rega. El camperol de l'estepa lluitarà, doncs, contra l'extensió creant la col·lectivitat; però el camperol del país trencat superarà la limitació del terreny per la intensificació del treball lliure i es sentirà individualista a ultrança. Per totes aquestes raons, i per altres encara, el pagès català continuarà éssent el que ara és, perquè així ho vol la força conjugada de la naturalesa i del temperament que aquesta naturalesa ha forjat en ell al llarg dels segles; perquè Catalunya és, en un mot, l'anti estepa.

LA REFORMA AGRARIA ESPANYOLA.

Quan s'obrí la discussió de la llei de reforma agrària a les Corts constituents, les espases dels contendents eren enlaire; l'espanyol «més passió que reflexió», que diria Madariaga, va posar en aquell debat tot el seu foc intern. Aquest estat d'esperit era poc favorable per a elaborar una llei ponderada i equitativa.

Dues eren les finalitats principals de les bases que es discutien: transformar en el possible l'economia nacional i redistribuir la terra excessivament concentrada.

El senyor Largo Caballero declarava: «No pretendemos acabar con las antiguas propiedades senoriales para crear millares de pequenos propietarios que, como en Francia, constituyan obstáculo serio para todo avance.» — Els coneixedors de l'agricultura francesa somriuran davant d'aquesta afirmació, i nosaltres, que hem viscut a França en aquests anys de restriccions, podem jutjar, millor que ningú, la manca de justesa de la frase —. En canvi, el seu correligionari senyor Fernando de los Rios, més eclèctic, sostenia que en els conreus d'horta, vinya i regadiu ha de tenir predomini la propietat familiar; en el secà, per contra, estimava aconsellar lables les grans empreses industrials. Aquesta fou la solució que prevalgué en la redacció de la base 12., paràgraf 4, de la llei, on es consigna que les grans finques expropiades podran ésser concedides

(1) «La cuestión agraria en Irlanda», per Luis Jordana de Pozas, Madrid, 1916.

temporalment a particulars, empreses o companyies explotadores amb l'obligació de realitzar-hi obres importants.

La teoria del patrimoni familiar era singularment cara a la tendència democràtico-cristiana. Severino Aznar la defensà abundantment en llibres i articles. Aquest patrimoni havia d'ésser inembargable, indivisible i inacumulable.

En l'acalorada discussió sobre si els conreadors assentats havien de convertir-se o no en propietaris, Marcel·lí Domingo, d'inoblidable memòria, digué: «Yo creo que es preferible dar propiedad cuando se acredite capacidad; y si cuando se ha creado capacidad en el asentado se le da propiedad, su título de propiedad es pleno, indiscutible». Era la veu del bon sentit liberal, amarat d'humanitat, i per l'economia general el més avantatjós.

Una tendència anàloga era la del projecte de la Comissió jurídica assessora, però no més prosperà a mitges. Així, la base 16 diu que les comunitats, una vegada possessionades de la terra, acordaran per majoria de vots la forma, individual o col·lectiva, de la seva explotació. El mal està de no preveure que l'assaig pot fracassar, car el text legal no autoritza una revisió de l'acord recaigut.

La tendència socialitzadora de la llei es manifesta encara en la base 11, quan disposa que les terres de secà es cediran a les organitzacions obreres que les sol·licitin amb la finalitat d'explotar-les col·lectivament. Tenint en compte les condicions agronòmiques del camp castellà, andalús, aragonès, etc., l'objectiu de la llei no pot combatre's «a priori» per les raons que abans hem apuntat. El que no podria admetre's seria imposar-lo allí on les condicions del camp, com passa a Catalunya, predisposen millor als mètodes individualistes. Ens cal, però; afegir que en principi el sistema d'explotació col·lectiva ofereix perills i grossos inconvenients pràctics, entre els quals hi ha aquell que assenyala el professor belga M. Bretignière quan afirma que davant una crisi general, mentre la propietat explotada en règim individual, encara que amb dificultats, es defensa, la gran explotació agrícola de caràcter industrialitzat, trontolla. Es el mateix fenomen observat en les organitzacions industrials de petites unitats, les quals sovint han capejat el temporal — Catalunya n'és un exemple — amb més facilitat i menys estralls que els càrtels, trusts, holdings, i altres tipus de concentració industrial.

Quant a la redistribució dels latifundis, patrimonis de senyoriu i altres majors extensions compreses en les mesures expropiadores de la reforma agrària espanyola, la falla del sistema radicava principalment en l'esperit sectari que inspirà una part de les normes establertes. Expropriar sense indemnitzar, sigui quin sigui el títol jurídic de la finca expropiada, és més una sanció punitiva que una mesura social, inadmissible en termes de dret i d'estricta equitat. Més inadmissible encara quan el poder públic disposa d'abundants mitjans d'altre índole per a acabar amb aquelles propietats, sense extorsió al principi legal i sense perill de caure en arbitrarietat.

Situada la qüestió agrària catalana en el lloc que li correspon entre els agrupaments dels problemes d'aquesta índole, podem examinar més de prop les modalitats que presenta.

LA RABASSA MORTA.

La qüestió de la rabassa morta és el sol conflicte col·lectiu plantejat en la vida del camp català fins l'adveniment de la República. És una vella qüestió. Ja en 1870, Pi i Margall digué: «A Catalu-

nya existeix el problema de la rabassa, qüestió extremadament greu», i Lostau parlà de la rabassa com una llaga oberta en l'existència social de la nostra terra.

La institució jurídica de la rabassa morta era regulada per una doctrina jurídica tradicional. D'ella són aquests principis: es considera que la rabassa és un emfiteusi temporal en virtut de la qual el cedent estableix al concessionari o rabasser en un terreny, per tal que el planti de vinya i en gaudeixi, a canvi d'un cens que pot consistir en una quantitat en metàl·lic o una part dels fruits de la terra. La rabassa fineix quan han passat 50 anys, si no es pacte el termini, i també abans si han mort o esdevingut improductives les dues terceres parts dels ceps. L'establiment podia atorgar-se per escrit, escriptura pública o document privat, i fins de paraula o per acte de darrera voluntat. El rabasser, o rabassaire, podia hipotecar la rabassa si tenia inscrit el títol, i alienar-la per acte entre vius o «mortis causa», però respectant el dret de fadiga del propietari i pagant el lluisme s'hi s'havia pactat. El rabasser acostumava pagar la contribució; en canvi tenia, per aplicació del Codi civil, el dret de fadiga i retracte, i finit el temps estipulat o passat els 50 anys — i no en altre cas — l'amo podia servir-se del judici de desnonament, per tal de treure el rabasser; si era distinta la causa de terminació del contracte no procedia el desnonament. En deixar la finca, el rabasser responia dels perjudicis que li eren imputables per culpa o dol, i solament tenia dret d'indemnització de millores quan aquestes havien estat consentides, per escrit, pel propietari; hi havia tàcita reconducció a favor del rabasser acomiadat si continuava en la finca amb consentiment de l'amo, en el qual cas calia el pre-avis d'un any per a poder donar nou comiat.

Aquesta era en síntesi la doctrina generalment admesa. Però això no vol dir que aquesta doctrina fos inconcusa. Els principis del Codi civil espanyol, la jurisprudència del Tribunal suprem i les resolucions judicials l'han contradita i alterada. En citarem uns exemples: la sentència del Suprem de 9 de juliol del 1884 defineix la rabassa com un arrendament; la de l'Audiència de Barcelona de 8 de març del 1883 diu que no pot equiparar-se a la societat, a l'emfiteusi ni a l'arrendament; Santamaria creu que participa del contracte de parceria; una altra sentència de l'Audiència de Barcelona qualifica la rabassa de dret personal, i l'article 1656 del Codi civil la classifica entre els contractes semblants a l'emfiteusi (1).

Aquest confusionisme legal pertorbà naturalment les pràctiques contractuals. Alguns propietaris que es proposaven llançar de la terra els rabassers, ho aprofitaren per a promoure judicis de desnonament com si la rabassa fos un arrendament ordinari. Vingué a agreujar la situació la destrucció de les vinyes per la filoxera, perquè el replanteig d'aquestes amb peus americans, immunes a la plaga, donà ocasió a noves discussions i conflictes. El focus del moviment rabassaire era la comarca del Penedés amb Vilafranca per seu. Un dels capitosts rabassaires de més anomenada fou el boter vilafranquí Isidre Rius, també conegut amb el sobrenom del «Castelar del Penedés». Els rabassaires trobaren en els federals de la comarca els primers suports polítics. Com es veu el conflicte estava circumscrit en la regió vitícola i en la seva trajectòria, amb els natu-

ralts alts i baixos, si no perdia vivor no guanyava virulència.

Fou anys a venir que la «Unió de rabassaires» es convertí en el centre de l'acció i de la resistència. El seu principal animador fou Lluís Companys. Les reivindicacions rabassaires, segons veurem després, no foren sempre les mateixes, sinó que les circumstàncies, més o menys propícies, en fixaven l'abast i el to. Amb tot la irradiació rabassaire fora de les comarques originàries fou negligible i la gran massa de la pagesia catalana es mantingué indiferent a tota la campanya d'agitació.

Aquesta prengué impuls quan sota la República es suscità el problema agrari. Les propagandes rabassaires del moment s'intensificaren enlairant com divisa de lluita, el lema, tan demagògic com primari: «la terra és de qui la treballa». Responent a aquest designi d'escampar per tota Catalunya la seva actuació, la «Unió de rabassaires» afegí a la seva denominació social la frase: «i altres conreadors del camp de Catalunya».

LES REIVINDICACIONS DELS RABASSAIRES.

Què demanaven els rabassaires? En l'assemblea general de la «Unió de rabassaires», al Teatre Marina de Barcelona, el 6 gener del 1923, foren aprovades les bases següents: Considerar la rabassa morta com una emfiteusi a perpetuïtat, redimible per capitalització al 8 per cent del preu de renda; que els contractes de sembradura s'havien d'atorgar per una duració de 25 anys; que els contractes eren revisables i el preu s'havia de pagar en diner i no en fruits; que la renda s'havia de regular, com a màxim, a un interès no superior al 8 per cent sobre el valor declarat a l'amillament en el moment del contracte; que les millores fetes per l'arrendatari havien d'ésser indemnitzades; que el contracte d'arrendament de terres s'havia de regular segons les normes del de societat; que la pèrdua de la collita per causa de temporals o plagues havia d'eximir de pagament; que s'havien d'imposar mesures fiscals contra els propietaris que destinaven les terres a usos no agrícoles.

En el manifest adreçat al país en juliol del 1925, la «Unió de rabassaires» denunciava els abusos que es cometien amb la rabassa. Entre ells citava aquests: que no era permesa la redempció de l'emfiteusi; que es consentien els judicis de desnonament per a treure de la terra el rabasser; que les millores no eren indemnitzades, sobretot el replanteig de la vinya; que no s'acceptava l'existència de la rabassa si no hi havia contracte escrit (1).

(1) En judicar aquest document, convé fer la part de la hipèrbole; tan freqüent en el gènere. No ha d'estranyar, doncs, que siguin del manifest els següents conceptes: «Y ahí tenéis al cultivador alado de piés y manos sin pan para el cuerpo, sin luz para el alma; con un porvenir de negruras ante él y sus hijos, que ya mozos, si sienten afán de vivir marcharán a tierras extranas, o a otro lugar de nuestra tierra tan desventurada como querida»; en altre lloc es lamenta: «de la vida misérrima del payés, y del absurdo derecho al uso, al abuso, al desuso. de la tierra, incompatible con la ley moral»; en un altre parla de la necessitat de millorar la vida rural, però creu que això no podra ésser «mientras los rasgos del feudalismo marquen con un látigo sus espaldas», per a acabar afirmant que el «rabassaire soló trabaja para y por la rutina de fin mal vivir secular».

(1) «Dret civil vigent a Catalunya», per Antoni Ma. Borrell i Soler, vol. II, Drets reals, pàgs. 388 i següents. Publicació de la Mancomunitat de Catalunya, Barcelona, 1923.

Ningú podrà dir que aquestes peticions fossin excessives; amb bon esperit per ambdues parts, elles podien esdevenir bases d'arranjament. Quina era l'actitud dels propietaris aplegats en l'« Instituto agrícola catalán de San Isidro »?

Amb anterioritat, el 12 d'abril del 1923, aquella entitat havia redactat un avantprojecte de llei reguladora « dels conflictes de rabassa morta i similars », presentat a l'« Instituto de reformas sociales » de Madrid. No pot pas dir-se que aquell document fos gaire encoratjador; encastellats en el reducte del « sagrat i intangible dret de propietat », no s'avenien a res més que a una indemnització de millores « si en acabar el contracte encara hi ha en valor més dels dos terços dels ceps ». Els 29 articles de l'avant-projecte no contribuïren doncs a millorar la pugna existent.

Es què els abusos denunciats eren molt nombrosos? La gran massa dels propietaris catalans seguien la tradició heretada de conviure en bons termes amb masovers i arrendataris, i en general l'associació entre les dues parts era correcta: si el bon sentit i l'honestetat que aquesta majoria de propietaris posaven en la resolució dels casos particulars a cada un d'ells, l'haguessin posada a trobar una solució conjunta, es pot assegurar que s'hauria liquidat el litigi per una amigable composició eficaç i equitativa. El mal estava que aquests convenis privat no influïen per res les orientacions dels dirigents de l'Institut de Sant Isidre, al qual deixaven de pertànyer nombre de propietaris afectats per la rabassa.

L'any 1922 l'« Instituto de reformas sociales » publicà un informe sobre la qüestió que agitava el camp català. En aquest document s'afirmava que els desnonaments eren poc freqüents, però que en els jutjats de Granollers, Sant Feliu de Llobregat, Vilanova i Vilafranca del Penedés se n'havien tramitat alguns « verdaderamente escandalosos », i afegia: « vinas arrencadas de manos del que las plantó, vinas ufanas, espléndidas de riqueza, sin pago de mejoras, sin indemnización. Todo conforme con la ley escrita, però que clama al cielo ».

A això, que sapiguem, es reduí la intervenció del poder públic en aquella època. El poder públic era a Madrid, preocupat pel desastre del Marroc i per la política palatina o electoral. La Mancomunitat de Catalunya mancada de facultats, era present i es preparava per a intervenir. Ho prova l'avant-projecte que redactà l'any 1923 sobre regularització de censos, rabassa morta i terratge, l'existència del qual absolt la nostra prestigiosa institució de tota culpa.

EL PROJECTE DE LA MANCOMUNITAT.

Val la pena de dedicar uns moments d'atenció al contingut d'aquest assaig jurídic.

Defineix la rabassa i especifica que ho serà quan el pagament de la pensió anual consisteixi en una part dels fruits produïts per la mateixa finca; per manera que si s'ha de pagar una quantitat fixa en diner o fruits, el tracte no serà rabassa sinó arrendament. Una fórmula com aquesta, clara, terminant i simple, d'haver existit, hauria evitat gran part de les discrepàncies.

Enumerava els drets del rabasser en la forma següent: dret d'usar i fruir de la terra; dret de renovar els ceps — resolent així una complicada modalitat sobre els anomenats « colgats i capficats » —; dret de transmissió i cessió dels propis drets; dret de millores en finir la rabassa. Acordava al rabasser l'exercici de l'acció d'interdicte contra tot pertorbador de fet i declarava que aquell feia seus els fruits per a la partició.

Reconeixia al propietari el dret d'ésser indemnit-

zat pels danys que el rabasser ocasionés; el dret d'entrar a la finca en qualsevol temps, per si o per tercer; li reconeixia també els drets de fadiga i retracte en cas d'alienació feta pel rabasser.

Les obligacions recíproques de propietari i rabasser es determinaven en la secció quarta i es referien a les modalitats a seguir en les pràctiques agrícoles de l'arrencada i la plantada de la vinya, conreu d'aquesta, adobs i remeis, verema i collites, parts i maneres de partir, transport dels raïms, jornals i eines, impostos.

La rabassa, segons aquest estudi, finia per l'acabament del terme convingut, i legalment finia als 50 anys; per dimissió del rabasser que no treballés la terra durant dos anys; per consolidació de tots els drets en una sola mà; per esdevenir infructuoses les dues terceres parts dels ceps; per incompliment del contracte per part del rabasser; per abús d'aquest en la utilització de la terra.

El propietari solament podia desnonar si el contracte tenia fi per expiració del terme; en tal cas podia promoure el judici sense pre-avis. En tots els altres casos, per tant en el cas de manca de pagament, solament podia utilitzar el judici ordinari corresponent. D'aquesta manera es resolvia un aspecte que havia estat font de discòrdia i motiu determinant de l'actitud de protesta dels rabassaires.

Si en el moment que els ceps ploren, el rabasser acomiadat continuava conreant la vinya, hi havia tàcita reconducció per un any agrícola més i el propietari li devia donar nou comiat un any abans.

Per fi, es prohibia al rabasser de sub-arrendar la rabassa, tallant d'aquesta manera l'abús creat d'introduir elements estranys a la producció, l'acció dels quals ha estat algunes vegades més perniciosa que saludable.

Aquest projecte que acabem de resumir en els seus punts principals, és i serà sempre un títol d'honor per la Mancomunitat de Catalunya. En conjunt fou un intent justicier i ponderat, d'un profund sentit de la realitat catalana; sobretot quan detalla usos i pràctiques té un sabor camperol que acostuma mancar en gairebé tots els textos similars.

Tota possibilitat s'esvaeï quan el mal fat que pesa damunt la nostra política, aquell mateix any, suprimia d'un cop d'espasa la Mancomunitat. Sembla talment, que, per estranya paradoxa, aquesta inestabilitat crònica sigui el factor més permanent de la nostra vida pública.

LES REVISIONS DE CONTRACTES.

Tot règim que comença corre el risc de sofrir l'assalt de les impaciències. Si el règim no cedeix, crea descontentaments entre els seus partidaris; si per contra cedeix a les exigències prematures, comença l'etapa del seu desprestigi. El camperol espanyol havia esperat segles; en aquell 1931, tendres encara les espalles de la República, el camperol espanyol no pogué esperar mesos.

S'iniciava l'onada de decrets facultant la revisió dels contractes de conreu. Heus ací l'index de les disposicions dictades en la matèria: decret d'11 de juliol de 1931 establint la revisió dels contractes de finques rústiques fins al preu de 15.000 pessetes de renda; decret de 6 d'agost estenenent la facultat fos quin fos l'import de l'arrendament; decret de 10 de setembre complementant l'anterior i regulant les consignacions; decret de 31 d'octubre, el més important, facultant la revisió abans del dia del pagament de la renda o els 15 dies següents a la data de la disposició; decret de 13 de novembre disposant la primera pròrroga del termini anterior; decret de 10 de desembre disposant la segona pròrroga; decret de 29 de desembre prorrogant el termini per tercera vegada fins el 29 de febrer del 1932.

Una tal abundància dispositiva fa sospitar que l'acció governamental es veia empesa per agents contradictoris i obligada d'obrar amb precipitació improvisada. Així, per les impaciències d'uns i la demagògia dels altres, es creaven a la República nou-nada un planter de conflictes que havien de minar la seva estabilitat.

A Catalunya aquesta facultat revisionista no tingué efectes immediats ni uniformes. Malgrat el vell conflicte latent, el rabassaire que no era militant actiu de la seva associació professional no estava preparat o no estava decidit a l'acció, i menys hi estaven els altres arrendataris per altres conceptes contractuals. Així les demandes de revisió tramitades pels jutjats ordinaris abans del nomenament dels tretze jutges especials, no passen, en tot Catalunya, de 3.500.

Fou necessari muntar tot un aparell per a induir als conreadors a interposar les dites demandes. La campanya malgrat les pròrrogues successives no prosperà fins el decret de 14 de maig del 1932 autoritzant la retenció del 50 per cent dels preus contractuals des del moment de presentar la demanda. Aleshores el moviment revisionista s'incrementà i les estadístiques donen les xifres següents : (1)

Comarques de Barcelona :	22.174	demandes.
Comarques de Girona :	1.574	»
Comarques de Lleida :	909	»
Comarques de Tarragona :	4.461	»
Total :	29.118	»

El repartiment per partits judicials de les demandes de revisió presentades, és el que resulta del quadre següent :

Barcelona		Lleida	
Arenys	7	Balaguer	168
Berga	210	Borges	0
Granollers	108	Cervera	40
Igualada	1860	Lleida	701
Manresa	3084	Seu d'Urgell	0
Mataró	229	Solsona	0
Sabadell	1667	Sort	0
St. Feliu	1451	Tremp	0
Terrassa	1983	Viella	0
Vic	1133		
Vilafranca	9334	Tarragona	
Vilanova	1118	Falset	0
		Gandesa	0
		Montblanc	22
		Reus	25
		Tarragona i Tortosa (2)	1317
		Valls	145
		Vendrell	2952
Girona			
Girona	270		
Figueres	130		
La Bisbal	446		
Olot	723		
Puigcerdà	1		
Sta. Coloma	4		

(1) Dades extretes de l'informe de la Sala de govern de l'Audiència territorial de Barcelona de 18 de juliol del 1932. Cal observar que en el resum estadístic es xifren les demandes a 29.792, però per les dades corresponents a cada partit judicial donades també per l'informe — dades que ens han servit per a confeccionar el quadre per partits judicials — hi ha una diferència de 674 demandes, potser degudes a les dimanades del pla de Barcelona que l'informe no especifica.

Com complement d'informació donem les xifres dels municipis en els quals hi hagué demandes de revisió i aquells en els quals no se'n promogueren.

	Municipis amb demandes	Municipis sense demandes
Barcelona	213	101
Girona	73	247
Lleida	33	291
Tarragona	51	134
Totals	370	773

Com colofó esmentarem algunes particularitats interessants.

A Lleida, el partit judicial de la capital figura amb 701 demandes; cal advertir que d'elles 515 foren interposades contra la Unió laica de Beneficiats de la Catedral, els arrendataris de la qual pagaven un novè dels fruits, renda certament ben reduïda. A Girona, de les 130 demandes corresponents al partit judicial de Figueres, 73 procedien de Llànsà i 40 de Sant Pere Pescador; en el partit de Girona de 270, en corresponien 43 a Belcaire, 35 a Albons, 30 a Porqueres; de les 446 del partit de La Bisbal, en corresponien 177 a Torroella de Montgrí, 48 a Ullà, 36 a La Tallada; de les 723 del partit judicial d'Olot, en corresponien 139 a Sant Esteve de Bas, 119 a Les Planes, 69 a Tortellà. A Tarragona, en el partit judicial de la capital el nombre de demandes interposades corresponia a un 10 per cent dels contractes existents; en el de Valls, Vilarrodona n'havia interposat 600 en la primera onada de revisions; en el del Vendrell, de 2.952 demandes en corresponien a Aiguamúrcia 606, a Sant Jaume dels Domenys 213, a Vespella 143, amb una població de 212 habitants. A Barcelona, el partit judicial de Mataró entre 229 revisions demanades, Teyà en promogué 119; en el Vilanova entre 1118, Castellet en promogué 453; en el de Vic, entre 1133, Oristà en promogué 315, Olost 215; en el de Sabadell, entre 1667, Sardanyola en promogué 445; en el de Vilafranca, el qual bat el record amb 9.334 demandes, la població de Subirats, la qual bat a son torn el record local, en promogué 1290, amb una població de 3.207 habitants.

Encara un altre element de judici referent a les demandes conciliades i als desestiments. A Lleida-Cervera hi hagué més de 500 conciliacions per 741 demandes; a Tarragona-Tortosa hi hagué 780 conciliacions entre 1.317 demandes; a Manresa per 3084 demandes hi hagué 1026 desestiments; a Sant Feliu de Llobregal, per 1451 demandes, 1036 actors deixaren de comparèixer. Afegeix l'informe, i el fet és de tothom conegut, que gran nombre de demandes caducaren ja per manca de consignació, ja per no figurar el nom del demandat. Un altre « gran nombre » foren desestimades perquè la renda lluny d'augmentar havia disminuït. Afegeix l'informe: « Gairebé sempre es celebrava el judici mitjançant representant, un per cada associació en pugna, i en molts casos el mandatari no havia rebut instruccions del seu client... Excepte a Sant Feliu de Llobregat no hi hagué incidents — recordi's que aquest document correspon a l'any 1932 —. Amb l'excepció de

(2) No hi ha dades en l'informe de referència que indiquin el nombre de demandes interposades respectivament davant dels Jutjats de Tarragona i Tortosa; per això donem la xifra que resulta de restar les dades conegudes dels altres partits judicials de la suma total, també coneguda, de les demandes procedents de les comarques tarragonines.

Toriosa i algùn altre partit, les sentències favorables als actors han estat forçosament escasses. L'apel·lació ha estat norma general, per tal d'evitar d'haver de pagar, entretant, les rendes. Diu un jutge que sense això les demandes no haurien arribat a la dècima part. És curiós que a Vilafranca no es promoguessin apel·lacions; és que allí es portava un altre pla molt diferent, per això la submissió era més aparent que real.

Un altre paràgraf d'aquest memorial és aquest: «La demagògia que es fa a Vilafranca, Vendrell i comarques limítrofes és alarmant. L'espercet ha estat aixecat, no solament pels qui tenien revisió pendent, sinó pels qui no l'havien promogut. Amb els alls ha passat el mateix i ara comença a fer-se amb els sembrats. Es sega d'amagat i s'impedeix al propietari d'entrar a la finca. Alcaldes i jutges municipals sostenen aquesta manera de fer; es diu als pagesos que hi ha decrets que emparen aquest procedir».

De tota aquesta sèrie d'estadístiques i dades, resulta evident: a) que les comarques de major nombre de demandes, amb una gran diferència respecte les altres, eren les comarques vitícoles; b) que en les comarques no vitícoles les revisions foren en una proporció molt reduïda; c) que els desnivells observats entre pobles d'una mateixa comarca, i comarques d'unes mateixes regions, revelen la manca d'espontaneïtat del moviment revisiionista; d) que en aquest intervingueren influències polítiques d'una part, i de l'altra agents de negocis més preocupats de ramassar demandes que de servir lleialment llurs clients.

Aquest panorama, objectiu i divers, suggereix interessants elements de judici, per fer-se càrrec, no solament dels termes del conflicte en si mateix, sinó en relació a les terpeniques adequades per a trobar-hi la solució justa:

ALTRES ASPECTES DE LA QUESTIO.

Les dues parts en litigi exposaven en escrits i actes llurs greuges; ara, però, els majors planys provenien de l'Institut de Sant Isidre. En sentit invers seguí la política del mall i l'enclusa.

La «Unió de rabassaires», el 14 d'abril del 1933, després de culpar els jutges i magistrats de fer inoperant la legislació de la República, demanava: la redimibilitat de la rabassa; la redimibilitat de la terra donada sistemàticament en arrendament; la desaparició de la parceria i per tant, l'abolició de les rendes pagades en fruits; la creació del crèdit agrari sota el patronatge de la Generalitat i altres mesures de previsió i assistència socials. Una part d'aquestes reclamacions es contradien amb les que havien estat formulades abans, segons hem vist; d'altres eren ja menys moderades.

Per la seva part, l'Institut de Sant Isidre havia declarat abans, el 9 de desembre del 1931, en un escrit que no tenia res de conciliador, que acceptaven — curiosa acceptació — que es tinguessin per abusius aquells contractes que realment en fossin; que acceptaven també la prohibició del pacte a mitges o a terços si el propietari no aportava respectivament la meitat o el terç de sulfats, adobs, etc.; que igualment acceptaven un augment en les aportacions del propietari.

La Generalitat havia d'intervenir, i intervingué. El 21 de setembre del 1931 es firmà, entre propietaris i conreadors, el conveni conegut per la denominació del «pacte de la Generalitat». L'essencial d'aquest pacte fou: substituir la consignació judicial pel lliurament al propietari, quan s'ha produït demanda de revisió, de les quantitats que

segueixen: 1/3 si es paga la meitat; 1/4 si es paga un 1/3; 1/5 si es paga un 1/4, etc. Feta la consignació corresponent, el propietari no podia exercir l'acció de desnonament. Els altres extrems del conveni eren de caràcter accessori. El «pacte» fou aviat lletra morta, com ja hem vist.

Enmig d'aquesta confusió, però, la veu del bon seny es deixava sentir. Constituïen un ressò d'aquesta veu les normes fixades pel Jurat mixt d'Igualada el 5 de setembre del 1932, per a la valoració dels productes. Aquestes normes són un documental inequívoc de la situació quan s'hi enumeren els casos que són abusius, i que s'han d'evitar. Els que esmenta com a tals, són: el parcer que sense haver acudit al judici de revisió reté el 50 per cent de la collita que correspon al propietari; el parcer que havent promogut revisió, aquesta fallada i sense recurs pendent, reté sense raó justificada, el 50 per cent de la collita de cereals corresponent al propietari; el parcer que en qualsevol dels casos, reté la totalitat de la collita. Acaba el document del Jurat mixt d'Igualada aconsellant als parcers que acatin les lleis, i als propietaris que es convencin, deixant egoïsmes de banda, que les coses han canviat.

Un altre cas demostratiu de bon sentit, d'esperit equànim i de les possibilitats que hi havia d'harmonitzar els interessos en pugna, quan hi havia recíproca bona voluntat, fou la interessant experiència patrocinada per la Cambra agrícola ausetana, de Vic, en l'agost del 1932. Conreadors i propietaris arribaren a convenir unes bases, les quals foren discutides i aprovades per una comissió mixta de cinc propietaris i cinc conreadors. En el conveni estipulat es fixaven les participacions dels propietaris en contracte de parceria i s'establien tres fórmules del de masoveria, una de les quals, l'escollida pel masover, havia d'acceptar-se pel propietari. Ignorem quins foren els resultats pràctics d'aquesta conciliació vigatana, però hi ha raons per a creure que si influències estranyes no ho malmenaren, l'acord havia de portar òptims efectes.

L'adopció d'un ordenament legislatiu, reflex d'aquest estat de coses, és sempre preferible a la continuació de l'anarquia legal; el Parlament de Catalunya, el 26 de juny del 1933, va aprobar la «lleï petita», com es digué vulgarment, per tal de solucionar els conflictes derivats dels contractes de conreu. Aquesta llei havia de tenir vigència fins a la promulgació de la llei de contractes que es discutia en el mateix Parlament. La «lleï petita» no pot judicar-se en si fent abstracció de la realitat que volia remeiar; l'herència que recollia, després de dos anys d'enrenou i extralimitació, no permetia gaires optimismes. En tals condicions no podia ésser més que un mal pedaç o que un expedient per a no empitjorar les coses. Per això passarem de llarg aquesta llei, encara que important, simple episodi de la història d'aquest període.

Per fi, l'onze d'abril de 1934, es promulgà la llei de contractes de conreu aprovada pel Parlament de Catalunya. El text refós de la mateixa és de data 14 de setembre següent; aquesta anomalia s'explica pel fet d'haver estat la llei anul·lada pel Tribunal de garanties constitucionals de Madrid. Menys d'un mes després era el 6 d'octubre.

LA LLEI DE CONTRACTES DE CONREU.

Aquesta disposició legal s'ha de classificar entre els ordenaments jurídics de tipus liberal. És filla d'aquesta tendència la finalitat que persegueix de donar a la propietat de la terra una funció social; ho és el propòsit d'augmentar el nombre de pro-

pietaris facilitant l'accessió dels conreadors al títol dominical; ho és el manteniment exclusiu de les fórmules contractuals tradicionalment utilitzades a Catalunya; ho és, per últim, el fet d'admetre la validesa de l'arrendament a preu cotat en diner, expressió aquesta la més acostada a considerar la terra com simple instrument de renda.

L'orientació, doncs, era la mateixa que la de les lleis similars a Europa, excepte Rússia; una orientació anàloga a l'avant-projecte de la Mancomunitat de Catalunya, abans esmentat, i a l'avant-projecte del govern de la República pendent d'estudi a les Corts de Madrid.

Ara, que, amb la serenitat de la distància en el temps i en l'espai, rellegim l'articulat, costa de comprendre com aquell text legal pogué desfermar tantes ires i apassionaments. Hom no imagina com una part de l'estament propietari pogué sol·licitar del govern central una intervenció que era suprema negació i màxima injúria a l'essència mateixa de l'autonomia de Catalunya. Es d'esperar avui, després d'haver vist caure tantes coses que es tenien per intangibles i d'haver viscut aquest decenni de dolor i de sang, que, si els penedits van a Roma, els protestataris d'ahir voldran anar demà pels camins de l'esmena i de la tolerància.

Es més que segur que la llei té defectes; en tot cas són defectes de tècnica, de redacció, de retoc; per tant, són defectes fàcilment subsanables. Allò que importa és que sigui bona l'arquitectura i la caixa de la llei; allò que importa és que aquesta respongui a la ideosincràcia del camp català; allò que importa és que sigui garantia de pacificació, perquè aleshores serà també element motor del progrés econòmic de la col·lectivitat.

Volem fer especial menció de dues modalitats de la llei que considerem representatives i beneficioses; el dret d'adquisició i el contracte a part de fruits.

El dret d'adquisició es reserva a l'arrendatari que porti més de 18 anys en el conreu directe de la mateixa finca; que estigui al corrent de pagament i que sigui capaç, ajudat del treball de la seva família, per a ben conrear la finca adquirible. El preu d'adquisició, si les parts no el convenen, serà fixat per la Junta arbitral a tenor de les normes que es determinen. El conreador podrà pagar el preu en 15 anyades, abonant interessos al 5 per cent de les quantitats degudes i no pagades. Les terres que el conreador adquireixi fent ús del dret d'adquisició, constituïran «el patrimoni familiar que serà inembargable i que l'adquirent no podrà transmetre a títol onerós o lucratiu o qualsevol altre inter-vivos». L'avant-projecte, esmentat abans, de la llei d'arrendaments rústics del govern de la República, regula també un sistema d'accessió a la propietat a favor de l'arrendatari, i en el seu art. 17 proposa: L'arrendatari que hagi conreat la finca 20 anys tindrà dret a la conversió de l'arrendament en cens reservatiu; la valoració de la finca es farà capitalitzant al 5 per cent el preu anual que es pagui o al preu mitjà de l'últim quinquenni; el cens serà redimible al comptat o en terminis que no excedeixin de 10 anualitats, a voluntat del censatari. La comparació d'aquestes dues fórmules permet deduir la superioritat de la fórmula catalana, notoriament més avantatjosa, senzilla i definitiva.

El contracte de parceria ha tingut i té encara alguns detractors. Es curiós que estiguin contra la parceria alguns camperols, precisament quan sembla que ells haurien d'anar en contra de la rentabilitat pura i simple de la terra. Sortosament la tendència unànime de totes les legislacions, entre elles la catalana, és tot el contrari. Si la nostra llei ha d'ésser alguna dia esmenada, creiem que ho ha d'ésser

per a afavorir encara més aquest sistema contractual. La parceria, i la masoveria sobretot, és la forma d'associació més íntima entre la direcció i l'execució agrícoles, el millor nexa de solidaritat entre capital i treball en el conreu de la terra. Per això és l'instrument més eficaç per a augmentar la productivitat agrícola, salvant naturalment les excepcions degudes a la humana imperfecció. Per la rabassa morta, que és una parceria de fet, les aspres terrasses de mants indrets de Catalunya esdevingueren vinyes productives; pel contracte a part de fruits la intervenció del propietari fent-se més directa i activa, ha impulsat innovacions i millores en el treball camperol, intensificant l'ús de la maquinària, l'adopció d'adobs químics, la selecció de llavors, vencent, en una paraula, la tenaç rutina pagesa. No és pas solament agricultor aquell que enfonsa la fanga dintre la terra compacte o aquell que pena aguantant amb mà ferma l'esteva de l'arada. És agricultor també aquell que dirigeix i estudia els millors mètodes, i porta els comptes, i es preocupa de la selecció pecuària, i fa els tractes amb tercer, i aporta la intel·ligència, el coneixement del món i la voluntat, com un actiu de l'esforç comú. La parceria, per últim, és un atot contra l'absentisme, perquè impulsa el retorn a la terra, perquè millora el nivell de la vida rural, perquè distribueix útilment la co-participació dels agents de l'economia agrària i accelera el progrés social.

DESPRES DEL 6 D'OCTUBRE.

Les vicissituds polítiques no permetien que la normalitat regnés damunt la nostra terra benamada. Les primeres conseqüències de la caiguda de la Generalitat de Catalunya en la jornada del 6 d'octubre tocaren de prop la vida pagesa. La llei de contractes de conreu fou abolida i es retornava a la vigència de pactes i contractes anteriors a la llei. D'un cop de ploma, doncs, s'esvaïa un període que, si havia vist coses excessives, n'havia vist d'altres d'un profund sentit d'equitat i de justícia.

L'enclusa d'ahir feia avui de mall altra vegada. Nombre de propietaris, serens i previsors, varen aprofitar l'oportunitat per a refer la convivència moral i liquidar situacions enutjoses. D'altres, però, obraren empesos per un afany vindicatiu, desaprovechant l'ocasió i posant el germen dels futurs conflictes.

Els casos de desnonament davant dels jutgats de primera instància foren en tot Catalunya en nombre de 64; però els promoguts davant dels jutgats municipals i els que sortiren efecte per simple requeriment notarial o acte de conciliació foren molts més. De la llista d'aquesta darrera sèrie se n'ha publicat un llibre de 250 pàgines, en el qual es fa en cinc ratlles una succinta referència de cada cas (1). Ens hem entretingut a comptar el nombre d'aquests comiats; salvant error o omissió, és classifiquen de la manera següent:

— Per alegació del propietari de voler conrear directament la terra	430
— Per alegació de manca de pagament, malgrat que l'arrendatari havia liquidat conforme a la llei catalana	364
— Per causes diverses, algunes comportant llançament de la finca per la força	100
Total	894

(1) «Els desnonaments rústics a Catalunya». — Publicació de la «Unió de rabassaires i demés cultivadors del camp a Catalunya». Barcelona, 1935.

Un sol propietari, en el terme d'Amposta, donà 132 comiats i en el de Tortosa 208, al·legant que volia conrear directament la terra. Tinguérem coneixement de tres casos en curs d'apel·lació davant del jutjat de primera instància, els quals constituïen veritables atropells. Tot això prova que hi hagué represàlies; però que aquestes, atès els milers i milers d'arrendataris catalans, foren en petita proporció.

Quan la situació política tornà a canviar després de les eleccions del 16 de febrer del 1936, de nou en vigor la llei de contractes de conreu, les demandes de revisió es multiplicaren; era la tercera onada d'aquest moviment. Val a dir que la mateixa autoritat de la llei suavitzà bon xic les incidències. N'hi hagueren, però. La violència es volgué substituir a la justícia alguna vegada; n'eren el ferment alguns sindicats que, seguint la moda, s'havien constituït en cada poble.

La rebel·lia militar del juliol següent i l'estat revolucionari que s'en seguí, pertorbaren de dalt a baix la vida del país. Aparagué aleshores una modalitat inèdita en els mètodes de la nostra pagesia: les collectivitzacions. La improvisació les imposà i la improvisació presidí la mort de l'experiència. El camperol català no les veia de bon ull; si, com tot mortal, podia tenir certes febleses, raçat fins a l'entranya, no s'avenia a deixar d'ésser amo a casa seva i damunt del que era seu. Una vegada més es demostrava que allò que «els segles han creat els segles solament poden desfer».

RESUM.

Els fets i els arguments exposats fins ara, ens porten a resumir la qüestió.

Les característiques generals que configuren la naturalesa del nostre sistema agrari, són factors permanents amb arrels en la idiosincràcia secular que ha plasmat la fesomia moral dels catalans, llurs aptituds, llurs reaccions específiques, en harmonia amb les particularitats geogràfiques del terrer paral. Predisposada d'aquesta manera la massa dels productors catalans i definides les condicions dels mètodes de conreu, no hi ha cap fet nou, ni es preveu que sobrevingui, que pugui alterar l'orientació global de la propietat de la terra en funció social; ni que hi hagi necessitat d'augmentar en conjunt el repartiment de la terra; ni que aconselli canviar el règim d'explotació fins avui predominant. L'hora arribada hem de revalidar la llei de contractes de conreu i millorar-la.

L'experiència ensenya que tan important com la norma legal és la seva estricta aplicació. Les autoritats vetllant perquè aquella norma no s'infringeixi ni s'escamotegi, han d'impedir que la violència pugui tòrcer l'acció de la justícia. L'imperi de la llei és la més sòlida base del present i de l'esdevenidor de la pàtria.

Complement de la solució legal establerta i de la seva execució, pertoca als poders públics de restablir o implantar aquelles mesures que acreixen la productivitat agrària en benefici de l'economia general. Això, tant en el ram de la cultura i la tècnica pròpiament agrícoles com en fomentar el millorament de la riquesa pecuària, forestal i de conreu del camp.

Per tal d'atendre les necessitats de la cultura i de

la tècnica al·ludides, convindria perfeccionar l'Escola d'agricultura, continuar les ensenyances obtingudes per mitjà de camps i granges d'experimentació; i encloure en les escoles rurals lliçons d'economia agrària i ensenyaments pràctics; organitzar, en la major escala possible, els curssets d'agricultura; estimular la selecció pecuària amb concursos de bestiar, reprenent en aquests aspectes l'obra profitosa de la Mancomunitat de Catalunya.

Per tal d'atendre el millorament de les fonts agrícoles de riquesa, caldria sistematitzar un conjunt de mesures de previsió social i cooperació; fundar sòlidament el crèdit agrari; establir un ample sistema d'assegurances; estimular la creació de sindicats de producció, aliens a les lliures professionals, on es practiquin tota mena d'operacions de cooperació, des de les compres i vendes en comú fins a la industrialització, si és factible, dels productes apropiats.

Aquells que estimen la terra, no pas solament com un paisatge evocador d'emocions sentimentals i poètiques, sinó com la mare nutricia dels estaments que la laboren i de la humanitat entera; aquells que saben el dur penar de les operacions camperoles, les angoixes i els sobresalts de la treballada al llarg del procés de les collites, de la creixença de les plantes, de les marfugues de les bèsties domèstiques, posen interès, i més que interès posen passió, per tota aquesta meravella que és la vida del camp, i perquè la coneixen i la senten esdevenen aptes per a intervenir en la seva sort; aquells són els qui davant del conflicte o del contratemps saben donar un consell i portar una ajuda. Els altres, aquells qui no senten tals estímuls o emocions, aquells qui romanen freds o indiferents, corren el risc de deixar-se portar per motivacions secundàries, sovint contra-productes. Ens referim a aquells polítics o altres, que han vist en la causa pagesa una mera xifra electoral o un motiu de lucre; ens referim als aprofitadors de conflictes, postulants de demandes de revisió, per exemple, els quals per barroeria i engany han explotat la bona fe camperola, presentant demandes sense els requisits indispensables o quedant-se els diners lliurats per a fer les consignacions. Mal gram, aquesta mena de gent tenen molta part de culpa en l'enverinament de les pugnes plantejades. Caldrà que els nostres pagesos afinin bé el record, l'hora arribada, per a discernir el bon gra de la cogula.

Gosem esperar que el bon sentit de l'home de la gleva reparà de soca i arrel el passat penós; gosem esperar que aquest, amb les lliçons que comporta, no haurà estat debades; gosem esperar que, amb esperit de convivència que també és part de l'egoisme, el pagès català s'aplicarà a la feina d'acord amb les exigències del moment, però també d'acord amb els imperatius de sempre. Ho gosem esperar perquè ho recomana aquella veu del seny i aquella altra de la conveniència a les quals és tant sensible l'home del camp; ho gosem esperar encara per aquell amor de la terra del terrós i per aquell amor a la terra espiritual, que en ells s'ha de fondre en un mateix sentiment. Una terra com la nostra ha de produir aquest resultat, millor que altres terres, perquè éssent com és tan repartida, sembla que la terra catalana sigui un xic més de cadascun de nosaltres.

LES ASSEGURANCES SOCIALS

I LA MEDICINA

pel Dr. TOSQUELLES.

El món del treball és cada dia més nombrós i la societat en el seu conjunt pren cada dia una consciència més clara de la seva importància, de la seva responsabilitat i dels seus drets.

La situació econòmica dels treballadors ha esdevingut per la força dels fets, incapaç d'assegurar una defensa contra tantes catàstrofes com la vida els presenta, la malaltia entre altres.

Aquesta insuficiència és deguda, en part, al fet que l'evolució de les tècniques, diagnòstiques i terapèutiques de les quals es serveix la medicina ha convertit en un anacronisme el metge de capçalera, que no disposa sinó de la orella i dels dits com a eines de treball. I d'altra banda l'exercici de la medicina avui exigeix una suma de coneixements que ultrapassen la possibilitat d'un home sol. La medicina de grup és una realitat: consultes a especialistes, tècniques diagnòstiques encarregades a d'altres metges o a laboratoris, tècniques terapèutiques també especialitzades, etc.

El treballador no pot, en aquestes condicions, assegurar-se per l'estalvi personal una assistència mèdica adient. Davant el volum creixent del problema, la caritat pública i privada ha esdevingut també insuficient. L'Estat ha fet sovint un esforç lloable — diguem a la mesura de les seves possibilitats, L'Assistència Social a Catalunya era força bona en relació a altres països. Però l'assistència així entesa té uns límits. El problema d'assegurar tots els ciutadans ultrapassa totes les seves possibilitats.

Els treballadors fan llur tasca agrupats en empreses. La idea de grup, de cooperativa, de sindicat, de mutual, havia de méixer fatalment. Els patrons, interessats a mantenir una mà d'obra estable i sana, es senten també inclinats a la idea d'organitzar una medicina d'empresa. Al mateix temps apareixen organismes de previsió privats, i a la fi d'Estat mateix es veu impel·lit a organitzar un sistema d'assegurances socials de més o menys abast.

Amb això, l'exercici de la medicina es troba esmicolat. El treballador assegurat per l'Estat, per l'empresa o per una mutual, perd la llibertat d'escolir el seu metge. Aquest esdevé progressivament assalariat o funcionari. La relació íntima « metge-

malalt » que fundà la medicina, es veu ofegada sota una concepció de la medicina com una oficina de reparacions freda i indeterminada, en la qual el metge i el malalt deixen d'ésser dues persones per a convertir en objectes d'una tècnica. La medicina deixa d'ésser un art i una ciència, i fatalment es transforma en l'explotació d'una clientela o en el compliment d'un treball a preu fet.

Els metges han expressat sovint la seva oposició a l'evolució que acabem d'assenyalar en esquema. La seva protesta ha estat mal interpretada. La defensa de la medicina liberal ha pogut aparèixer com a defensa dels interessos econòmics del protestatari, però la majoria dels metges, en defensar la medicina liberal, han volgut preservar allò que és essencial a la medicina: el contacte personal íntim i privat entre metge i malalt i també la llibertat terapèutica.

Els metges han anat perdent progressivament llur plet; la gran majoria d'ells es troben assalariats i constaten com una trista realitat la desaparició del metge de família. Avui es veu que mentre el cap de la família, per exemple, és visitat per un metge de la companyia X, la seva filla és visitada pel metge de la fàbrica i el noi gran pel de les Assegurances socials, o encara pitjor: que un sol malalt és visitat per diferents doctors en el curs de la seva vida, segons que la malaltia hagi estat causada per un accident de treball, per una infecció corrent o sigui la conseqüència d'una ferida de guerra.

Per a salvar l'essència de la medicina, per a assegurar a tots els ciutadans, un sol camí se'ns ofereix; cal edificar d'una altra manera l'estructura sanitària del país. No es tracta d'oposar una resistència tossuda a tot canvi; no es tracta de prendre mesures parcials. Es tracta de donar tota una altra arquitectura a l'exercici de la medicina. Cal que aquesta, éssent una funció pública, resti essencialment art mèdic. Tasca d'Estat i de metges, alhora. Sols aquests últims estan capacitats per a comprendre tota l'amplitud del problema. Sols l'Estat és capaç de procurar i d'organitzar la nova ordenació sanitària.

Acabada la guerra, els pobles pensen més que mai en el futur. Les dificultats que s'entreveuen

són nombroses ; però el món ha perdut la por de tant veure la mort i la desolació. En la guerra hom aprèn a fer una síntesi de seny i d'audàcia, que no serà sense conseqüència en el pròxim esdevenidor. Canvi en els pobles i canvi en els homes. A més dificultats, més esforços i més esperances.

Audàcia i seny : sota aquest doble signe neixen en el món una sèrie de plans d'estructuració sanitària. A Anglaterra el pla Beveridge amb el National Health Service (remarquem que sir Beveridge es liberal). A França el pla del Professor Debié (remarquem que aquest pla ha nascut dins la « resistència »). Als EE. UU. l'Associació Americana de la Salut pública després d'una sèrie d'estudis ha donat a la llum també el seu pla, i l'Associació medical Americana dedicà la seva reunió anual de 1944 a l'esdevenidor de la professió medical. I a Catalunya ?.....

• • •

Quan els metges catalans exiliats es reuniren a Montpeller el mes de desembre de l'any passat, van acordar posar-se al cap d'un moviment que està destinat a provocar un canvi en l'estructura sanitària del nostre poble. No farem aquí la crítica de l'oportunitat d'aquella reunió, ni dels principis que es van establir per als seus estudis i actuació. Havent estat un dels seus iniciadors, no ens pertoca de fer-la. Cal, però, que desenrotllem fora de l'ambient professional i de cara als homes que demà potser dirigiran el nostre poble, un dels seus aspectes fonamentals : l'assegurança de malaltia.

Les assegurances socials, la de malaltia entre altres, han estat creades sota la impulsio del moviment obrer. Això no priva que sovint els seus esforços hagin coincidit amb els de certes entitats financeres, que han vist en elles un nou mitjà d'augmentar llurs beneficis. Els ministeris del Treball que han organitzat el servei han estat obligats freqüentment a temporitzar entre les dues forces. El pitjor del cas és que en cap dels tres elements — finances, treball i ministeri — no ha pogut jugar un paper decisiu la idea clara de les condicions d'exercici de la Medicina. Les assegurances socials són per a tots tres un problema econòmic. La tècnica sanitària hi ha estat invitada com un simple col·laborador sense tenir-hi mai un paper dirigent. La conseqüència ha estat arreu del món l'esmicolament de les assegurances de malaltia en diversos organismes de base econòmica, social i política diferent : accidents de treball, Caixes diferents d'assegurança (A França, més de 900 ; a la regió de París 91). Per altra part, les Assegurances cobreixen únicament una part de la població (certs treballadors). Els organismes públics han de continuar mantenint un altra tipus de sanitat protegida, l'assistència gratuïta, per exemple. I resta encara una extensa capa de població, de classe mitjana, que està obligada a recórrer a una medicina lliure, la qual solament

pot ésser eficaç si el malalt disposa d'abundants mitjans econòmics.

Les assegurances de malaltia, obligatòries tal com han estat organitzades a la majoria de països, han creat arreu una sèrie de malcontents. Tothom s'ha considerat estafat, des dels metges als malalts. Els serveis donats a la població han estat pagats a un preu moral i material massa elevat. La burocràcia creada ha esdevingut un pop. A França les despeses de gestió puguen aproximadament tant com les mèdico-cirurgicals. En lloc d'afavorir una estructura sanitària nova, representen tan sols la destrucció de l'estructura sanitària liberal. Les assegurances s'han creat a espatlles de la medicina. El seu sentit és econòmic.

Per contra, en els projectes que les nacions democràtiques presenten per a la post-guerra es pot veure aparèixer unes assegurances malaltia, de significació veritablement sanitària. El tema econòmic sols n'és l'esquelet. Les assegurances esdevenen com una mena d'administració de la sanitat pública. La seva finalitat és la de possibilitar l'exercici de la medicina curativa i preventiva al servei de tots els ciutadans (1). Així la direcció d'aquestes assegurances passa al ministeri de la població (pla Debié). Llur abast s'estén a l'assistència mèdica general, als accidents de treball, a l'assistència mèdica dels invàlids de guerra i, finalment, a les prestacions econòmiques de malaltia, d'invalidesa i de maternitat. En resum, diu el Professor Debié, la política sanitària de les Assegurances socials fins ara autònoma, perd la seva raó d'ésser, i per contra, s'incorpora dins de la política sanitària de tota la població.

La salut és un ideal de vida, un capital humà, que tot el poble té interès a defensar. Es natural que tota la collectivitat suporti les despeses. En el pla Beveridge, és també tota la població que participa a l'Assegurança salut i malaltia. La població anglesa és dividida a aquest efecte en sis grups : treballadors assalariats, treballadors independents, dones de casa, adults que no treballen, nens i vells que ja no treballen. El pla Beveridge ha nascut de mateixa concepció estructural que nosaltres defensem.

Els sistemes d'assegurança actuals són molt complicats. Cal simplificar-los. Els ciutadans hauran de pagar una prima global, que compregui totes les assegurances d'assistència sanitària. Sembla bé i normal que el preu d'aquesta prima hagi d'ésser proporcionat als ingressos i recursos del ciutadà. El

(1) Devem ací recordar que la concepció del malalt ha canviat també progressivament. La medicina moderna veu aquests dins de la seva totalitat. No hi ha malalts del fetge, sinó un home malalt que pateix especialment del fetge. El que està malalt és l'home — comprés com a totalitat — dins de la seva cèl·lula familiar i econòmica.

règim financer de l'assegurança ha d'ésser mixt : Repartició i Capitalització. Sembla també lògic que un percentatge capitalitzable degui ésser destinat a l'equipament sanitari del país i a ajudar l'organització de la medicina preventiva.

Aquests plans no suposen la «funcionarització» dels metges, ni la pèrdua de llibertat del malalt a escollir-los. Tots els plans esmentats coincideixen en la defensa i en la sobrevaluació del metge de capçalera i de família. Els únics metges funcionaris són els responsables de la medicina preventiva (i no els executors; aquesta tasca pertany a tots en general) i molts especialistes. Aquests últims actuen sempre com a assessors del metge de capçalera. La llibertat de poder escollir entre un sistema de remuneració al servei i un preu fix, permet una distribució de metges geogràficament justa. Així s'evita de deixar pràcticament sense assistència moderna certes regions pobres en recursos o en població.

Acabem les consideracions generals. Quines són les possibilitats catalanes?

•••

El problema de l'assegurança social és un gran problema col·lectiu. A Catalunya com arreu la seva solució estarà en mans dels corrents i de la situació política del moment. Si es preveu un retorn simple a l'Estatut, Catalunya es trobarà en principi lligada de peus i mans, i no podrà mai arribar a establir la seva estructura sanitària. Si bé estem autoritzats per l'Estatut a endegar la Sanitat com bé ens plagui, no tenim cap possibilitat d'intervenir en les Assegurances socials, que depenen de l'Estat espanyol. Això no tenia, sota l'aspecte sanitari, cap gravetat, quan Espanya no havia organitzat amb caràcter obligatori una assegurança «malaltia». Ara les coses són diferents. A la fi del 1942, el «Caudillo» dictà una llei «del Seguro obligatorio de Enfermedad» per als «productores débiles». Aquesta llei potser serà considerada nul·la quan retrobem la República. Però és probable que se'n faci ràpidament una versió republicana. Nosaltres no creiem en la seva simple anul·lació. Això, malgrat els inconvenients i les protestes sordes que la seva aplicació hagi pogut desvetllar en el país. L'assegurança obligatòria de malaltia no desapareixerà. L'exemple de França sembla justificar el nostre presagi. Aquí s'han criticat repetidament les Assegurances socials. Hi ha qui ha posat de relleu llur «pagaie». Cada nou govern ha assajat d'establir-hi modificacions, però la llei en el seu conjunt continua a viure, i viurà. A casa nostra, segons un dels nostres corresponents, l'assegurança és una «olla». Olla o «pagaie», la llei sobreviurà amb més o menys modificacions perquè respon a una necessitat del moment.

En certs aspectes, la llei franquista pot aparèixer com a superior a la francesa; d'una aplicació més simple, i potser donant a l'assegurat uns beneficis

més substancials i més ràpids. Aquests avantatges resulten especialment del fet del monopoli de l'assegurança obligatòria atorgat a l'«Instituto Nacional de Previsión». En realitat, la llei espanyola presenta l'enorme desavantatge d'ésser un atemptat perfecte a la llibertat del malalt d'escollir el seu metge. La llei francesa reconeix aquesta llibertat. La llei espanyola crea un cos de metges del «Seguro». La llei francesa autoritza tota llibertat terapèutica al metge; les assegurances en paguen el 80 %. La llei espanyola crea un «petitorio», una llista d'especialitats farmacèutiques, i encara que la llei preveu que és «revisable periòdicament», no cal dir com limita les possibilitats terapèutiques i obra el camí dels negocis bruts als laboratoris grats al feixisme. Per altra part, la prestació dels serveis mèdics a Espanya «se realizará a través de la **Obra 18 de Julio**, excepto cuando en virtud de contrato directo con el Instituto Nacional de Previsión corra a cargo de Instituciones dependientes del Estado, Provincia o Municipio, o, en su caso instituciones públicas o privadas. En este último supuesto deberá proceder informe favorable de la **Obra 18 de Julio**». Traduït al català, això vol dir que tot l'aparell sanitari de les Assegurances estarà sotmès a una direcció política i a interessos inconfessables. I també que els organismes sanitaris de l'Estat, Província o Municipi es posaran a les ordres del «Instituto Nacional de Previsión», car si en l'article que acabem de citar parla de «concerto directo», en l'article 34 de la mateixa llei diu que «El Estado contribuirá al régimen obligatorio de seguro de Enfermedad... mediante la cooperaci6n de las Instituciones de Sanidad pública, con la debida separaci6n de las personas asistidas por la Beneficencia y por el Seguro». Suposem que l'aplicació d'aquests articles haurà evitat unes quantes despeses al «Instituto Nacional de Previsión». Així es compren que — segons en aquest moment acaba de dir la Ràdio Falangista — en justa reciprocitat aquest Instituto regali medalles al Caudillo. El Caudillo no li regala totes les institucions sanitàries del poble?

La Direcció General de Sanitat es veu reduïda a un simple conseller, en vistes d'elaborar les «normas generales de funcionamiento» del servei mèdic. Aquests consells seran donats per una «comisi6n de enlace, presidida por el Subsecretari6 de Trabajo, que podrà delegar en el Director General de Previsi6n, y en la que estaran representadas la Direcci6n General de Sanidad, la Delegaci6n Nacional de Sindicatos de FET y de las JONS y el Instituto Nacional de Previsi6n».

Així el règim feixista ha convertit en funcionaris del partit un bon nombre de metges. Ha arrencat a la medicina un bon nombre de les seves possibilitats. Ha donat un gran pas endavant cap a la destrucció de l'estructura sanitària liberal, i no ha creat cap nova estructura seriosa.

Que en restarà d'aquest « Seguro » ? Es de témer que forces coses. Si aquest continués a actuar pel seu compte i a dirigir els serveis mèdics, Catalunya és trobaria — si l'Estatut retorna — amb una sanitat dividida, la meitat sota la seva direcció i l'altra meitat sota la direcció de Madrid. Els conflictes que en resultarien serien prou per a desacreditar l'una i l'altra. El malalt i el metge en pagarien les conseqüències.

D'ací doncs, el gran interès polític dels primers passos que es facin en relació a les Assegurances socials, des de l'alliberació de Catalunya i Espanya. A Madrid tindran — és de creure i de desitjar — un gran interès a enfocar i plantejar el problema. Ja el Sr. Saborit, en un remarcable article publicat recentment en « El Socialista », posava de relleu la gran importància d'un futur Ministeri de Sanitat per l'avenir d'Espanya. Es queixava amb raó de la mala orientació que s'havia seguit, deixant els problemes d'Assistència i Sanitat en mans de les raquítiques Diputacions Provincials.

Si els catalans no som amos de fer el que vulguem per a organitzar les nostres assegurances, ens caldrà intervenir per tal d'evitar que Espanya caigui en els errors soferts pels pobles que ja han experimentat les Assegurances socials obligatòries. Cal obtenir que és considerin com un tot orgànic les assegurances que estiguin lligades a prestacions sanitàries. Mirar després d'obtenir per a Catalunya la llibertat d'organitzar-les dins del seu territori. I si això no es pot aconseguir, cal defensar en el pla espanyol la creació de caixes regionales autònomes (tal

com proposa recentment per a França el Sr. Marc Médélec). Potser això fóra fàcil d'obtenir. El Sr. Saborit constata en el seu article que la sanitat pública a Espanya, no s'havia organitzat amb cara i ulls sinó a Catalunya i al País Basc; això com a conseqüència — deia — de la concentració del poder a l'entorn de la regió. Caldrà, per fi, que després, a Catalunya, estudiem la manera de combinar l'existència de la caixa autònoma amb el restant de la nostra sanitat; tasca difícil, però possible.

No cal dir que si, com molts defensen, la fi del feixisme franquista va seguida d'una restauració política general d'Ibèria — en la qual Catalunya recobri totes les seves llibertats i s'orienti cap a una Unió Federal Ibèrica — la reorganització sanitària proposada pels metges serà facilitada. En el pla americà es preveu que les autoritats federals donaran subvencions progressives als Estats que organitzin la seva estructura sanitària. Per contra, les subvencions centrals seran retirades als Estats que no facin prova d'activitat.

Podem, però, esperar per a organitzar la nostra estructura sanitària, que l'Estatut es reformi o que Catalunya retrobi totes les seves llibertats? Nosaltres creiem que encara que aquestes modalitats polítiques no es realitzin, no ens podem creuar de braços. Influïm la política espanyola; expliquem el nostre punt de vista; provoquem la separació neta de les assegurances que necessitin prestacions sanitàries; provoquem la seva unió en un sol aglutinant econòmic i d'assistència; provoquem la creació de caixes regionals autònomes.

ACLARIMENT A UNA NOTA DE "QUADERNS"

Alguns amics han cregut erròniament que en resumir en forma de preguntes els comentaris a l'article del Sr. Quero en el número anterior, obriem una nova enquesta sobre els problemes de la constitució d'un govern català a l'exili i ens han afavorit amb llurs respostes en pro i en contra. Com que no era aquella la intenció, ens excusem de publicar els escrits rebuts. Si ho hagués estat, l'hauríem suspesa, de seguida d'oberta, davant la decisió presa per l'honorable President de la Generalitat encarregant al Sr. Pi i Sunyer la constitució d'un Govern. Donar lloc a una discussió d'aquest acord hauria estat una impertinència perquè el President disposa d'elements de judici que no tenim nosaltres i pot judicar aquestes coses des d'un pla superior que fa doblement respectable la seva autoritat.

Serveixi aquesta nota d'explicació a aquells amics i d'acció de gràcies per l'atenció amb la qual segueixen la nostra publicació i la col·laboració espontània que ens aporten. I que especialment vulgui rebre aquesta satisfacció, el nostre estimat col·laborador Sr. Quero Molares, que ens ha tramès un llarg article contestant les preguntes de la nostra nota en un sentit favorable a la seva tesi. Consti, però, que en aquella nota no pretenem refutar el punt de vista del senyor Quero, ni prendre posició en cap sentit, sinó limitar-nos, com dèiem ben clarament, a informar els nostres lectors de les diverses opinions que des de feia uns mesos es venien exposant per alguns grups polítics respecte d'aquesta qüestió, avui per fortuna definitivament resolta.

N. de la R.

LES ETAPES POLITIQUES de la RESTAURACIO de CATALUNYA

per A. ROVIRA I VIRGILI.

El dia 28 de maig prop-passat el senyor A. Rovira i Virgili donà al Casal de Catalunya, de Perpinyà, la conferència que, prèvia revisió del text pel seu autor, donem a continuació.

Catalans de tots els sectors nacionals : salut !

Vinc a parlar-vos amb el desig i amb l'esperança de contribuir a la clarificació de les qüestions que tenim actualment plantejades i de facilitar d'aquesta manera l'acord de tots. Fa pocs dies, el President de Catalunya m'escrivia que per a prendre certes resolucions que corresponen a la seva alta magistratura, cal que els diversos sectors catalans estiguin units en un sol pensament i de cara a una sola acció. Jo voldria, amb la meua conferència d'avui, cooperar a aquest resultat. I consti que ara no parlo com a President de res : ni del Parlament, ni del Consell Assessor ; no parlo tampoc com a directiu d'un partit, ni com a home de partit. Vinc tot sol, podria dir ; vinc amb el meu nom català, amb la meua convicció catalana, amb el meu doble ideal de jove i de vell : Catalunya i la llibertat.

Tots els que som ací coincidim de fet amb aquest ideal. I si hi coincidim, perquè no hem de treballar junts per la seva victòria ? Què ens destorba ? Doctrines, teories ? Doncs, discutim-les, aclarim-les, sense barallar-nos, i ja veureu com al capdavall no ens separa res essencial. Ens destorben els interessos de partit o de classe ? Doncs, jo dic que cap interès de partit ni de classe, si és ben comprès, no s'oposa a l'interès superior de Catalunya i de la llibertat. Ens destorben potser rancúnies, gelosies ? Doncs arrenquem-les del nostre camp i cremem-les, com males herbes que són.

Tots tenim la sensació i la convicció que aviat tornarem a la pàtria enyorada, que aviat podrem començar l'obra de la seva restauració. Per quins camins hi tornarem ? Pel camí polític o pel camí heroic ? O bé per una combinació d'aquests dos camins ? Ningú no ho sap a hores d'ara. Però crec que l'instint no ens enganya quan ens diu que l'hora del retorn digne és ja pròxima. I d'avant d'aquesta perspectiva, els catalans tenim l'obligació d'avenir-nos en els punts fonamentals de la restauració de Catalunya.

LES TRES ETAPES DE LA RESTAURACIO:

L'ETAPA INICIAL : L'ESTATUT MILLORAT.

Jo veig tres etapes en el camí de la plena restauració catalana : una primera etapa amb el restabliment de la legalitat republicana a Espanya i de la legalitat estatutària a Catalunya ; una segona etapa amb l'eixamplament de l'Estatut fins al nivell de l'autonomia federativa, i una tercera etapa que estableixi la lliure confederació de les nacions ibèriques.

En el debat sobre el catalanisme, suscitat per la revista QUADERNS, un jove català nacional, Joan Casanovas, va retreure el paràgraf final d'una conferència meua donada l'any 1922 a l'Ateneu Barcelonès sobre el tema : « Els camins de la llibertat de Catalunya ». En aquest paràgraf jo vaig citar aquella frase d'Ibsen : « Tots els camins que pugem es troben dalt del cim », i vaig afegir que els que no hi arriben són els camins que baixen ; em referia al camí dels homes de la Lliga Regionalista, i els deia « adéusiau ! ». I bé ; per la meua part no he de rectificar res d'aquell paràgraf ni d'aquella conferència. Allò que vaig sostenir l'any 1922 ho sostinc l'any 1945. Segueixo com abans, un camí que puja. I em plau de declarar que tots els sectors catalans d'avui segueixen camins que pugem, i per tant ens trobarem tots plegats. Per a arribar al cim, però, no n'hi ha prou de pujar ; cal evitar les estimbades. Hem d'evitar que posem un peu en fals i caiguem cingle avall.

El problema més difícil és el del començament. Imaginem-nos que, sigui pel camí que sigui, hem arribat a Catalunya i els nostres homes són altra vegada al Palau de la Generalitat. Per a aquest cas podem concebre dues eventualitats : primera, que Catalunya, considerant-se plenament sobirana, assumeixi totes les facultats estatals i mantingui a les seves mans tots els ressorts del poder, bo i esperant que per lliure determinació el nostre poble digui quin ha d'ésser el seu règim definitiu ; segona, que d'acord amb els republicans espanyols, siguin restablertes les llibertats estatutàries sense perjudici d'obtenir més endavant llur ampliació.

Per que el primer pla fos viable caldrien tres condicions : que els diversos partits i sectors catalans ho acceptin i hi ajudin ; que el món internacional s'hi avingui i que els altres pobles espanyols ho respectin. Tenim la seguretat que aquestes condicions es realitzarien ? Tenim tan sols la seguretat que es realitzaria la primera, la que afecta directament el nostre poble ? Les gestions i consultes polítiques que jo he fet durant els darrers mesos, no em permeten de contestar afirmativament. I si no hi hagués la prèvia avinença catalana ens faltaria la base per a tota acció en aquest sentit. Per mi, Catalunya té el dret d'arribar a la màxima llibertat ; tot català nacional l'ha de reconèixer. Però aquí no es tracta de la proclamació d'un principi sinó de la possibilitat pràctica de la seva realització en un moment donat.

Examinem ara l'altra pla : el restabliment de la legalitat republicana i estatutària. Sobre aquesta base és factible la unitat catalana, l'entesa amb els republicans espanyols i l'aquiescència internacional. Amb

tot, l'experiència passada i la previsió del demà, ens aconsellen que, tan aviat com es pugui, els catalans entrem en conversa amb els homes de la República, amb el fi de millorar el règim estatutari. Els catalans no podem declarar-nos satisfets de l'Estatut del 1932, no sols perquè és fill d'una mutilació de l'Estatut de Núria que havíem proposat, sinó perquè en la seva aplicació va sofrir encara noves minves. I això s'hauria de corregir.

Ja que l'Estatut no conté tot allò que li varen posar els nostres homes aplegats a Núria i que el nostre poble va ratificar per referèndum, almenys que no ens rebaixin res del que conté. D'aquestes minves us en puc citar tres, i no són les úniques.

Minva en les facultats d'Ordre Públic. L'Estatut autoritza el Govern de la República a fer-se càrrec de la direcció dels serveis d'Ordre públic de la Generalitat en els casos previstos. Encarregar-se de la direcció d'uns serveis no vol pas dir el mateix que absorbir-los completament, ni desfer llur organització i funcionament. A despit d'això, el Govern de la República, durant la guerra civil, va absorbir totalment els serveis d'Ordre públic, va anul·lar de fet el traspàs, va considerar inexistents les institucions d'aquest ram creades d'acord amb l'Estatut (1).

Minva en les facultats del President de la Generalitat. L'Estatut diu, ben clarament, que el President de la Generalitat representa l'Estat en les funcions d'execució directa de les quals està reservada al poder central. Aquesta disposició, que s'avé amb el mecanisme federatiu, és importantíssima. Fa poc, el nostre amic senyor Josep Quero, en una conferència donada a París, presentava aquesta atribució del President de la Generalitat com una de les coses excel·lents que l'Estatut conté. I tenia raó de presentar-la així. Però és el cas que aquesta atribució no va tenir cap mena de realitat. Jo vaig escriure sobre aquesta qüestió un article a *La Humanitat*, en el qual feia veure que, no havent-hi en el règim autonòmic català la institució del Governador general nomenat per Madrid, les atribucions que aquest tindria com a representant del poder central i com a cap jeràrquic dels serveis i dels funcionaris de l'Estat central a Catalunya, pertocar al President de la Generalitat, i tal és el sentit de l'al·ludit passatge estatutari. El President Companys va reclamar a Madrid i li van contestar que aquella representació era purament simbòlica i que no es traduïa en cap aplicació a la realitat; cosa evidentment inexacta. En compliment de l'Estatut, el President de la Generalitat hauria de tenir un departament com a representant del poder central, pel qual departament haurien de passar les relacions orgàniques entre el poder central i la seva administració a Catalunya.

Minva en les facultats d'execució de les lleis de Treball. Per una interpretació errada, va resultar que quan la llei espanyola diu que han d'intervenir en una qüestió el ministre del Treball i el Consell del Treball de la República, aquesta intervenció s'estenia també a les qüestions de Catalunya. « Oh,

és que les tals lleis ho diuen », va objectar-se. Però això és senzillament absurd. Quan la Generalitat té l'execució d'un llei, ni els ministeris de la República ni els seus organismes no hi han d'intervenir, fora dels punts taxativament fixats per la Constitució o per l'Estatut. I allí on la llei diu, per exemple, « Ministre del Treball » o « Consell del Treball de la República », s'ha de llegir, per a Catalunya, « Conseller del Treball » o « Consell del Treball de la Generalitat », respectivament.

Aquestes tres minves, i les altres que hi hagi, han d'ésser corregides tan bon punt la Generalitat torni a funcionar, i des d'ara convindria entrar en contacte amb els republicans espanyols per a tractar d'aquestes qüestions i d'algunes altres, amb esperit de comprensió, de cordialitat i de justícia.

He parlat de les minves de l'Estatut. Passem ara a les tares. Hi ha tares serioses en allò que es refereix a la llengua, al Dret, a la Justícia, a l'Ensenyament, a Finances. Seria just que aquestes parts defectuoses fossin adobades per un acord entre els representants del poder central i els de la Generalitat, tot esperant noves fórmules constitucionals de major amplitud. Una de les qüestions cabdals per a Catalunya és la de l'Ensenyament. L'Estatut deixa en mans del poder central tot el sistema docent amb la plena llibertat d'augmentar-lo, i reconeix a la Generalitat el dret de crear establiments propis amb els seus diners, dret que hauria tingut així com així, i que ja tenien les Diputacions provincials i la Mancomunitat. Així és difícilíssim i costósíssim per a la Generalitat l'establiment d'un sistema d'ensenyament català. A la Universitat Autònoma la part de la llengua catalana era més aviat petita, però això depenia en gran part dels professors. Seria de desitjar un millor sistema. De moment, podria convenir-se que l'Estat central no augmentés els seus establiments docents a Catalunya i que la part proporcional de l'increment que tingués al pressupost d'Instrucció Pública a Espanya, passi a la Generalitat, la qual crearia nous establiments.

Amb tot això que he dit no he volgut bescantar l'Estatut del 1932, que té coses bones i substancioses. Els defectes de l'Estatut no els assenyalo pas ara; els vaig assenyalar ja, quan es discutia a les Corts d'Espanya, en els meus articles de *La Publicitat*, de Barcelona. Soc conseqüent; dic avui allò que ja vaig dir prop de quinze anys enrera. Però, quan l'Estatut amb tares i tot, va ésser aprovat, vaig declarar que és un pas considerable en el procés de l'autonomia catalana. El dia 11 de Setembre del 1932 vaig escriure a *La Publicitat*, emprant una imatge literària, que si aquella jornada el bronze de l'estàtua de Rafael Casanova prengués vida, el darrer Conseller en cap de Barcelona alçaria la seva espasa vinclada saludant les noves llibertats de Catalunya.

Partir de l'Estatut tot esforçant-nos a millorar-lo i a ampliar-lo. Així veig la primera etapa de la restauració catalana.

LA SEGONA ETAPA : EL NIVELL DE LES LLIBERTATS FEDERATIVES.

En les discussions catalanes d'aquests últims temps són usats sovint els termes sobirania, autodeterminació, pacte. Hom planteja així un dels problemes que corresponen a la segona etapa de la restauració catalana, la que ha de proporcionar a Catalunya un contingut autonòmic equivalent al règim federal. Per això crec útil de precisar el sentit d'aquests termes.

(1) Per a il·lustrar la seva demostració, el conferenciant ens prega d'afegir a la present recensió la remarca següent :

L'Estatut disposa que per a donar per acabada la intervenció del Govern de la República en els serveis d'Ordre públic, serà escoltada la Junta de Seguretat de Catalunya. Doncs bé : el Govern central hi va intervenir de tal manera que, a despit dels requeriments de la Generalitat, la Junta va deixar de funcionar.

Deixaré de banda la vella polèmica professoral sobre el concepte de sobirania. Aquesta polèmica és gairebé teològica. En l'aspecte pràctic, s'entén per sobirania el dret superior d'un poble a fer prevaler la seva voluntat en l'esfera de la pròpia competència. L'autodeterminació — jo prefereixo de dir lliure determinació — és, en el seu sentit polític, un acte realitzat en virtut de la sobirania, pel qual un poble decideix el propi règim o s'ajunta a altres pobles; si tria la independència, l'autodeterminació és un acte unilateral; però si tria la unió a un altre poble, la federació o la confederació, aleshores l'acte és bilateral, és un pacte.

S'ha dit que per l'anomenat pacte de Sant Sebastià, l'any 1930, els republicans espanyols s'havien compromés a acceptar la lliure determinació de Catalunya. Aquesta interpretació és inexacta, puix que sempre van considerar que les Constituents espanyoles decidirien, i d'altra banda hi havia el sobrenatès que els catalans no anirien més enllà d'una autonomia de tipus federatiu.

Té raó el nostre amic senyor Amadeu Hurtado en dir que els catalans van plantejar el problema de l'Estatut com un pacte entre Espanya i Catalunya; però convé afegir que els espanyols no van donar-li mai aquest sentit. Els diputats catalans van haver d'admetre que l'Estatut de Núria fos destralejat. Va arribar una hora, davant el problema de l'ensenyament que van decantar-se per la retirada de les Corts i van indicar al President Macià que caldria proclamar l'Estatut de Núria, cosa que venia a ésser un 6 d'octubre anticipat. Els catalans tenien perfecte dret a proclamar l'Estatut de Núria, i més a tot que aquell Estatut. En tenien el dret, però no en tenien la força, i Macià ho va comprendre així. No és tractava, doncs, d'un veritable pacte.

Tampoc no pot sostenir-se que el referèndum català que va aprovar l'Estatut de Núria fos un acte d'autodeterminació. L'autodeterminació implica l'opció a les solucions diverses, entre les quals hi ha la solució màxima. Els votants no podien votar per la independència, ni podien votar pel centralisme; només podien dir si volien o no l'Estatut de Núria. Allò era un simple referèndum, no pas l'autodeterminació. D'altra banda, ja sabem que l'Estatut aprovat per les Corts espanyoles és força diferent de l'Estatut plebiscitat.

La interpretació autèntica del principi de lliure determinació i del pacte va donar-la Pi i Margall cap a l'any 1880, aleshores que es debatia el plet dels federals pactistes acabdillats per Pi i els federals orgànics acabdillats per Figueres. Uns federals de Madrid, per aclarir bé allò que el pacte significava, van preguntar a Pi i Margall que passaria si Catalunya — noteu que van citar el cas de Catalunya — es negava a pactar. « Jo tinc la convicció — va contestar Pi — que si són reconegudes a Catalunya les llibertats federatives, s'avindrà a formar part de la Federació espanyola; però si no fos així i no volgués pactar, tindria el dret d'ésser independent ». Sembla que, davant una tal contesta, aquells federals madrilenys van declarar que ells eren orgànics.

Avui, àdhuc els catalans titllats d'extremistes s'avenen a una solució federal o confederal, perquè en els nostres dies no hi ha veritables problemes de separatisme, sinó problemes de nova organització de la convivència dels pobles. El federalisme és el llaç més adequat per a resoldre problemes com el català. Però el federalisme pot ésser de moltes maneres, i no totes les menes de federalisme convenen al nostre cas. Coincideixo amb el senyor Hurtado a creure que no convé gaire a Catalunya el federalisme clàssic o històric de les tretze, catorze o quinze regions, entre les quals Catalunya seria un número.

I encara el federalisme regionalista és un progrés, degut a Pi i Margall, si es compara amb el federalisme provincial que molts federals espanyols volien al principi.

No ens atreu l'estructura general del federalisme regionalista; però el contingut de llibertats autonòmiques que el federalisme clàssic conté és una cosa diferent. Jo veig, doncs, la segona etapa de la restauració catalana com un reconeixement a Catalunya (i als altres pobles espanyols que ho vulguin) del conjunt de facultats que corresponen a la regió dins al règim federal pimargallià. No hi ha cap dubte que aquest contingut és més ample que el de l'Estatut del 1932, i per desmostrar-ho ni ha prou amb aquesta consideració: l'Estatut de Núria s'acostava molt, sense arribar-hi del tot, al nivell del federalisme; l'Estatut aprovat per les Corts espanyoles és més estret que el de Núria; per tant, és més estret que l'autonomia federativa. L'eixamplement de facultats que amb el contingut autonòmic del federalisme aconseguiria Catalunya, li donaria una llarga tasca constructiva.

LA TERCERA ETAPA : LA CONFEDERACIO IBERICA.

Aquesta és la gran solució, la solució ideal, la de demà. Per què demà i no avui? Per que actualment no existeixen encara totes les condicions que requereix.

En primer lloc, la confederació hauria d'ésser, no de les regions, sinó de les nacions ibèriques. La regió, en l'aspecte polític, no té cap interès i menys encara en l'aspecte espiritual. Quina diferència hi ha entre una regió i una nació? Podem contestar la pregunta recordant una frase del discurs del senyor Hurtado. Deia el nostre amic que Catalunya, dins un règim federal clàssic, seria un simple número, una regió més. I bé: tots compremem que Catalunya no és un número. Que és doncs? El nom que es dona a aquesta personalitat col·lectiva més alta és el de la nació.

Quin interès hi ha a dividir l'Espanya castellana en regions, a fer de les regions de llengua castellana Estats de la República federal? Quina personalitat pròpia té Múrcia o Extremadura? Quina necessitat té d'autonomia federativa? I això no significa cap menyspreu. Múrcia i Extramadura també tenen llur nacionalitat. Però no és la nacionalitat murciana, ni la nacionalitat extremeña. Es la nacionalitat castellana, o espanyola, si així vol dir-se, dins la qual s'han fos. Ni els catalans ni els bascos podem demanar que la Castella unificada es trenqui en trossos autònoms, amb una autonomia que en la pràctica significaria ben poc. Quan no hi ha llengua diferent, què significa la llibertat de llengua? Quan no hi ha Dret diferent, què significa la llibertat de Dret? Els casos de Suïssa i dels Estats Units són molt distints. Els cantons suïssos són autònoms des de fa segles; els Estats Units eren colònies aïllades que es van ajuntar. Si les regions castellanques volguessin cadascuna un règim autònom com el de Catalunya o Euzcadi, ho acceptariem; però no els ho podem pas imposar. Això és una cosa que l'Espanya castellana ha de resoldre. Per la meua part, no veig Prat de la Riba deia que la diferència més notable cap diferència important entre aquelles regions era la de la major o menor amplada de l'ala del barret calanyès. La regió és folklore, no pas ànima ni personalitat política. Hi ha una Castella unificada per la llengua, la història, la cultura, l'esperit i la voluntat, i a nosaltres ens toca de reconèixer aquest fet i de facilitar el seu engranatge amb la realitat catalana diferent.

Els catalans no tenim cap motiu per a renunciar a la nostra personalitat nacional. El mot nació aplicat a Catalunya no és pas una invenció dels catalanistes. Nació era anomenada Catalunya a l'Edat mitjana per propis i estranys. Un filòsof francès, Alfred Fouillée, parla de les idées-forces. També i a paraules-forces, i la paraula nació n'és una. La nació, com deia Renan, és una ànima, un principi espiritual; és una cultura i una consciència i una voluntat. Ningú no la pot confondre amb una regió, amb un número regional. Si Prat de la Riba hagués posat al seu gran petit llibre *La Nacionalitat Catalana* el títol *La Regió Catalana*, l'efecte hauria estat molt flux, i el difunt Xenius no hauria escrit que és el llibre de capçalera de Catalunya. Això no vol dir que els catalans hàgim d'exigir als espanyols que reconeguin el caràcter de nació que Catalunya té; que li donin el nom que vulguin — país, regió o nació —, però que li reconeguin les llibertats que la voluntat del nostre poble reclama. Oficialment, diplomàticament, el mot nació té el sentit d'Estat independent, amb personalitat internacional, com és el cas de la denominació Nacions Unides. En aquest sentit són també nacions Libèria, el Luxemburg i les Repúbliques centro-americanes. Ara Espanya és una nació; si les seves cinquanta províncies es convertissin en Estats independents, cadascuna seria una nació. Així el mot és buit de tota substància espiritual. Aquesta substància es troba en l'altra accepció del mot, la que nosaltres li donem. No podem ni devem renunciar a aplicar a Catalunya el terme nació, que correspon a una realitat, enclou una idea-força i és per ell mateix una paraula-força.

La idea de la Confederació ibèrica, tal com avui és concebuda, no parteix de les regions peninsulars, ni dels dos Estats d'ara; parteix de les quatre nacions peninsulars, que haurien de confederar-se. Aquestes nacions són la galaico-portuguesa, la castellana, la basca i la catalana. Però aquesta idea és realitzable avui o ben aviat? No. La seva realització pressuposa la resolució prèvia d'alguns problemes delicats i difícils. Vegem-ho.: La unitat lingüística galaico-portuguesa no correspon avui a una consciència de la unitat política; políticament no es veu que per ara pogués haver-hi un Estat galaico-portuguès (1). Un altre problema semblant — bé que més madur i menys ardu — és el de Navarra amb relació a Euzcadi. I pel que toca a Catalunya, els catalans nacionals reconeixen que el vell Principat, la Catalunya estricta, és sols una regió de la Catalunya gran; però és que en l'actual període podem comptar políticament amb València i Mallorca?

Si es fes un plebiscit d'autodeterminació, hi hauria avui cap probabilitat que prevalgués la concepció nacional i confederal? Dins la Catalunya gran compartirien aquesta concepció els valencians i els mallorquins? Cal que els catalans pensem també

(1) Els republicans portuguesos iberistes, comprenent això, fan un lloc a part per a Galícia (Nota del conferenciant).

en el cas del Principat mateix, on la immigració ha creat un problema demogràfic que podria esdevenir anguniós. Dels tres milions d'habitants que avui conté Catalunya, un milió no hi ha nascut; en els altres dos milions hi ha una part considerable de nascuts de pares castellans, i entre els catalans de sang encara n'hi ha forces, per dissort, que no tenen consciència nacional. Estaríem gaire segurs del resultat d'un plebiscit en el sentit de la llibertat màxima? D'altra banda, em sembla innecessari d'organitzar una votació especial, des del moment que en els primers mesos de la restauració catalana hi haurà d'haver tres eleccions: la dels Ajuntaments, la del Parlament català, i la de diputats al Parlament espanyol. Tindrem practicamente tres plebiscits. Per què, doncs, en celebrariem un altre d'especial, que presentaria aspectes perillosos? Allò que cal és que tots els partits catalans s'atenguin al resultat de la nostra elecció bàsica, la del nou Parlament català, i respectin l'expressió de la voluntat del poble de Catalunya, sigui quina sigui.

Resumeixo el meu pensament: sense renúncia a cap dels drets inherents a la personalitat catalana, la primera etapa de la nostra restauració hauria de fer-se damunt la base de l'Estatut, tot corregint les seves minves i les seves tares; la segona etapa seria la de l'eixamplament del contingut autonòmic de l'Estatut fins al nivell de les facultats que el federalisme primargallià reconeix a les regions, i això sense exigir l'estructura general del federalisme espanyol, el qual, si vingués, no fora segurament tan ampli com el de Pi i Margall; i la tercera etapa, la de la Confederació nacional ibèrica, vindria en la segona meitat del present segle, d'acord amb les nacions de la Península, i naturalment, amb Castella, és a dir amb l'Espanya castellana. D'aquesta manera s'arribaria a construir una Ibèria unida, que encara no ha existit mai.

Davant de l'esdevenidor soc optimista, com a català i com a home. El món ha estat a punt de caure, per segles, en el clot llòbrec del feixisme; ja casi hi érem, i ens hem salvat. Som com uns ressuscitats. I ara no estariem contents de la vida? Crec que el pessimisme és immotivat, si és que no està motivat per nosaltres mateixos. El món comença una nova era de llibertat, i Catalunya hi pot representar el seu paper. El nostre poble, per a créixer i prosperar, necessita un ambient de liberalisme i democràcia. Hi ha pobles que poden viure i ésser grans en un règim d'absolutisme, encara que hi pateixin. Catalunya, no. Catalunya és una planta més delicada; quan li falta l'ambient d'un règim lliure es decandeix, s'asseca. D'ací ve que els catalans tinguem un doble interès individual i col·lectiu en el triomf de les idees liberals i democràtiques en el món.

En un document de la Generalitat antiga, del segle XVe, en temps de la guerra contra Joan II, el tercer rei de la dinastia castellana, hi ha una frase que té un valor permanent. És aquesta: «Sense llibertat, Catalunya no pot viure». I bé: com que Catalunya vol viure, vol la llibertat!

DOS TESTIMONIS DE LA BARBARIE NAZI

Com tothom, ens hem assabentat, primer amb una punta d'escepticisme, després amb un assentiment gairebé total, i finalment amb una angüosa sensació d'horror, dels actes de barbàrie perpetrats en els camps de concentració alemanys. Ens resistíem d'antuvi a acceptar tanta i tan gratuita maldat, a creure que en el cor d'homes que en definitiva presenten manifestacions evidents de civilització hi pogués haver gèrmens de tanta impietat. Pensàvem en les necessitats de la causa, en la fantasia excessiva de les víctimes, en la propaganda, aquest monstre pernicios dels nostres temps...

Però després dels nombrosos testimonis, molts d'ells absolutament irrecusables, i de la grandària del mal, hem hagut d'acceptar la terrible veritat: en els camps de concentració d'Alemanya s'ha vexat, torturat, exterminat i assassinat en gran escala, amb refinaments d'un bàrbar científisme i amb la crueltat més inconcebible.

Molts espanyols, molts catalans, han estat víctimes d'aquesta vesània. Molts no tornaran, varis milers, segons les dades que ens porten els qui s'han salvat. Quants? Sis, vuit, deu mil? Qui ho sabrà mai! En adreçar a tots ells la nostra pietat, així com la simpatia més sincera als que ho poden contar, volem repetir la nostra acusació més formal als governants espanyols, a Franco, a Lequerica, que era ambaixador a França, i a tots els cònsols que exercien en aquest país i permeteren aquest gran sacrifici. Si en el dia de passar comptes, que sempre arriba, aquesta tremenda partida no es comptabilitzés, quedaria sense reparació una de les iniquitats més grans, comeses en aquest sinistre període espanyol que comença amb l'acabament de la guerra.

Els espanyols portats contra llur voluntat a Alemanya procedien de tres categories: els qui hi anaren com a treballadors, equiparats als francesos del servei del treball obligatori, i aquests en general patiren poc i han pogut tornar en llur gran majoria; els qui foren considerats com a perillosos polítics, — i d'aquests no en coneixem cap que oferís perill amb un criteri de persona normal — sotmesos al més dur tracte i víctimes principals de la barbàrie nazi, i per últim, aquells qui havent fet la guerra en els batallons de marxa francesos, caigueren presoners. Aquesta darrera cate-

goria dona el nombre més important d'espanyols relinguts a Alemanya. Hi ha qui diu que poden ésser vuit o deu mil, potser dotze. En el nord, companyies senceres de treballadors quedaren convertides en combatents.

A desgrat del llur caràcter de voluntaris, aquests compatriotes foren tractats al principi com a presoners de guerra. Després, tots o molts d'ells foren traslladats als camps reservats als deportats polítics, equiparats amb aquests i subjectes al mateix règim. Què havia succeït per a produir-se aquest canvi?

Hom ha dit, i nosaltres no ho podem pas comprovar avui, que això esdevingué després del viatge de Serrano Suner a Berlín, i la firma del pacte anti-komintern. Més clar, que l'agreujament en la situació d'aquells infeliços, fora obra de l'aleshores ministre d'Afers Estrangers de Franco. No podem pas assegurar que això sigui veritat; sí, que ho trobem versemblant si aquesta tremenda responsabilitat pot demostrar-se.

En el seu dia caldrà que es faci la llum sobre aquests fets i que Serrano Suner sigui encausat al costal del seu cunyat i d'aquells altres funcionaris de que parlem més amunt.

Donem a continuació dos testimoniats directes d'aquests horrors, fornits per dos que hi eren, dos que han sofert en llurs carns i llurs esperits l'escomesa del monstre. Com en donem dos, en podrien donar dotzenes i centenars, d'altres tants compatriotes que es refan entre nosaltres de llurs decadències físiques i morals. I advertim que d'aquestes relacions n'hem amputat certs passatges que feixen massa intolerablement el nostre pudor, pudor d'homes que tantes coses han vist; però que no poden per exemple, escriure, no poden, immundes sevícies infligides a innocents infants.

El Dr. Sever Perramon, afiliat a l'Esquerra, especialitzat en la reeducació dels cecs, fou detingut a Brusel·les. Acusat d'ésser el cap dels catalans comunistes de Bèlgica, empresonat, torturat, fou a la fi transportat en un vagó segellat al camp de Buchenwald, on passà més d'un any. Del que vegé i patí, n'és una pàl·lida semblança el que a continuació escriu:

L'HOME EN ELS CAMPS DE CONCENTRACIO

pel Dr. Sever PERRAMON

Tots heu vist fotografies, heu llegit reportatges en diaris i revistes i heu escoltat les emissores de T. S. F., que us donaven detalls de la crueltat alemanya a l'infern dels camps de concentració. Segurament que quan us arribaren les primeres noves de les atrocitats que, en ple segle XX, tot un poble ha pogut cometre — **tot un poble**, car les excepcions són insignificants, i els que no hi prenen part activa n'estaven ben assabentats, sense que cap reacció vingués a despertar llur disconformitat — segurament, **dic**, us devieu sentir inclinats a oposar una certa resistència a creure en la veracitat del desgavell mental d'aquells **ultra-aris** que es donaven ells mateixos el nom de raça superior.

Després d'un tan nombrós testimoni, us suposo prou convençuts. No intento pas tornar a presentar-vos exclusivament ni les truculents imatges del carnatge teutònic, ni la follia del terror davant la mort, ni les cambres de gas, les forques, les injeccions intravenoses de productes químics per a enllestir els malats, ni el tret de revòlver per a acabar els presoners que en curs de ruta es sentien sofrents o fatigats, ni les encalçades de ramats de gossos ensinistrats i adaptats per la bèstia germànica, ni els crims **científics** de repugnants experimentacions que a tot arreu del món civilitzat es fan sobre bèsties i que els metges alemanys creien més interessant d'observar directament damunt del cos humà vivent, ni els forns crematoris, etc., etc. No intento pas parlar de tot això que constituïa l'espeternec de les explosions quotidianes en mig d'un ambient de desesperació i de misèria, en un ambient de total menyspreu de l'home, en una atmosfera irrespirable d'incessant atac a la dignitat humana. Es d'aquest ambient que vull parlar ara per a donar-vos una minsa idea de la vida al camp de concentració.

Calia, abans d'enfonsar el pres polític en el llot del **Konzentrationslager**, haver-lo fet passar per l'infamant batcig de la Gestapo. Després d'haver-vos mostrat a la gent de les viles amb les mans emmanillades, éreu conduït davant dels **especialistes** d'aquella podridura que havia penetrat en tots els recons d'Europa, des de Gibraltar fins a Stalingrad, amb el nom de policia alemanya. L'interrogatori del pres començava al so de les guturalitats de la **deutsche Sprache**, amb una cridòria infernal que us rebentava el timpan de l'orella, tot irritant-vos la sensibilitat d'home civilitzat, d'home llatí que no pot capir la trista mentalitat de l'élite de tot un poble que s'havia posat al costat del **nou ordre** al crit de: **Heil Hitler!** No eren els cops que us esquinçaven la carn i que us trencaven els ossos allò que us feia més mal. Era el menyspreu de la dignitat humana, era el sentir-vos com una cosa en mans d'aquestes feres que us feia plorar de rabia i de vergonya quan, tot masegat, us deixaven altra vegada per terra a la vostra cel·la, encara que durant l'interrogatori haguessiu **aguantat** i no haguessiu volgut dir el nom

dels companys de causa; malgrat la infinita varietat de **martiris inventats per fer arribar a la vostra medulla** tota la gamma del dolor físic. Si éreu un home de cert tremp espiritual, **sabieu** que no diríeu res del que havíeu resolt de no dir. **Sabieu** que passàreu pel damunt del dolor. Però no havíeu comptat amb què, des que cauríeu en mans d'aquella xurma ja no seríeu res més que un espectre de vos mateix — menys que això, encara, seríeu com la pedra que en el vostre camí trepitjeu sense ni tan sols parar-hi esment.

Un objecte que deixéssiu damunt la taula de vostres jutjadors, en reclamar-lo, no us era tornat, **sinó** que us era llançat a la cara.

La dona, realització de l'ideal, dipòsit de totes les tendreses, s'esfumava en els antres de la Gestapo. Si durant el vostre martiri s'esqueia que entrés una empleada alemanya en el despatx, era inútil que li mostréssiu el vostre cos cobert de sang i suor i que giréssiu cap a ella els vostres ulls en suplica de pietosa intervenció. Ereu ignorat, éreu inexistent, éreu la pedra del camí. Aquella dona que havia entrat rient, rient se'n tornava... i la vostra ànima en patia més que el vostre cos.

I aquells crits, aquells bruels salvatges no cessaven, ni s'acabarien més mentre durés la vostra vida en el captiveri. Era igual que us trobéssiu amb gent de la Wehrmacht, dels S. S., de la Gestapo, o amb presoners alemanys posats als llocs de comandament dels camps. L'aspra llengua teutònica ressonarà sempre més a les vostres oïdes com una detonació: **Depressa! Depressa! Depressa!! DEPRESSA!!!** (L'alemany posseeix cinc o sis mots diferents per a dir-vos aquesta paraula).

En aquell país, d'un remarcable progrés mecànic i científic, però de civilització moral absolutament nul·la, una ordre, un càstig o una mirada són inseparables del bram. En el subconscient del seu primitivisme deu raure-hi la idea de la resistència que trobaran sempre davant la veritable civilització, i per això criden i braolen per imposar llur voluntat. Mai no podreu fer-los comprendre que la civilització no és mecànica sinó finor d'esperit.

Quan l'esperit és ignorat, l'home ha d'ésser necessàriament menyspreat, i no cal estranyar-se que sorgeixin doctrines que exaltin el culte de la força bruta, com hem vist practicar pels elements del nazisme, el falangisme i el feixisme, variètats geogràfiques d'una mateixa monstruositat.

Acceptats aquests principis, esdevé natural de veure aquells trens que transportaven, en wagons de mercaderies i de bestiar, centenars de milers d'hommes cap als camps de concentració alemanys, amb les portes clavades, sense llum i sense aire, sense aigua ni menjar, amuntegats, de manera inversemblant fins al punt de no tenir un petit espai per ajeure's i dormir, de vegades abandonats hores i dies en una via morta, enfollits de febre i de set, amb l'escàs aire viciat per la respiració i les dejeccions, amb l'espectacle dels cadàvers dels que no resis-

tien aquelles proves o dels morts que produïen les metralladores que des de fora creïen convenient de vegades d'imposar silenci.

Una mesura qualsevol d'higiene calia que vingués acompanyada de la màxima humiliació, sense consideracions per al pudor tan natural en l'home com en la dona. Per una simple injecció al braç era de rigor que tothom es presentés nu com un cuc, en filera. La higiene era marcada sempre pel poc respecte a l'asèpsia. Una mateixa agulla sense esterilitzar servia per a una gran munió de gent. Tant se valia que entre mig dels presos hi haguessin presumptes sifilítics. Era ben clar que del que es tractava no era pas d'immunitzar els homes contra possibles epidèmies, sinó d'evitar que aquestes fessin irrupció a l'exterior del camp; preservar el poble alemany, no pas els presos.

L'amuntegament dins els « blocs » us feia la vida tan miserable, que teníeu la sensació que l'espai no us pertanyia ja més. Els cinquanta centímetres quadrats que els vostres peus ocupaven us eren continuament disputats a empentes i a crits en mig d'un ambient manicomial. Ereu com una bestiola més dins l'estable d'un ramat de xais. I crits, crits, l'eterna cridòria alemanya.

Els caps arranats amb una cresta de cabells del front fins a l'occiput, o en comptes de cresta una ratlla feta amb la màquina de tallar cabells, que us dividia el crani en dues meitats. Vestits amb els parracs dels jueus gasats a Auschwitz o en altres camps. Era qüestió que quan un S. S. s'enfrontés davant dels presoners, aquests tinguessin ben bé la sensació que tot el que no era alemany no era altra cosa que detritus humans. Això feia més fàcil el cop de puny a la cara, la puntada de peu o el tret de revòlver.

Vells de més de seixanta anys, condemnats a l'esclavatge d'un treball dur a les pedreres o altres ocupacions similars, sense cap consideració a llurs cabells blancs, ni a les xacres de la vellesa, mal nodrits i fatigats. Al retorn de llur treball els esperava encara passar llista a la plaça, on havien de romandre a peu dret i en formació militar dues, tres o cinc hores, segons el caprici dels S. S., de vegades amb l'horripilant visió de les contorsions d'un pres penjat públicament per **escarment** dels qui, ansiosos de llibertat, intentessin evadir-se del camp. No hi feia res que nevés o gelés, ni que els peus se us congelessin ni que al nostre costat caiguessin companys morts de fred. Es que no hi havia els forns crematoris, que donaven l'última solució?

Cadascú es sentia ferit d'aquella inhumanitat que us atenyia per esperit de companyonia i germanor.

Quin calfred us donava veure aquell amuntegament d'invàlids i malalts col·locats en tres sostres de prestatges, el cap sortint enfora. En barraques capaces per a 600 homes com a màxim, n'hi eren encabits 2.000! Ja no podíeu capir un més gran menyspreu de l'home.

Ningú no era al seu lloc. El ferrer feia d'infermer, l'infermer feia municions, l'apotecari treballava a la pedrera, els pocs metges que havien pogut arribar a treballar a l'hospital ho feien sense cap consideració per a llur professió, gairebé sempre sota el control de l'infermer, que era l'àrbitre de les clíniques, sense que el metge tingués dret a indicar un règim de vida per a tal o tal malalt. (Era l'infermer (gairebé sempre un alemany) qui, segons la simpatia individual o de nacionalitat, decretava si un malalt podia tenir dret a règim lacti o si havia de menjar el mateix que menjaven els presos no malalts. El metge no tenia veu ni vot en aquests casos. Era tolerat per a emetre un diagnòstic que de vegades era corregit per l'infermer qui, molt sovint, tenia la gosadia d'agafar el gonendoscop i davant del metge emetre el seu diagnòstic.

Encara era el metge que havia d'escombrar, sota el control de l'infermer. Els alemanys, com a pertanyents a la raça superior, anaven ben vestits, duïen els cabells llargs, fumaven sempre cigarretes que tots els presos sabien d'on venien, sobretot aquells que no les trobaven en els paquets que la Creu Roja els trametia, etc.

Tot això us feria en el més íntim del vostre esperit i us canviava la impotència en odi, ja no contra un règim, ans contra tot un poble que no tan sols tolerava aquests crims de lesa humanitat sinó que ben sovint hi col·laborava.

No vull estendre'm més en consideracions que em portariem molt lluny i allargar en massa aquestes ratlles, però no vull acabar sense dedicar un pietós record no solament als catalans i espanyols, sinó també als homes de tots els països que, soldats de la santa causa de la llibertat, han caigut en la lluita, víctimes de la malaltia, dels mals tractes o de mort violenta. Un record per aquells que no podent suportar més la humiliació ni la salvatgeria de llurs botxins s'enganxaven als fils electrificats que tencaven els camps. Un record per als petits infants, víctimes innocents de la més negra repressió que mai havia estat registrada en la història de la humanitat. Un record per a totes les dones que coratjosament seguiren la ruta del deure i anaren a raure dintre la teranyina germànica. Una abraçada, en fi, per als familiars de tots els caiguts en la batalla, que llástimosament són molts.

EL QUE DIU EL TINENT CORONEL

Sr. GARCIA MIRANDA

per PERE FORT.

El tinent coronel de l'exèrcit espanyol, Sr. Garcia Miranda, donà una conferència fa poc relatant la seva estada al camp de Dachau. Del que digué, i d'una conversa particular que amb ell hem tingut, en fem la següent recensió, molt resumida, però prou clara per a extreure'n tot el dolor i la crueltat d'aquells llocs d'extermini. Ell té la paraula.

« Vivia a Vernet-les-Bains amb altres vuit militars espanyols, tots professionals. Un dia fôrem detinguts per la Gestapo. Perquè? No ho sabem pas. Dels nou, un era socialista, un altre d'Izquierda Republicana, jo ja'm coneixeu. Els demés no tenien partit. Fôrem portats a la Ciutadella de Perpinyà, on estiguérem un mes i d'allí al camp de Vernet d'Ariège. Per malaltia, el general Gamir fou portat a l'Hospital, on romangué molt de temps. Per això sens dubte encara viu.

« Els vuit restants passàrem algùn temps a aquell camp de càstig, on fôrem ben tractats i ben atesos. Pel juliol del 1944, tement els alemanys un atac del «maquis», ens feren traslladar a la presô de Saint Michel de Tolosa, i d'allí pocs dies a Bordeus, a una presô prop de la capital. Aquí comença la nostra passió : estàvem ja en poder dels alemanys.

« Dels vuit cents que devíem ésser, provinents d'indrets diferents, una gran part érem espanyols. Ultra els meus companys ja dits, allí trobarem el coronel Diez Tendero, que havia de morir després al camp, un grup de Perpinyà en què hi havia Casanovas, mort el febrer següent a Dachau de tifus exentemàtic, Coronas i altres. Aquí fôrem maltractats, amuntegats en locals insuficients. Però la tortura més gran fou la de que cada dia véiem que els alemanys treien grups de sis o vuit homes, dient que els anaven a afusellar. Arribaria la nostra hora? Un d'aquests grups fou tornat dues vegades, havent vist tots els preparatius de l'execució. A la tercera vegada foren afusellats de debò. En total passaven de quaranta els morts. Entre ells hi havia espanyols.

« Havíem d'ésser portats cap Alemanya; però no podent passar per Angoulême, per avaries a la via, tornàrem cap a Tolosa, Narbona i Nimes, havent-se d'aturar el tren en una estació prop d'aquesta ciutat, també per estar malament els rails. Allí ens assabentàrem que els americans havien desembarcat al sud de França. Es de remarcar que fins allí havíem fet el viatge tancats en vagons, sense permetre'ns a nosaltres i a les senyores, que també n'hi havia bastantes, sortir per a res i rebent insults i alguna cosa pitjor si ens queixàvem. Així que saberem el desembarc, tement ésser tallats i fets presoners, els nostres vigilants canviaren d'actitud. Ens deixaren rentar a la font de l'andana, permeteren que se'ns donés raïms i fins ens parlaren. Ens deien que no diguessim pas que ens havien tractat malament si els americans arribaven i feren altres protestes de la mateixa vilesa.

« Per a salvar el desperfecte de la via caminàrem divuit quilòmetres i prenguérem un altre tren que ens conduí a Strasbourg. El tracte que se'ns donà fou tolerable fins ací. Però havent perdut la por, tornàrem a ésser maltractats i esbroncats amb crits de «gos, fills de gos», i fôrem tancats hermeticament en un vagó, en el qual romanguérem dos dies, fins arribar a Dachau, sense rebre res per a menjar ni obrir-se les portes, ni per a les necessitats ineludibles.

L'arribada a Dachau fou prometedora. Parat el tren fora de l'andana, fôrem obligats a cops de culata a saltar d'una alçària d'un bon metre caient els uns damunt dels altres. Aleshores se'ns engegà els gossos ensinistrats, que mossegaren els qui no es pogueren posar aviat a la defensiva. El coronel Cesar Blasco, de bastanta edat, fou ferit de consideració al braç per una d'aquelles feres. I per bé que curà, en rebé tal sotrac que poc després moria de depressió i misèria moral. Fou el primer dels del Vernet que ens abandonava. Altres sis devien seguir-lo pel mateix camí.

« A Dachau, fôrem hostatjats en sales on vivíem amuntegats. En cadascuna hi havia tres o quatre vegades més de persones, de les que hi cabien. Ens calia dormir dos i tres en un mateix llit, construït per a un home sol. Els llits eren en prestatges, tan a prop l'un de l'altre, que no era possible estar-hi asseguts, sense topar amb el del damunt. Se'ns obligava a llevar dematí, fer estatges d'hores drets a la neu esperant els S. S. que passés revista; de vegades aquestes esperes foren de tres hores. Per no estar ben arrenjerat, per no marcar bé el pas, per qualsevulga inutilitat, se'ns engegaven puntades de peu, cops de puny o bufetades. Dels primers sobretot, ningú no pot dir que no n'hagués rebut algunes dotzenes. Perquè un dia, per a guardar-me del fred, vaig caragolar-me la tovallola al coll, vaig ésser bufetejat violentament. Tot sagnant, vaig haver de quadrar-me i donar les gràcies, per a evitar un càstig més greu.

« Vivíem barrejats amb homes de moltes nacions, i alguns d'ells eren simples delinqüents de dret comú. Entre els alemanys d'aquesta baixa categoria eren escollits els vigilants. Ells eren els amos absoluts. Els S. S. només venien a passar revista, a veure si hi érem tots. Inútil de poder-los parlar; eren inabordables. La nostra dignitat, la nostra vida, estava en mans d'aquells. Si eren mig bons, us eren almenys evitades moltes vexacions; no la duresa del règim, que en això ells no hi podien res. D'aquets vigilants molts eren infra-homes, carregats de tots els vicis i aleshores els pobres que els havien de suportar eren dignes de la més gran llàstima. N'hi havia no pocs que eren homosexuals, aquesta gran xacra de «la raça dels senyors». Calcu-

leu quin règim de baixes delacions i d'immunds favoritismes s'instaurava aleshores.

« D'aquesta promiscuitat en venien tants mals morals i físics com volgueu. Passem sobre els primers. Entre els segons hi havia el contagi i la brutícia. Aviat anàrem tots carregats de pols. De tant en tant se'ns feia anar, nus de pèl a pèl, a desinfectar-nos. Ens preniem els quatre draps amb què ens cobriem, els netejaven, i quan ens els tornaven ens podiem vestir. Molt sovint anaven nusos durant moltes hores, això amb les temperatures de l'hivern alemany. Però com que les màrfegues no sofrien cap desinfecció, als pocs dies els pols se'ns tornaven a menjar.

« Més que el fred, però, tot i éssent aquest un dels més grans martiris, ens féu patir la fam. Les racions al principi eren insuficients; però després es feren més petites encara. Brou sense cap substància i un troç de pa que a cap home li arribaria per a un àpat petit, era tot el nostre aliment. El poder menjar esdevenia una obsessió de bogeria. No em dono vergonya de dir que vaig fer de conill d'Indies, que em vaig deixar extraure una bona quantitat de sang, només per poder estar sis dies a l'infermeria, beure algùn got de llet i menjar una mica millor. Altres desgraciats companys feren el mateix, arribant alguns a deixar-se inocular veritables malalties, només que per a poder menjar. Però encara hi ha més horror. Hi hagué qui dormí alguna nit al costat d'un cadàver, sense declarar-lo, per a poder devorar la seva racció. Tant era d'intolerable aquest turment!

« Poc després d'ésser a Dachau s'hi va declarar una epidèmia de disenteria. La gent moria com a mosques, mal assistida o no assistida gens ni mica. Els companys Salavera, tinent coronel, i Valerio Amer, comandant, caigueren emportats pel terrible mal. També morí, d'un mal menys definit, el coronel Velasco, al qual els alemanys, en detenir-lo a Vernet, prengueren un llibre que estava escrivint contra Franco, destruint-lo davant seu. Aquesta epidèmia deixa fets uns esquelets aquells que la patiren. La magror era inversemblant. Tots apareixien com buidats de vísceres, amb una primor de mal somni.

« Darrera va venir el tifus exantemàtic. Ell se'n emportà el comandant Teodoro Marin i el coronel Redondo. No sé pas si tots aquests dissortats amics moriren de la sola malaltia. Tinc la fundada sospita que almenys un fou ajudat a morir per una injecció i portat al forn crematori encara en vida.

« Si jo vaig salvar-me de la mateixa sort, a pesar d'haver contret aquesta terrible malaltia fou perquè vaig creure el metge espanyol que em mig assistia. — « Si d'ací tres o quatre dies no dieu que sou curat, us donaran per mortal i anticiparan el vostre traspàs ». I prenent tanta paciència com podia prendre, al quart dia vaig dir que ja estava hò i donat d'alta. Després em vaig curar perquè no m'havia de morir.

« Ultra els cops, bufetades i puntades de peu que no figuraven al reglament i que eren repartides amb generosa abundor, hi havia reglamentat un altre

càstig: el del fuet. Vint i cinc cops de fuet o cinquanta si la falta era jutjada més greu. En el primer cas la víctima quedava ensagnada i havent de fer llit alguns dies; en el segon generalment hi moria. Només recordo d'un rus, un bell plançó d'home que les resistís. El pitjor era que quasi mai no sabíem quina cosa era falta, ni perquè, ni de quina importància. El caprici i l'arbitrarietat eren la norma.

« Al camp treballàvem; n'hi havia que sortien formals cap a unes pedreres, a les quals es descendia per prop de dos cents esgraons. El treball consistia a pujar balsons de quaranta o cinquanta kilos. Els qui, per la desnutrició, no els podien pujar, eren bastonejats. Tothom deia que algunes vegades els qui queien eren abatuts allí mateix d'un tret. Però jo no ho he vist perquè el meu treball no era allí; a mi em feien fer corda de drapots, a raó de deu metres per dia, quantitat a la qual mai no hauria arribat sense l'ajut d'un francès molt destre que tenia al costat. El que si puc assegurar és que, més d'una vegada, un grup de jueus s'agafaven per la ma i es llençaven pel precipici, no podent sofrir tants patiments.

« El 29 d'abril fòrem alliberats. Ara diré com. El dia abans a la nit foren trets del camp sis o set mil jueus i polonesos, que amb els russos gaudien de tota mena de preferències en allò que fos càstig i improperi. Als pocs quilòmetres foren tots exterminats a trets d'ametralladora. Vàrem poder veure després llurs cadàvers. A les dues de la tarda havien de sortir cap al mateix destí un paquet d'italians i a les deu del vespre havíem d'emprendre el perillós viatge francesos, belgues i espanyols. D'aquests encara en quedaven uns quants centenars. L'alcalde de Dachau ens salvà. Sigui que fos per bondat o per por de represàlies, aquest home, en hebre esment que anaven a morir els trenta i tants mil homes que encara quedaven en vida, corregué a avisar als nordamericans que ja estaven prop. Un batalló motoritzat forçà la marxa i a les primeres hores de la tarda ens alliberava. Allí mateix foren executats la major part dels nostres butxins. Vull fer constar aquest cas de l'alcalde de Dachau, com el d'alguns alemanys presos polítics, que es comportaren bé amb nosaltres.

« Que quants moriren al camp? No ho podria pas dir. Allí tothom creia que hi deixàrem almenys les tres quartes parts dels que hi entraren. Una proporció semblant, sinó major s'establí per a Buchenwald i Mauthausen. En aquest darrer camp hi havia especialment espanyols, molts procedents dels que feren la guerra com a voluntaris. Hom calculava que n'hi foren internats uns deu mil. Molt pocs en sortiren.

« En ésser alliberat pesava 38 kilos; el meu pes normal és de més de 60. En poc temps n'he guanyat quasi 20. A poc a poc vaig avenint-me de que soc home lliure; podria dir de que soc home.»

Aquest és l'extrem molt comprimit i sense massa truculències del que ens digué Garcia Miranda, a qui, des d'ací, repetim les gràcies pel seu relat i li desitjem l'oblid de tant grans sofrències.

Informacions i Comentaris

L'EMPRESTIT DE LA RECONSTRUCCIO

Immediatament d'acabada la guerra civil, el govern espanyol podia i devia haver fet un gran emprèstit exterior per a reconstruir i equipar el país. Les destruccions de la guerra civil, que encara avui, després de sis anys, no han estat reparades, ni en la flota comercial i de guerra, ni en els ferrocarrils i transports per carretera, ni en les obres públiques i privades, ni en l'utilitatge i els stocks en magatzem, no tan sols s'haurien refet, sinó que s'hauria pogut iniciar vigorosament la renovació del material que era ja vell i és ara de dolentíssima utilització i rendiment (1).

No és pas que la idea d'aquest emprèstit sigui una pensada nostra que l'oferim a misses dites, quan els fets ens han donat la raó a cabassos, sinó que fou el consell unànim dels experts i de totes les persones sensates més o menys enteses en aquestes matèries, que així ho proclamaren ja abans d'acabar-se la guerra civil. Llegirem llavors diversos informes en aquest sentit, inclús de funcionaris, i molts dels nostres lectors recordaran segurament el de l'ex-primer ministre belga Van Zeeland, que fou llargament extractat i comentat per la premsa estrangera de l'època en ocasió d'un viatge d'aquell a la Península. No podia ésser altrament, perquè enormes masses de capitals d'arreu d'Europa cercaven aleshores refugi, i s'haurien col·locat fàcilment a Espanya sense gaires exigències.

En un llibre de prop de mil pàgines, publicat a Madrid l'any 1943, sobre «El Comercio Exterior de Espana», dels tècnics comercials de l'Estat, senyors A. Soler i J. Crespo, diuen aquests sobre tal particular: «Pero el emprèstito no podia admitirse, porque representava en aquellos momentos una tercera sonrojante. Y tambien en esto hubimos de conducirnos con espanola dignidad, porque podia perderse, y así se entendia, en una paz demasiado cuerda y sesuda la heroica y altiva sangre de la guerra.» Però més avall afegeixen: «Discurriendo friamente, desde un punto de vista económico a secas, el emprèstito nos hubiera puesto en el camino de una política certera».

En efecte, Espanya, amb l'emprèstit, no tan sols podia cancel·lar les ruïnes materials de la guerra civil i modernitzar l'equipament del país, sinó que al propi temps traslladava així sobre el benestar i el treball de les generacions futures, una bona

(1) El 70 per cent dels vaixells de tota mena matriculats a Espanya tenen més de 25 anys de servei i únicament 21 unitats, grans i petites, o sigui el 3 per cent del total, tenen menys de 10 anys. Un 7 per cent tan sols de les locomotores tenen menys de 10 anys de servei i n'hi a moltes de 40 i fins de 50 anys. A l'entrar a Catalunya, el contrast de la prehistòrica locomotora que fa la llançadora entre Cerbera i Portbou amb els uniformes rutilants i variats de les diverses menes de policia, és tot un símbol.

part de la feixuga càrrega de reparar les conseqüències econòmiques de la guerra. Segons un eminent economista, gran coneixedor de les nostres coses, les pèrdues de la guerra civil deuen evaluar-se com superiors a l'estalvi total dels darrers 25 anys anteriors a ella. D'altres les estimen com equivalents al 15 o 17 per cent de la riquesa espanyola, representada per tots els instruments de producció i les reserves acumulades. Un dia potser dedicarem una nota a aquesta qüestió, però, sigui com sigui, donada la magnitud de la desventura, semblava natural de repartir el gran esforç de restauració i millora que s'imposava, no tan solament entre els qui havien ja sofert les calamitats d'una lluita fratricida, sinó entre els seus successors, per a la major eficàcia de l'esforç a fer.

El francofalangisme, en el seu desvari de grandeses, no ho estimà així, i després d'haver provocat amb la guerra civil, els estralls i depredacions que tan mermaren el patrimoni de tots, imposà encara al poble espanyol el terrible sacrifici d'una economia de postguerra, delirant i absurda, basada en la compressió de les necessitats més elementals a pretext d'equipar el país al caprici d'uns pocs sota la tutela d'Alemanya i Itàlia.

Aquests països, que no estaven en condicions d'equipar la indústria i el comerç dels altres, perquè tot s'ho necessitaven, no volgueren, però que Espanya acceptés ajut de cap mena de les potències democràtiques, tement perdre l'esforç que havien fet durant la guerra civil per a imposar la victòria de Falange i obtenir així una base de proveïments i una aliada submissa per a la guerra que preparaven.

Haurien estat potser suficients l'arrogància i la nicensa dels jerarques francofalangistes, per a proclamar l'autosuficiència del país al erigir-se ells en àrbitres de tota activitat, però així i tot no hi ha dubte que el règim totalitari els serviren d'exemple i estimul. La folla exaltació de la victòria falangista fou un terreny abonat a les idees de l'autarquia, dels sindicats verticals, de les famoses «Ramas» corporatives, de les fàbriques d'Estat i de tantes altres iniciatives incompatibles amb una economia viable, inspirades, i en alguns casos cateades directament de les de l'Eix.

Tots els països no democràtics han organitzat la seva economia de pre-guerra sacrificant el benestar de la massa a la producció d'armaments i a la construcció de plans grandiosos, de molta façana i poc rendiment, que la gent sols coneix per la propaganda. No es comprèn, però, quin sentit podia tenir per Espanya mantenir l'economia en peu de guerra, sinó és el d'explotar el país a benefici exclusiu d'una casta improvisada que creu que aquest és el preu de la seva victòria.

Per si tot el que hem dit no fos prou, afegirem que a la llum dels fets es veu ara clar que Espanya hauria pogut pagar els deutes d'aquell emprèstit en monedes depreciades i el nostre país

interessant perquè al profit d'una diferència a favor nostre s'hi sumaria el no trobar-se Espanya aïllada, desvalguda i desintegrada de l'economia dels vencedors, en el moment d'iniciar-se la crisi d'adaptació de la post-guerra. A més, hauria pogut atenuar o suprimir el control de canvis.

Actualment no són els capitals els que cerquen països on col·locar-se, sinó els països els que cerquen qui els deixi capitals amb els quals refer-se de la guerra. Desaprofitada aquella ocasió, en la qual ens sol·licitaven, haurem ara de figurar en tot cas en la llarga corrúa dels peticionaris, sense altre títol de prioritat que les garanties que sapiguem oferir. — F. C.

L'EXPOLIACIO DEL VENÇUT

Com saben els nostres lectors, l'estiu passat es reuní a la petita vila de Bretton Woods, de l'Estat de New Hampshire, una important conferència internacional financera i monetària. En el curs d'aquesta conferència, a la qual assistiren representants de quaranta-quatre països, es formularen els projectes per a l'ordenació econòmica de la post-guerra i l'organització de dues institucions internacionals. La primera d'elles és el Fons monetari internacional, l'objectiu del qual és la supressió de les actuals restriccions monetàries posant fi a la inestabilitat que paralitza des de tant temps el comerç mundial; l'altra és la Banca internacional de reconstrucció, destinada a ajudar els països devastats d'Europa i Extrem-Orient, a l'objecte de restablir llur economia sobre bases sòlides.

Entre les disposicions que adoptà la Conferència, d'un caràcter més immediat que les indicades, figuren les que fan referència a la guerra econòmica, tals com la transformació progressiva del bloqueig d'Itàlia i Alemanya, així com els països ocupats per elles i les mides adoptades per a evitar l'evasió a països neutrals dels béns adquirits pels súbdits de l'Eix i els seus amics, a conseqüència de la guerra. Suïssa fou un dels primers Estats que adoptà aquestes mesures. Amb data 5 de l'actual, el «Boletín Oficial del Estado», del dia 9 publica un decret llei, del preàmbul i articulat del qual són els següents paràgrafs:

«El Gobierno español, consecuente con las directrices que inspiran su política exterior ha resuelto solidarizarse con los principios de la resolución sexta adoptada en la Conferencia Financiera y Monetaria de Bretton Woods, New Hampshire, y con las declaraciones de las «Naciones Unidas» de 22 de febrero de 1944 y 5 de enero de 1943.»

«Artículo primero. — Quedan bloqueados los bienes pertenecientes a extranjeros, súbditos del Eje o de países que han sido dominados por el mismo, a que se refiere el presente decreto-ley, no pudiendo ser objeto de ninguna transacción ni de ningún acto en general que permita su movilización, sin autorización administrativa especial.»

«Artículo segundo. — Se consideran bienes a los efectos de este decreto-ley, todos aquellos bienes y derechos patrimoniales, en cualquiera de sus manifestaciones, que pertenezcan total o parcialmente a los extranjeros a que se alude en el artículo primero, en relación con el tercero

ya sea directamente o por medio de personas interpuestas — físicas o jurídicas — de cualquier nacionalidad.»

En la mateixa publicació oficial, l'endemà aparegué una disposició del Ministeri d'Afers Estrangers determinant els països als quals afecta aquell decret i que són no res menys que els següents: Albània, Alemanya, Bèlgica, Bulgària, Xecoslovàquia, Xina, Dinamarca, Estònia, Filàndia, França, Grècia, Holanda, Hungria, Itàlia, Japó, Letònia, Lituània, Luxemburg, Manchukuo, Noruega, Polònia, Rumania, Tailàndia, i Iugoeslàvia.

Les mesures adoptades foren tan radicals i impremeditades que les disponibilitats dels consolsats de tots els països abans esmentats quedaren bloquejades i ha calgut dictar noves disposicions precisant l'abast del bloqueig i limitant les condicions d'aquest per a que resultés aplicable.

Ja immediatament d'acabada la guerra, la policia espanyola s'incautà de totes des dependències oficials alemanyes, començant per l'edifici de l'ambaixada, les escoles, els consolsats, etc. A Madrid, solament, el nombre d'edificis i locals ocupats per oficines declaradament alemanyes i que han estat segrestats s'eleva a una vintena.

Que signifiquen aquestes disposicions preses tan diligentment que ni esperaren la data oficial de la victòria?

Signifiquen al menys tres coses, totes elles simptomàtiques de la idiosincràcia del règim en aquest moment crític de la seva vida o potser de la seva agonia.

De primer, posar-se urgentment en la línia dels guanyadors; ésser dels primers a repudiar els vençuts i a proclamar la bondat del programa dels victoriosos, que fins abir havien blasmat copiosament. Un acte més d'aquesta gran farsa que està representant-se a les redaccions dels periòdics, a la ràdio, als actes oficials i pertot on a Espanya es parla, s'escriu o es legisla, i que podria picarescament titular-se: «De com els qui perden són sempre uns brètols, encara que siguin amics.»

Després, aprofitar el que es pugui. Els jerarques són insaciables i l'ocasió massa providencial. Captar algú d'aquests béns que també s'ha d'emportar el diable, o els aliats, no és una temptació a la qual val la pena de caure? No hem vist, per ventura, com la famosa llei de responsabilitats polítiques ha servit de plataforma a centenars i centenars de transaccions fraudulentos i amagades, per virtut de les quals la sentència era lleu i els interessos tornats fàcilment a llurs posseïdors? No sabem tots que mai com ara, a Espanya, la propina, la donació irregular, resolt tots els conflictes, redimeix tots els pecats, en aquest règim venal i corromput? I els qui vivim en aquest recó de món que és Perpinyà, no hem vist desfilar molts dels personatges influents, des de l'«Heroe del Alcàzar», fins al més modest membre de la «Divisió Azul» tornant a casa carregats del que fos, sota els ulls respectuosos de carrabiners i duaners? Doncs, donar a las disposicions que comentem aquest abast no és malícia, sinó lògica.

I per últim, al marge d'aquestes mesures hom podrà camuflar més tranquilament els interessos alemanys que pel seu volum no es poden fer desaparèixer, fent-los passar per espanyols. A hores d'ara es deuen haver fet centenars d'operacions en aquest sentit, car els béns alemanys a Espanya eren darrerament molt importants, i advocats influents com

Serrano Suner — que diuen que és la primera quota d'Espanya — s'hi poden emprar amb zel. És més, per si les coses no anaven com calia, ja s'havien creat negocis amb façana espanyola. Algunes de les empreses creades per a fabricar «ersatzs», i patrocinades oficialment, creiem que es troben en aquest cas.

En resum, les disposicions de referència pensem que van encaminades a rentar la cara als aliats i a salvar alguna cosa dels vençuts, tot cobrant-los una prima considerable. — F. C.

L'ALTA CULTURA A L'ESPANYA FALANGISTA

El francofalangisme no ha deixat res per verd. Encara que l'alta cultura no sembla pas que hagi estat mai el fort d'aquest règim, és un fet que des del primer moment s'hi atacà amb gran delit. Una de les primeres disposicions importants, el Decret de 8 de desembre de 1937, creà l'«**Instituto de España**» amb els membres numeraris de les sis antigues acadèmies, constituint el que el propi Decret anomena «el Senado de nuestra cultura». Un Decret del 26 d'abril de 1939, passava a l'esmentat Institut tots els organismes que depenien de la desapareguda «Junta de Ampliación de Estudios» i la «Fundación Nacional de Investigación científica y Ensayos de Reforma», així com les fundacions disperses de caràcter literari i històric. En la mateixa data, un altre Decret creava el «**Colegio de las Españas**», perquè, segons diu el preàmbul d'aquesta disposició, «es un deber que ha de ser cada dia més vigorosamente atendido, el encauzar los ideales de nuestro Movimiento Nacional victorioso por las rutas históricas de la Hispanidad». Finalment, una «llei» del 24 de novembre de 1939, creà el «**Consejo Superior de Investigaciones Científicas**», de la qual són els paràgrafs següents :

« Hay que imponer, en suma, al orden de la cultura, las ideas esenciales que han inspirado nuestro Glorioso Movimiento, en las que se conjugan las lecciones más puras de la tradición universal i católica con las exigencias de la modernidad »....

« Coordinados y tensos los órganos investigadores, las posibilidades técnicas de la Nación adquieren un desarrollo pujante, y la ciencia crea así, de un modo directo, la potencia de la Patria. »....

« Subordinado en todo — el Consejo de referencia — a los más altos intereses culturales del Estado, habrá de servir siempre, con la más exquisita disciplina nacional, las supremas ambiciones espirituales de la España que resurge para influir de nuevo poderosamente en el mundo ».

L'objectiu essencial d'aquestes institucions és doncs de fer marxar al pas del nou ordre, totes les activitats culturals, i a l'ensem, proporcionar noves «menjadores» als addictes més o menys cultes. Perquè els nostres lectors puguin tenir una idea de la proliferació d'entitats d'alta cultura a què ha donat lloc aquella iniciativa i la distribució de càrrecs i prebendes, els direm que fins ara són no res menys que 52 els Instituts «científics» que depenen del «Consejo Superior de Investigaciones Científicas». Entre els Instituts nous de trinca

que s'agrupen en sis Patronats, també de nova creació, figuren els següents :

1. — El Patronat «**Raimundo Lullio**» que comprèn :
l'Institut de teologia «Francisco Suárez»,
l'Institut de filosofia «Luis Vives»,
l'Institut de dret «Francisco de Vitoria»,
l'Institut d'economia «Sancho de Moncada»,
l'Institut de pedagogia «San José de Calasanz»,
etc..
2. — El Patronat «**Marcelino Menéndez Pelayo**», que comprèn :
l'Institut de filologia «Antonio de Nebrija»,
l'Institut d'història «Jerónimo de Zurita»,
l'Institut de geografia «Juan Sebastián Elcano»,
l'Institut d'estudis àrabs i hebraics «Benito Arias Montano»,
l'Institut d'història hispano-americana «Gonzalo Fernández de Oviedo»,
l'Institut d'art i arqueologia «Diego Velasquez»,
l'Institut d'antropologia i etnologia «Bernardino de Sahagún», etc..
3. — El Patronat d'«**Alfonso el Sabio**» que comprèn :
l'Institut de matemàtiques «Jorge Juan»,
l'Institut de física «Alonso de Santa Cruz»,
l'Institut de química «Alonso Barba», etc.
4. — El Patronat «**Santiago Ramón y Cajal**», que comprèn :
l'Institut de ciències naturals «José de Acosta»,
l'Institut Espanyol d'Entomologia, etc..
5. — El Patronat «**Juan de la Cierva Codorniu**», que comprèn :
l'Institut de material científic «Leonardo Torres Quevedo»,
l'Institut del Combustible, etc..
6. — El Patronat «**Alonso de Herrera**», que comprèn :
la Missió biològica de Galícia, etc..

No allarguem la llista per a no cansar, però hi ha encara l'«Institut del Mediterráneo» que cobreix l'Institut d'Estudis Catalans, de tan gran record, i que no sabem en quin «Patronato» es classifica. El que sí sabem és que hi ha entitats dedicades a l'estudi del gallec, de l'àrab i fins de l'hebraic, però cap a l'estudi de la llengua catalana.

Seria, però, un error deixar-se impressionar favorablement per la llarga enumeració anterior. Als locals de la Biblioteca de Catalunya — avui Biblioteca Central de la Exema. Diputació de Barcelona — s'ha fet una exhibició, el mes d'abril passat, de les obres, revistes i publicacions de tota mena editades per les institucions esmentades. Per tot l'any 1944 sumen aquestes 127 títols i 45 revistes. Sense entrar a examinar la vàlua intrínseca d'aquestes obres, direm que el balanç de l'activitat científica del conjunt, pel nombre reduït de publicacions, és inferior al d'abans, encara que parlin de la «pobresa y paralización pasadas», i no cal dir que ridículament migrat per a «influir de nuevo poderosamente en el mundo». — F. C.

DUES INSTITUCIONS CIENTIFIQUES DESFETES

No podríem dir res interessant de l'obra que fan les novelles institucions creades pel «Consejo Superior de Investigaciones Científicas», a les quals és

refereix la nota anterior, perquè aquella es limita generalment a la provisió de càrrecs. Podem dir en canvi alguna cosa de Pobra que han desfet els falangistes en les prestigioses institucions de recerca científica que ja existien i que han passat a dependre d'aquell organisme. Entretant rebem una més àmplia informació de Catalunya, podem anticipar el cas de l'Institut Ramon i Cajal i de l'Institut Rockefeller de Física i Química de Madrid.

El primer, que fou dirigit de 1903 a 1934 per Santiago Ramon i Cajal, i depèn ara del « Patronato » del seu nom, estava instal·lat a un edifici que patí molt durant la guerra, però havia continuat funcionant, dirigit per J. Francisco Tello, successor de Cajal, a la càtedra d'histologia de la Facultat de Madrid i deixeble seu: un altre deixeble de Cajal, Pio del Rio Hortega, tenia el laboratori a la Residència d'Estudiants de l'Hipòdrom, a la Castellana. Del Rio va emigrar, i Tello es quedà a Madrid, però fou separat de la direcció de l'Institut Ramon i Cajal, a la qual hom col·locà un fisiòleg, Corral Garcia, que fou separat al seu torn pocs mesos després. Aleshores fou nomenat un senyor Juan de Marcilla, enginyer agrònom, especialitzat en Enologia (fabricació de vins), el qual ha fet que la producció científica en l'especialitat que féu la fama universal de l'Institut, la histologia del sistema nerviós, sigui desde la victòria de Franco nul·la, com no podia menys d'ésser, per trobar-se els col·laboradors i deixebles de Cajal en exili, o separats de l'Institut. El senyor Marcilla i els seus adjunts es planyen de que els antics corresponsals del « Instituto », àdhuc alemanys, « no presten la debida atenció a los nuevos tomas de estudio del Instituto », i els corresponsals es queixen a la vegada de que la Revista hagi deixat de publicar treballs sobre l'estructura del sistema nerviós, seguint la tradició de la casa. En resum, ningú no es sent satisfet. Solament ho estan segurament els centres d'Oxford, de Montreal i d'altres llocs on treballen els col·laboradors foragirats pels franquistes, que han pogut emigrar.

Més greu és potser el succeït amb l'Institut Rockefeller de Física i Química. Aquesta institució, que ocupa un superb edifici prop de l'Hipòdrom de la Castellana, no afectat per la guerra, ha estat també privada dels seus directors, Blas Cabrera, exiliat a Mèxic, i Enric Moles Ormella, ara a Ceuta, després d'haver entrat a Espanya arran de l'armistici franco-alemany del 1940. Fa de director un catedràtic jubilat de la Facultat de Farmàcia de Madrid, José Casares Gil, indubtablement competent en anàlisi químic, però al qual mai se li havien conegut aficions a la Física ni la Química tal com eren estudiades, amb tècniques i criteri moderníssims, a l'Institut. Aquest porta el nom de Rockefeller, degut a que aquesta entitat americana pagà la construcció de l'edifici ja abans de la República, per allotjar dignament els laboratoris dels dos professors esmentats (Cabrera i Moles), i l'utilità especialment per a estudis de Magnetisme, Pesos atòmics i Raigs Roentgen: ara està dedicat a treballs sens dubte interessants de Química i Farmàcia, però que res tenen de comú amb els que primerament s'hi feien pels directors i els col·laboradors, la majoria dels quals són també a l'exili. Les publicacions han sofert la mateixa minva en quantitat i qualitat que les del Laboratori Cajal. Però aquí el « Consejo Superior » s'ha adonat del perill de tenir que plegar l'Institut, i ha imaginat un remei, que no

sembla haver donar resultat; del qual segurament avui es penedeixen. Deixem que el mateix « Consejo » ens ho expliqui, com ho fa a la plana 273 de la Memòria dels anys 1940-1941. Diu textualment: « 3a. Gestiones para traer a Espana docentes alemanes. El Sr. Otero expuso al Presidente de la Kaiser Wilhem Gesselchaft los deseos del Consejo de contar en nuestros Institutos con algunos jóvenes investigadores alemanes; y a través de aquel con el Profesor Mentzel, Director general del Departamento de Ciencia, del Ministerio de Educación del Reich, que es Jefe de todos los investigadores alemanes que trabajan en centros del Estado, obteniendo la más favorable acogida para nuestras pretensiones. El Profesor Mentzel insistió mucho en expresar su gran satisfacción de poder prestar apoyo a la gran obra de colaboración cultural entre Espana y Alemania. Quedó acordado se formulase una petición oficial a través de los Ministerios de Negocios extranjeros espanol y alemán, a fin de poder contar con investigadores para formar escuela, principalmente en Física atómica, Astronomía teórica, Química orgánica y Fisiología. »

Quedem doncs en que el « Consejo » confessa alhora la seva incapacitat de formar personal que substitueixi els que Franco ha foragitat, i l'ineptitud de la gent que ha posat als llocs vacants de complir llur comesa. Ja ho sabem, però bo és que ho declari als qui tantes lloances han prodigat als seus. Però hi afegirem que cap savi alemany, especialista en cap de les ciències abans dites ha estat enviat a Espanya, que per altres coses se'ls necessitaven els alemanys. I també que dispersats pel món, la majoria a Mèxic, hi ha una vintena llarga de fisiòlegs peninsulars (uns dotze de la escola barcelonina i la resta de la de Madrid) més uns quants físics atòmics, astrònoms teòrics i químics orgànics, sense comptar els qui són a la península, separats dels llocs en presons i camps, desterrats en poblets i privats d'exercici, o deportats al Marroc. J. Ma. B.

« MENENDEZPELAYISMO »

El 19 del més passat féu trenta-tres anys que amb la mort de don Marcelino Menéndez i Pelayo, Espanya perdia un dels seus més grans polígrafs, les lletres castellanques una glòria excelsa i la cultura catalana un veritable amic. Format a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona, deixeble de Xavier Llorens i de Milà i Fontanals, íntim amic d'Antoni Rubió i Lluch, enyorà sempre la nostra ciutat, lligada al record del primer i qui sap si únic amor de la seva vida, aquella Isabel que li feia dir:

« ! Ven a alumbrar mis vigilantes horas,
a ser lá sal de mi desierta mesa !... »

Menéndez y Pelayo, amb la seva vasta erudició i les seves iniciatives, desvetllà nombroses vocacions que han renovat la crítica literària i produït excel·lents resultats. Després de la seva mort, els seus amics i admiradors, per a enaltir la seva memòria i divulgar la seva obra constituïren, fa cosa de vint-i-cinq anys, la Societat Menéndez y Pelayo que, amb mitjans propis, s'ocupà dels papers inèdits i de la biblioteca de més de cinquanta mil volums, que aquell llegà a la seva ciutat natal, Santander. En el temps en què era president d'aquesta Societat l'erudit Miquel Artigas, s'inicià la publicació d'un

butlletí que merescué envejable reputació científica, i que com tants altres, desaparegué en sobreenir la nostra guerra.

El prestigiós « Boletín de la Sociedad Menéndez y Pelayo » ha estat ara substituït en el nou ordre falangista, per una mena d'anuari que porta el nom pintoresc i morfològicament absurd de « Menéndez-Pelayismo », el primer número del qual esperem que serà el darrer, perquè és tan baix de sostre que constitueix la més gran ofensa que es podia fer a la memòria d'aquell mestre venerable. — F. C.

EL BLOC IBERIC

Tots els qui escolten les ràdios o llegeixen diaris espanyols us diran que el règim falangista passa per una tongada de lusitanisme agut. Ara és una missió oficial de l'aeronàutica portuguesa que fa el tomb de les principals ciutats espanyoles i és molt ben rebuda arreu, adés són unes competicions esportives celebrades entre equips d'ambdós països. Tan aviat són convidats nombrosos metges portuguesos a solemnes reunions acadèmiques, com una brillant comissió pedagògica visita les principals institucions de cultura espanyola. El propi « Caudillo » assisteix a una gran exposició del llibre portuguès a Madrid, mentre el seu germà, ambaixador a Lisboa, convida destacades personalitats lisboaneses a sumptuosos àpats. L'orquestració de les cordials relacions hispano-portugueses ha culminat darrerament en els comentaris al recent discurs d'Oliveira Salazar, que la majoria de diaris espanyols han reproduït « in extenso » i celebrat amb ditirambe excessiu.

Què ha passat perquè el règim falangista es prodigui ara amb tants afalacs a Portugal?

Abans de respondre a aquesta pregunta, no està de més fer una petita relació dels principals fets que han precedit aquesta actitud.

El govern d'Oliveira Salazar, amb motiu dels incidents que es produïren en els primers temps de la República espanyola, no estava gaire ben disposat per a aquesta, i ja el 23 d'octubre de 1936, trencava les relacions diplomàtiques amb Madrid.

El 7 de juliol de l'any següent, dos dies després del fracassat atemptat contra Salazar, aquest, en un discurs, es proclamava obertament contra la no-intervenció en els afers d'Espanya i es declarava a favor dels sollevats. Cinc mesos després dia per dia, el 7 de desembre, Portugal canviava representants diplomàtics amb el general Franco.

El 28 d'avril de 1938, Salazar, en un nou discurs prenia encara més obertament posició a favor del govern Franco i anunciava el reconeixement « de jure » d'aquest com a únic govern espanyol. En efecte, pocs dies després, el 12 de maig, el reconeixement esdevenia oficial.

Finalment, la política d'amistat recíproca era consagrada en un tractat de respecte de fronteres i de mútua ajuda davant els perills exteriors, que fou signat entre ambdós països el 17 de març del 1939, per una duració de deu anys. Aquest tractat fou reforçat més tard per un protocol addicional que signaren a Lisboa, Oliveira Salazar i Nicolàs Franco, el 29 de juliol de 1940. No disposem d'espai suficient per a reproduir el text d'aquest protocol, però és després de la seva lectura que fou motivat per la inquietud que desvetllà a Portugal la presència de tropes alemanyes a la frontera espanyola, les rela-

cions i maneigs dels falangistes amb els nazis i la prepotència d'aquests darrers arreu d'Europa.

Els fets de la llarga relació anterior foren comentats a Espanya en el seu dia, d'una manera favorable, però isoladament i no canviaren la tradició espanyola de viure d'esquena a la seva veïna. El franco-falangisme estava llavors enlluernat pels èxits de les potències de l'Eix i massa embrancat en afanys « imperialistes » per a descendir a considerar com importants els afers de bon veïnatge amb Portugal. Si alguna consideració merescueren les sollicituds portugueses dels comentaristes oficiosos espanyols, foren més aviat per a posar de relleu l'aparent contradicció que representaven a les directrius de la política anglesa en la no-intervenció primer i en la guerra al feixisme després. Alguns comentaristes, fins presentaven aquells acords com una prova que Portugal abandonava la tutela secular que li dispensava Anglaterra i que reforçà el famós tractat de Methem (27 desembre 1703) per a passar a gravitar dintre l'òrbita del nou ordre, representat autènticament a l'occident d'Europa per Espanya.

La guerra general, però, evolucionà de tal manera que a finals de l'any 1943, el govern de Lisboa autoritzava la utilització dels ports de les Açores per part dels combois aliats que travessaven l'Atlàntic nord, i unes guarnicions angleses s'instal·laven a l'arxipèlag. Abans d'un any els alemanys abandonaven la frontera franco-espanyola i a partir d'aquell moment comencen a investir-se els papers. Ja no és Portugal, que segurament amb l'auència sempre de la potència aliada sollicita el govern Franco, sinó aquest el qui, amb la caiguda vertical del nazisme, queda a la intempèrie i corre ara a festejar Portugal perquè el faci de bo amb els vencedors i més concretament amb Anglaterra.

La campanya d'afalacs que el govern franco-falangista dedica actualment a les coses portugueses no significa, doncs, una millor i més alta comprensió dels problemes peninsulars de cara a la política interior i exterior. Es simplement una de les darreres jugades que li queda per fer al règim en l'escaquer diplomàtic d'Europa abans del mat final. — F.C.

ALIANÇA IBERICA

Si les actuals autoritats espanyoles intenten ara per tots els mitjans de la propaganda oficial crear un clima polític a favor de Portugal amb mires interessades, no negarem tanmateix que d'un temps ençà s'han multiplicat les interferències entre els pobles peninsulars, malgrat les traves creixents, tant en l'intercanvi de idees i mercaderies com en el trànsit de persones i valors.

Portugal ha estat l'únic pulmó pel qual respirava Europa en els temps més durs de l'ocupació alemanya. Apte tan sols per a certa gent privilegiada i encara penosament, és cert, no han deixat, però mai de baixar els « Clippers » americans a la rada de la magnífica ciutat de Lisboa, i durant molt temps el correu del món lliure ens arribava únicament per aquest conducte. L'aeròdrom de Cintra, als afores de Lisboa, ha estat durant molt temps l'únic al món veritablement internacional i al qual convergien les línies aèries de tots els bel·ligerants.

No és estrany, doncs, que per aquesta condició, de plataforma oberta a tots els vents i cap de pont per a travessar l'Atlàntic, hagi accentuat Portugal l'atracció que ja exercia a l'activitat de molts com-

Informacions i Comentaris

patriotes. Els bascos hi han incrementat la producció d'electricitat amb els salts del Duero, els castellans hi han extès la xarxa bancària, i molts industrials i comerciants catalans hi han intensificat els seus negocis. La impremta més important de Lisboa és d'uns catalans (els germans Bertrand) i el més important comerç de fustes de Portugal és també d'un català (en Josep Torrens). De les importacions globals realitzades a Espanya durant l'any passat, les procedents de Portugal foren gairebé quatre vegades més importants en valor que les de França (28,9 milions de pessetes contra 7,6 milions respectivament). Les exportacions totals realitzades d'Espanya a destinació de Portugal i França, pel mateix any, foren respectivament de 35,5 milions i 18,5 milions de pessetes, o sigui una xifra quasi doble, molt al revés del que passava abans.

El comerç exterior (importacions i exportacions), entre Portugal i Espanya, que en el quadrienni de 1935-39 representava una mitjana anual de 94 milions d'escuts, baixà en 1939 a 31 milions, per a pujar l'any 1940 a 109 milions d'escuts i progressar fins 231 milions l'any 1943.

I no és tan sols en activitats de caire econòmic que s'han intensificat les relacions entre els dos països. La revista «Ibèria», òrgan de l'Aliança Ibèrica, que és publicada a París en diversos idiomes, i el primer número de la qual glossarem en el nostre número anterior, és una promesa i alhora una bella mostra d'un més íntim coneixement entre tots com premissa indispensable d'una més estreta col·laboració.

Podríem dir, per a resumir-nos, que l'actual lusitanisme de la vida oficial espanyola és una arma defensiva amb la qual s'intenta salvar un ordre caducat, i la lliure atenció nostra per les coses portugueses i la recíproca, en la cultura, la política i l'economia, l'únic camí cap a la plenitud peninsular. — F. C.

L'ESTAT PSEUDO-CRISTIA

Un comentarista de la Emissora de Londres, ens donava, fa poc, l'estadística de les noves publicacions aparegudes a Espanya, d'ençà de l'establiment del règim franco-falangista. Figuren, al davant de tot, les de caràcter religiós o editades per entitats de dita mena, les quals són prop de 400; venen després, amb prop d'un centenar, les que són òrgan, més o menys oficiós, del «Partido único». Ens interessent sols, ací les primeres.

Si tan gros nombre de publicacions «devotes» fos degut a l'expandiment d'un veritable sentiment religiós del país, sentiment que nosaltres, homes liberals respectem, i fariem respectar a ultrança, res no hi hauria a dir. Però el fet esmentat és signe, al nostre entendre, de l'enorme i abusiva influència de l'estament teocràtic en la vida del país, que dona fesomia al règim, conjuntament amb el caràcter militarista d'aquest. En efecte: dues veritables castes drenen i absorbeixen avui l'Estat espanyol, pseudo-cristià: militars i clergues. I la responsabilitat d'aquests darrers en el sosteniment de l'estat actual de coses a Espanya, és gran i perillós per a ells mateixos, perquè sempre les reaccions populars en el nostre país s'han desviat, lamentablement i sense discriminació, en sentit persecutori de l'Església.

Recordo, amb aquest motiu, una conversa que fa temps ja en l'exili, vaig tenir amb un clergue

regular, molt influent en les esferes oficials espanyoles, el qual proveït d'un passaport diplomàtic, anava i venia entre aquest país i el nostre, encarregat de la missió de captació de **descarrilats**. Parlàvem de la posició i actitud de l'Església en l'Estat franco-falangista i el susdit Pare intentava defensar el suport que aquella havia donat al règim de Franco, i em deia, fregant-se les mans de satisfacció: «Ho tenim tot, avui. La tribuna, la premsa, el llibre, els cementiris, l'administració, l'ensenyament, ah! sobretot l'ensenyament...» «— Bé, si vaig replicar-li, però morireu d'un tip.»

Està clar que no desitgem el compliment de la nostra profecia polèmica ni que tornem a veure, en el nostre país, coses que a tots ens haurien d'avergonyar. Però cal dir, també, que és ben blasmable la posició que mantenen avui la major part dels estaments eclesiàstics sobretot les altes dignitats, — aquelles mateixes Eminències que durant la guerra civil sotscrigueren el document potser el de major nombre d'inexactituds i de menor esperit cristià, de tota la literatura guerrera — recolzant amb afanys de predomini més terrenal que espiritual un règim que ideològicament sosté doctrines expressament condemnades pel Cap Suprem de l'Església romana i que en l'ordre de les pràctiques realitats governatives ha utilitzat sempre procediments de coacció, manifestament contraris al més elemental sentiment cristià.

Hi ha un vell proverbí anglès, de caire bon xic volterià, que diu: «The nearer the Church, the farther from God». Que podria traduir-se així: Quan més prop de l'Església, més lluny de Déu. Amb quanta justícia podria ésser aplicat a l'Espanya actual! — R. N. C.

LA REPULSA DEL MON

CONTRA FRANCO

Ací tenim l'esdeveniment tan esperat, aquell que representa el principi de la fi per Franco i el seu règim: la repulsa del món victoriós d'aquesta guerra. L'exclusió del falangisme del concert de les nacions civilitzades.

Heus ací els fets que parlen millor que tots els comentaris:

En la sessió plenària i pública de la primera comissió de la conferència de San Francisco, el delegat de Mèxic, doctor Quintanilla, digué: «Mèxic entén que ni els governs vençuts de l'Eix, ni els governs imposats per les forces militars de l'Eix, no poden esdevenir membres de l'organització mundial. En dir això pensem no solament amb el govern fantasma del Mandchukuo, sinó amb el d'Espanya, amb el d'aquest país tan emparentat amb les repúbliques sud-americanes.» L'orador recordà l'activa participació de les forces militars feixistes i nazis en la guerra civil espanyola, en violació del principi de no intervenció; com aquelles forces havien contribuït obertament a instal·lar a Franco al poder i com Espanya havia estat la primera víctima del feixisme internacional. Llegí els telegrams adreçats per Franco a Mussolini i a Hitler fins la vigília de la desfeta alemanya, i acabà demanant s'afegís al report una resolució en el sentit de prohibir l'accés a l'organització internacional d'aquells Estats el règim dels quals s'hagués establert per

l'ajuda militar dels països que han fet la guerra contra les Nacions Unides.

El discurs del delegat mexicà, interromput pels aplaudiments diverses vegades, fou acollit al final amb una veritable ovació.

El senyor Paul-Boncour, delegat de França, prengué la paraula a continuació per a afirmar que en juny del 1940, una Espanya republicana i democràtica hauria pogut canviar el destí de França. Subratllà la necessitat de posar en vigor una clàusula, aquella que fou sempre teòrica en l'antiga S. D. N., per la qual es refusà l'admissió d'un país que no es governi lliurement. El delegat francès acaba expressant la seva esperança que dia vindrà en el qual una Espanya lliure entrarà a formar part de les Nacions Unides i que la gran família llatina europea es donarà les mans amb la gran família llatina americana.

Successivament parlaren els delegats d' Austràlia, Bèlgica, Ucraïna, Rússia blanca, Uruguai, Guatemala i Xili, tots els quals proclamaren llur adhesió total a la declaració de la delegació mexicana. A remarcar que féu també ús de la paraula el delegat dels Estats Units, el qual evocà, en mig de grans riallades de l'assemblea, el discurs de Franco a Almeria quan oferí el milió de baionetes per a defensar Berlín dels bolxevics.

La resolució fou adoptada per aclamació en mig d'un entusiasme que tots els informadors concorden en dir que féu d'aquesta sessió la més sensacional de la conferència, talment com si « una ratxada d'aire fresc hagués penetrat del carrer escarpant-se pels àmbits de l'assemblea », segons frase d'un dels oradors.

L'Espanya franquista sola, costat per costat amb el Mandchukuo! Heus ací com acaba l'« imperio »...

La lògica que entranya la victòria de les democràcies comença a imposar-se i la justícia imanent que la vida comporta esdevé pel franquisme un fall ineluctable.

Amunt els cors, vosaltres que patiu fam i set de llibertat, de justícia, de nova vida! — J. C. i A.

A ESPANYA COMENÇA A PASSAR ALGUNA COSA

Preguntàvem en el nostre número darrer què havia de passar a Espanya després de la victòria aliada. I responíem que havia de passar alguna cosa; que el món que naix endre dolors i esperances, no podria tolerar l'existència en aquest recó de la península ibèrica de la darrera resta de tirania nazifeixista.

I bé, ja començat a passar-hi alguna cosa. Els dignataris del règim odiós, els seus corifeus a la premsa i la turbamulta de pressupostívols, polls ressuscitats en uniforme, que en situacions normals no haurien passat de « jefes de negociado » i ara manen el país com homes d'Estat, s'han adonat que la terra tremola sota llurs peus. I tot és denigrar els dèspotes morts, ahir germans estimats, llurs sistemes de govern i llurs ideologies, i exaltar els vencedors i lloar-los i celebrar-los, com antics i admirats amics.

Però, aquesta cínica metamòrfosi ja veuen que no enganya ningú. Calen coses més convicents. I

bé, faran aquestes coses. Que no faran, per indigne que sigui, per tal de no deixar el poder que robaren i pogueren guardar mercès als tirans vençuts?

I aquí és demanada la contribució de tots els savis del règim, que no són molts ni molt considerables. L'Assemblea Nacional, la Democràcia corporativa, el fur de l'espanyol són els principals fruits d'aquesta contribució. N'hi haurà prou amb això? La nova consciència internacional es donarà per satisfeta amb aquestes concessions? Ai las! no. Aquestes reformes no són res; noms sense substància, enganyifes grosseres.

Que per això no estiguin, ja aniran més endavant. I ofereixen una regència en nom d'un rei absent o infant, martingala amb la qual podran seguir manant alguns anys més. Encara no estan contents? No, no estan contents. La « combina » és massa poc dissimulada.

Aleshores és quan Franco — i d'això fa pocs dies — envia a cercar un representant de l'Agència internacional de notícies « United Press », disposat a un va-t-tot. I li fa unes declaracions per a ésser publicades a l'estranger, no a dins d'Espanya, car imitant en això com en tantes altres coses el procedir nazi, el règim té dues menes d'informacions: les destinades a l'interior, en les quals la notícia és suprimida, deformada o explicada per a ús del moltonisme indígena, i aquelles altres per a l'estranger, en les quals cal fer algunes concessions.

Doncs el Cabdill diu a aquell periodista que està disposat a introduir en el governament del país grans reformes inspirades en el sentit democràtic a l'espanyola, que vol dir de la franquista, que vol dir res de democràcia. El Consell d'Estat creat de poc i presidit pel « gran demòcrata » Fernández Cuesta està encarregat d'estudiar un cas de doctrina constitucional d'acord amb les noves corrents mundials; però també d'acord amb el casticisme ibèric. Es dir, un projecte franco-democràtic, per així dir. I per tal que no es pugui dubtar de la bona fe dels empenedits feixistes, el generalíssim ofereix eleccions, tres no res menys; unes municipals, altres provincials, altres generals. Com i quan es farien aquestes consultes, no ho ha dit el Sàtrapa del Pardo. Es el seu secret que tothom coneix.

La resposta a aquesta oferta, que a Madrid devien creure sensacional, ha estat l'acord de San Francisco que en altre indret d'aquest periòdic és comentat. Espanya és llançada fora de la comunitat de les nacions, com el Mandchukuo o com el Japó, si en resta d'aquests Estats en acabar la guerra.

A Espanya ja ha començat doncs a passar-hi alguna cosa. Però no és res pel que hi pot passar. Franco ha ofert enganyoses concessions, però concessions al fi, massa tard. Massa tard per a salvar-se; massa tard, destí ineludible del règim. I el que hi pot passar, per aquesta trigança que delata la contumàcia en la imbecilitat d'un sistema, pot ésser terrible, espantós.

La responsabilitat d'aquesta eventualitat que temem i voldríem que fos evitada, escau íntegra a Franco i a Falange. Si encara hi són a temps, que ja ens sembla que no, prenguin llur decisió. Mirant-se en el mirall d'Itàlia, d'Alemanya, de Bulgària, de Romania, de Iugoslavia, de Grècia i àdhuc de Bèlgica. Poden creure que només ells escaparan a la fatalitat inevitable? — C. A.

L'ESTATUT DELS REFUGIATS

ESPANYOLS A FRANÇA

El decret del Govern provisional de la República francesa regulant el nou estatut dels refugiats espanyols, és un tema prou interessant per què en fem una recensió. El text de la disposició publicada en el « Journal Officiel », número 94, de data 21 abril d'enguany, és el següent :

« Article primer. — El benefici de la convenció relativa a l'estatut internacional dels refugiats s'aplica als refugiats espanyols. No obstant, el certificat que s'establirà a favor dels refugiats espanyols en les mateixes condicions que les previstes en l'article 2 de la convenció de 1933, es denominarà « certificat d'identitat i de viatge ».

« Article segon. — Es consideren, per l'aplicació de l'article primer del present decret, com refugiats espanyols, les persones que posseïnt o havent posseït la nacionalitat espanyola no tinguin cap altre nacionalitat, i que es comprovi que, de dret o de fet, no frueïxen de la protecció del govern espanyol.

« Article tercer. — Uns segells portant la menció « refugiats espanyols » es posaran en la carta d'identitat dels interessats. El repartiment del producte d'aquests segells i el control de llur utilització estarà confiat a un comitè, nomenat, en les condicions fixades per l'article 12 del decret de 16 de juliol del 1934, per una oficina central dels refugiats espanyols a París, autoritzada pel ministre de Negocis estrangers i el ministre de l'Interior; unes oficines igualment autoritzades podran establir-se en les províncies.

« Article quart. — El ministre de Negocis estrangers, el ministre de l'Interior i el ministre del Treball i de la Seguretat social, estan encarregats, cadascú en allò que li correspon, de l'execució del present decret, el qual entra en vigor el 15 d'abril del 1945 ».

La data de l'anterior disposició és de 15 de març de l'any en curs.

De la simple lectura del referit decret es desprèn que el govern provisional francès aplica als refugiats espanyols els beneficis que resulten de la Convenció de Ginebra de 28 d'octubre del 1933, relativa a l'estatut internacional dels refugiats. Es a dir, a favor dels qui conservant o havent perdut la nacionalitat d'origen, no tenen la protecció de llurs governs.

L'oprobiosa conducta seguida pel govern franquista envers els refugiats connacionals, — veritable escarni del sentit imperial que voler donar al nom d'espanyol — ha tingut, de dret i de fet, en tot desempar a aquells que tenia per adversaris polítics. Això fa que tots els refugiats tinguin dret a acollir-se al decret abans transcrit, puix que tots es troben compresos en el cas previst per l'article primer.

La circumstància que el Govern francès, tolerant en aquest aspecte, hagi aplicat indistintament a tots els espanyols residents, els beneficis que resulten del Conveni franco-espanyol de data 7 gener del 1862, limita certament els nous efectes de la transcrita disposició. Exemples : el lliure accés als Tribunals amb els mateixos drets que els nacionals del país de residència; l'aplicació de la llei d'acci-

deuts del treball; els beneficis referents a l'atur forçós, malalties, vellesa, etc.; sobre assistència social i règims hospitalaris; escoles, facultats i centre docents superiors, avantatges fins ara reconeguts i aplicats a tots els espanyols.

El « certificat d'identitat i de viatge » substitueix el certificat Nansen, establert per la meritada Convenció. Impossibilitats els refugiats espanyols d'obtenir passaport dels Consultats d'Espanya, es veïen privats fins ara de traslladar-se a un país estranger. Aquest inconvenient desapareix perquè el text del certificat conté una fórmula autoritzant la sortida i el retorn al territori de residència o asil.

Aquest document tindrà una validesa màxima d'un any; es redactaran en castellà i en francès, i deixarà de tenir valor si el titular entra en territori espanyol.

L'article 3 de la Convenció, i és aquests un altre avantatge, prohibeix a les potències signatàries d'expulsar el refugiat del país d'asil, si no és per raons de seguretat nacional o d'ordre públic; en cap cas, però, serà compellit a tornar al país d'origen.

En el successiu l'estatut personal del refugiat es regularà per la llei del lloc del seu domicili o residència. Els actes derivats d'una autoritat religiosa són vàlids si tenen un valor legal en el país d'origen. Els drets adquirits per la llei nacional del refugiat, especialment els drets matrimonials, seran respectats sota reserva de sotmetre's a les formalitats prescrites per la llei del lloc de domicili. Així la dissolució del matrimoni estarà regulada per aquesta llei.

Una altra diferència radica en les condicions de treball. Primerament s'atenuen les restriccions resultant de l'aplicació de les lleis i reglaments sobre la protecció de la mà d'obra francesa, fins al punt que aquelles restriccions quedaran sense efecte a favor dels refugiats que portin tres anys de residència en el país d'asil, o bé si el cònjuge del refugiat és de nacionalitat francesa, o si un o diversos fills tenen aquesta nacionalitat, o si ha estat combatent de l'exèrcit francès. Aquest nou dret dels refugiats té indubtablement la seva importància, puix que no regint per ells les limitacions que imposa el percentatge de mà d'obra estrangera en tota mena d'empreses, facilita considerablement la contractació de treball.

En resum : la disposició del govern provisional francès, a canvi de sofrir l'inconvenient sentimental d'ésser tingut com un « sense pàtria », constitueix una innegable millora de la situació legal i pràctica dels espanyols a França. Per un cantó consolida uns beneficis que fins ara eren aplicats per una simple mesura de tolerància, mentre que ara podran obtenir-se en ús d'un dret reconegut. D'altra banda, fa possible de cancel·lar la greu hipoteca que pesa damunt la nostra llibertat de moviments, per la facultat de poder traslladar-se a l'estranger, si aquest autoritza la entrada en el seu territori. Per fi, concedeix una millora en les condicions de treball i augmenta les possibilitats de plaçament.

En l'aspecte polític constitueix una acusació permanent contra el règim falangista el qual no pot o no vol desarmar la seva pruija persecutòria, el seu odi implacable, contra uns adversaris polítics, malgrat de no privar-los de llur condició de nacionals. — J. C. i A.

EL CENTENARI DE VERDAGUER A PERPINYA

El diumenge dia 27 de maig darrer tingué lloc a Perpinyà la commemoració del centenari de la naixença de Mossèn Jacint Verdaguer. La diada, amb el seu programa de festeigs tingué evocacions de les diades de les nostres festes majors.

A les 9 del matí, a la Catedral, amb assistència del senyor Bisbe de la ciutat, el monjo benedictí de Montserrat Dom Narcís Xifra i Riera, va resar la missa i pronuncià el panegíric de l'esperança. El mestre Pau Casals, acompanyat a l'orgue, interpretà, com solament ell ho sap fer, obres de Corelli, Tartini i Bach; a l'elevació l'encís de «El cant dels ocells» posà en tots els cors una punta d'emoció.

A les 11 s'inaugurà la nova placa indicadora del carrer que Perpinyà té dedicat a Verdaguer. Un carrer amb vistes a aquell Canigó cantat pel poeta amb els millors accents de la seva inspiració.

Abans de migdia, davant del Casal de Catalunya, es ballaren sardanes, per la multitud allí aplegada. Era la primera ballada de sardanes de l'exili.

A la tarda hi hagué una festa literària a la Sala Aragó, presidida pel Mestre Fabra. Pronunciaren parlaments els senyors Joan Alavedra, Rovira i Virgili, l'alcalde senyor Felix Mercader i Mestre Fabra. La senyoreta Aminda Valls i els senyors Torrents i Puigvert llegiren poesies de Verdaguer.

A continuació, i amb igual animació que el matí, es ballaren més sardanes davant del Casal.

Per fi, a la nit, hi hagué un ball, molt concorregut, a la sala de l'«Union des Commerçants».

La cobla Corties-Mattes, de Céret, amenitzà els festeigs.

En resum: una festivitat en la qual l'agre-dolç del goig i l'enyorança fou el seu principal encís.

PROFANACIO

Amb motiu del centenari de la naixença del nostre gran poeta Mossèn Jacint Verdaguer, les autoritats ocupants de Catalunya cregueren que no es podien dispensar de dedicar-li un homenatge. Hom podria demostrar així que «las literaturas regionales» reben la deguda atenció i que la llengua catalana no era perseguida, com volen fer creure els enemics del règim. Tot plegat, la grossera política del Sr. Correa d'afecte superficial a certes coses nostres que permet millor de destruir allò essencial i viu, sense alarmar alguns catalans que no demanen sinó de no alarmar-se per res.

Aquesta política de l'ubicu, omniscient i inevitable governador sembla que té encantat el «Caudillo» i tota aquella zona de catalans, massa ampla, la minça catalanitat dels quals s'acontenta d'aquestes innòcues concessions. Per ella Correa és un personatge dels més importants d'Espanya contra el qual no s'atreveixen ni els ministres. «Führer de Catalunya», li diuen els que l'admiren delatant de passada la llur irremediable germanofilia; «el governador separatista» els qui a Madrid li envejen la situació prop del tirà; «gauleiter», els catalans que no han perdut llur dignitat.

Però tornem a l'homenatge a Verdaguer. Per a celebrar-lo, les dites autoritats d'ocupació formaren un nombrós Comitè amb totes les «jerarquies»

culturals del país, entre les quals els catalans eren una insignificant minoria. Les sessions i conferències no han estat poques, totes en castellà, totes encarqueres i fredes, totes sense l'escalí del públic català.

La darrera cerimònia ha estat la inauguració d'una làpida a la casa de Folgaroles on es suposa que va néixer el gran home. I d'aquesta ens permetreu que en parlem amb algú detall.

Hi concorregueren els quatre governadors civils de les províncies catalanes, presències adients a la commemoració, com no podreu negar; el general Rodrigo, que també hi feia molta falta; uns senyors Castro Calvo i Ramirez Pastor, els «catalaníssims» cognoms dels quals demostren el molt que els deu interessar Verdaguer, i un núvol espès de guardies civils i policia. Ah! si. Perduts entre aquestes jerarquies dos catalans: el Sr. Carreras i Artau, de trista memòria, i el bisbe de la diòcesi.

Després d'una missa de pontifical hi hagué un discurs. De qui dirieu? D'algú crític o literat? No senyors: de l'imprecindible Sr. Correa y Veglison «governador civil» i etc. Ell mateix (va escórrer el llenç que tapava el relleu esculpit per Manolo Hugué, llenç que era naturalment un tros de bandera espanyola. Ja varem dir que aquesta autoritat entenia de tot, parlava de tot, era a tot arreu, ho presidia tot: un home veritablement prodigiós. A ningú més que a ell, esqueia, doncs, el primer paper de l'acte.

El Sr. Correa exaltà Verdaguer «junto a su casa solariega», «como cantor y sembrador de las glorias de Dios y de España», després de la qual cosa donà «els grifos», com és de consuetud, i s'interpretà la Marxa Reial, esdevinguda himne nacional.

De l'un cap a l'altre aquesta commemoració és una revoltant profanació. La puresa de la poesia verdagueriana, el seu caràcter catalanesc, que sorgeix espontani i ferm de la profunditat de l'obra, la dolcesa mística, la volada èpica, el patetisme líric, tot aquest gran miracle que és Verdaguer, no pot ésser celebrats per qui representa justament tot el contrari d'aquesta excelsitud. Per a cantar Verdaguer cal la humilitat, la netedat, la catalanitat, la ingenuïtat i l'amor que no poden sentir aquests barroers enemics de l'espirit català.

Per això, aquesta commemoració insincera i no sentida és, més que un greuge, una profanació — C. A.

UN LLIBRE

DEL Dr. AUGUST PI I SUNYER

El nostre estimat amic August Pi i Sunyer, que passa el seu exil a Venezuela, ha publicat un llibre: «La novella del besavi».

Aquest besavi de tots els Pi i Sunyer que reconeixen l'August com llur cap, és un d'aquells dos Francesc Sunyer i Capdevila, ministre de la primera República i figura quasi llegendària a l'Empordà. Amb Abdon Terrades, els Mates, els Tutau i altres, els dos germans sembraren la llavor federal en aquella comarca, en la qual encara viuen els arbres que hi feren nàixer.

Segons els qui han llegit el llibre — nosaltres no n'hem pogut veure més que una referència en un periòdic del Sud-America — es tracta d'una evocació molt reeixida del període que tingué la pro-

clamació de la República com a fet culminant. El que s'hi diu, narrant els fets, reproduint escenes i presentant personatges, té un alt valor històric; però també un fort interès per als catalans d'avui per la semblança entre aquella època conturbada i la nostra més profundament sotraquejada i remoguda fins als fonaments. Ultra aquests mèrits, el llibre en qüestió diuen que en té un altre de literari, la qual cosa no és una descoberta sinó una confirmació. El seu autor havia demostrat en qualques articles i assaigs estar tan ben dotat per a la ciència que mestriolament cultiva, com per a la pura literatura.

El Dr. Pi i Sunyer, que s'enyora a Caracas i no s'amaga de dir-ho — l'enyorança de la Pàtria és en els catalans una autèntica manifestació de catalanisme, una manifestació sentimental, per tant instintiva i no raonada — ha publicat aquest llibre sens dubte com una derivació, com una satisfacció a aquella melangia o com una evasió. Podem dir això perquè coneixem la seva exquisida sensibilitat. L'ensenyament de la Biologia i l'exercici de la Medicina, en les quals coses excel·leix tan principalment com tots sabem, no són prou per a calmar les seves inquietuds. I home que sent com ningú aquest lligam subtil que ens uneix a aquells dels quals venim, i, encara, esperit amarat de civisme que els nostres tristos temps han marcat tan profundament, dona els seus lleures a una obra així, que ve a consagrar allò que, fora de la ciència mèdica, se li emporta més el cor.

En felicitar-lo, en trametre-li una efusiva abraçada per damunt del mar, volem tancar aquesta nota amb una aguda remarca del nostre també gran amic Rovira i Virgili, que ens sembla que ve qui-sap-lo a tomb. Comentant amb aquest darrer l'escassetat de valors joves, de reals valors joves, que es manifesten a l'exili, prorrompé en aquesta «boutade»:

— Els joves no es revelen gaire. Són més aviat els vells que ens revelem.

August Pi i Sunyer està molt més aprop dels setenta anys que dels seixanta. — C. A.

LA DECLARACIÓ D'«ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA»

El Congrés d'«Esquerra republicana de Catalunya», que ha tingut lloc a Tolosa de Llenguadoc els dies 3 i 4 de juny corrent, aprovà la següent declaració:

I. — ELS TRES PRINCIPIS BASICS. — Els tres principis bàsics del nostre Partit majoritari — llibertat de l'home, llibertat nacional, transformació social — són els grans principis que triomfen avui universalment. Així, l'ideal de Catalunya coincideix amb l'ideal de la humanitat alliberada del flagell totalitari per la gloriosa victòria de les Nacions Unides, doble victòria de les armes i de l'esperit. I és just que en triomfar aquest noble ideal humà puguin realitzar-lo aquells pobles que, com Catalunya, l'han defensat sempre i el porten encara a la sang i a l'ànima.

II. — LA LLIBERTAT DE L'HOME. — El principi de la llibertat de l'home imposa, a Catalunya i a tot Espanya, el restabliment i l'enfortiment de la República democràtica, el laïcisme estatal respectuos amb totes les opinions i creences, el repudi

de la coacció damunt les idees i els actes licits. El camí ha d'ésser obert per a les ideologies; tancat per a les violències. Cap dictadura, doncs: ni d'un cabdill ni d'una força armada, ni d'una secta, ni d'una classe, ni d'un partit. En l'ordre de tots, el dret de cadascú ha de quedar assegurat, i la voluntat del poble, encarnada en les institucions filles del sufragi, ha d'ésser estrictament respectada. La resistència al Govern opressor ha de convertir-se en assistència al Govern popular.

III. — LA LLIBERTAT NACIONAL. — El principi de la llibertat nacional implica, per a Catalunya, el dret a disposar dels seus destins i de governar-se ella mateixa, sense altres limitacions que les derivades de la pròpia voluntat democràticament expressada i de les relacions peninsulars i internacionals.

El poble català, bo i reivindicant el ple dret a bastir lliurement el seu Estat nacional, accepta, desitja, proposa i tot, l'associació federal o confederal dels pobles ibèrics que donin forma i vida a una gran República de Repúbliques, les Repúbliques Unides d'Ibèria, cadascuna amb la bandera nacional desplegada, la llengua nacional sobirana, la llei nacional lliure, i aplegades pel pacte de germanor, solidaritat i convivència, sota una llei general per totes convinguda.

Indiscutible com és la legitimitat democràtica de la República destruïda temporalment pel feixisme espanyol, amb l'ajut decisiu del feixisme internacional avui vençut, reconeixem, com a punt de coincidència i de partida, per a la nova etapa, la Constitució espanyola del 1931 i els Estatuts de Catalunya i Euzcadi, amb les modificacions i ampliacions que siguin convingudes entre les representacions de l'Estat central i dels països autònoms, a fi d'adaptar el règim a les necessitats del període provisor i d'obrir el pas a un altre règim d'ampla llibertat, que comenci per la convocatòria d'unes eleccions en les quals el nostre poble pugui expressar lliurement la seva voluntat nacional.

IV. — LA TRANSFORMACIÓ SOCIAL. — El principi de la transformació social no podra tenir una aplicació adequada i benefactora a Catalunya, sense un augment de les facultats autonòmiques en matèria laboral, econòmica i financera. El nostre proletariat està més interessat encara que els altres estaments catalans en l'assoliment d'un més alt grau d'autonomia. Si la redempció dels treballadors ha d'ésser obra dels treballadors mateixos, la redempció dels treballadors a Catalunya ha d'ésser obra dels treballadors catalans. La solidaritat del proletariat espanyol, comprensible des del punt de mira classista, no significa la centralització de les lleis ni dels serveis socials. Al contrari, els nostres problemes obrers, més complexos i importants que els de qualsevol altra part d'Espanya, demanen d'ésser tractats i resolts dins Catalunya mateix.

L'obrer català ha d'obtenir, com a mínim, d'acord amb les possibilitats econòmiques de Catalunya, al menys allò que obtingui l'obrer de l'Europa occidental, de la qual el nostre poble forma part, i que presenta una unitat de vida social per la semblança de les condicions històriques, tècniques i psicològiques.

Pagesos, menestrals i mariners han estat el triple fonament antic del treball català. En l'època moderna, el proletariat fabril ha esdevingut el

primer element de la Catalunya industrialitzada. Després dels intents franquistes de dispersió de la nostra indústria, intents que són l'última forma de la multiseular rancúnia anticatalana, el treball es mostra més consubstancial que mai amb el caràcter dels catalans i amb la terra de Catalunya.

Cal refer i acreïxer la riquesa catalana, patrimoni col·lectiu que és fruit de l'esforç de moltes generacions, i donar als nostres treballadors de la ciutat, de la vida i del camp, l'alta recompensa que es mereixen: bona remuneració de la seva bona feina, institucions que els orientin i els ajudin, respecte a la seva categoria d'homes iguals i lliures.

En un país de formació democràtica com Catalunya, la menestralia, els tècnics, i en general la classe mitjana, que tan nombrosa hi és, formen branques de l'estament del treball, i participen de les necessitats i dels sentiments del poble. Entre el nostre proletariat i la nostra classe mitjana, no hi ha cap veritable oposició, ni d'interessos, ni d'aspiracions, i una política social alhora assenyada i coratjosa pot crear l'ample unitat de tots els qui, treballant, fan Catalunya rica i plena.

L'Estatut Interior de Catalunya defineix la propietat, no com un privilegi individual o de classe, sinó com una funció social. La propietat, doncs, ha d'ésser subordinada als interessos generals. I la primera reforma que en aquest aspecte s'ha d'empendre, és l'organització dels serveis públics, del crèdit i de les grans indústries-claus com a instruments de l'economia col·lectiva.

V. — LA CULTURA CATALANA. — Durant els anys negres del franquisme, Catalunya ha sofert més en la seva ànima. Els enemics han volgut, no sols oprimir, devastar i ensangonar la terra nostra, ans encara destruir la seva idealitat, estroncant les fonts més pures de la seva vida. Han volgut destruir sobretot aquesta mil·lenària, alta i gloriosa cultura catalana que és el senyal més noble de la nació i que té en la llengua vernacle el màxim tresor.

De totes les destruccions vesàniques empreses pel franquisme, cap de tant violent com la destrucció de la cultura catalana. No hi han deixat pedra sobre pedra, no hi han respectat res: ni la literatura, ni el teatre, ni la música ni l'ensenyament, ni la premsa, ni l'ús públic de la parla. I bé: l'odi dels enemics en destruir les manifestacions de la nostra cultura ha de servir de mida al nostre amor per a reconstruir-la. Hem de promoure una nova renaixença cultural que ens faci guanyar amb escreix el terreny perdut, i sigui ensems un homenatge a aquesta intel·lectualitat catalana fidel a la llibertat i a la Pàtria, que en el temps de la dissort és l'estament que dona una més forta proporció d'homes seus als rengles de l'exili. Per cada intel·lectual català que l'ha traït, n'hi ha cent que, dins o fora de Catalunya, han mantingut la dignitat d'homes i de patriotes.

VI. — LES RELACIONS AMB ELS POBLES HISPANICS. — L'Esquerra Republicana de Catalunya, per ella mateixa i d'acord amb les organitzacions catalanes que hi coincideixin, està tothora disposada a entrar en relacions i negociacions amistoses, per mitjà de delegats permanents si cal, amb les organitzacions polítiques i socials d'Espanya, a fi de tractar i de resoldre per avinença els problemes previs que la realitat planteja avui i els que es plantajaran en els primers temps de la restauració republicana.

Es obvi, però, que aquests contactes i aquestes

avinences només podran tenir plena eficàcia quan els espanyols hagin arribat a un acord entre elles i tinguin un sol organisme que els representi. La unitat catalana per una part, la unitat espanyola per l'altra, són la doble condició d'una ràpida i sòlida entesa entre Catalunya i l'Espanya castellana.

Unida espiritualment Catalunya per una estreta amistat amb Euzcadi i Galícia, reafirma la seva solidaritat política amb aquests pobles germans i els assegura la seva cooperació a l'esforç que calgui per a arribar a l'assoliment del comú ideal de govern propi.

VII. — SINTESI DEL NOSTRE IDEAL. — L'Esquerra Republicana de Catalunya vol col·laborar amb tots els catalans en les qüestions catalanes, amb tots els republicans espanyols en les qüestions espanyoles, amb tots els liberals i democràtes dels diversos pobles per l'enaltiment i en la defensa dels comuns ideals.

Dins de Catalunya, són catalans nacionals; dins l'Estat espanyol, republicans federals; dins del món, homes de llibertat. Com més liberal, més justa i més humana serà Catalunya, més catalana serà també.

DUES VEUS DE CATALUNYA

Gairebé al mateix temps han arribat a les nostres mans, dues cartes polítiques de dos patriotes catalans que viuen a Catalunya, l'un de dreta, l'altre d'esquerra. Cap d'aquestes missives fou escrita per a la publicació. Per això són més sinceres i interessants. Les inserim, a títol purament informatiu. La de l'home de dreta fa així, resumida en els seus punts més importants:

«1. — En l'ordre interior la situació de Franco és molt forta, recolzat incondicionalment per l'Església, l'exèrcit, la Banca i la gran indústria. Aquests elements, en llur tradicional miopia, no veuen en el més enllà d'avui i s'entesten en viure contra el món.

«2. — L'opinió general, que no poden representar aquests elements desitja l'evolució interior; però no creu que Franco la pugui fer. Franco sap que dissoldre la Falange és la seva caiguda a molt curt termini.

«3. — En canvi, en política exterior Franco anirà a totes les concessions que li demanin els vencedors. Mai els aliats tindran un govern més dòcil. Aquesta actitud és la seva gran esperança.

«4. — El manifest del rei ha arribat tard. Crec que dos anys enrera hauria estat oportú. Els que en tot cas havien d'ésser suport de la monarquia, s'han posat al costat de Franco, creient que així defensaven millor llurs interessos. Pràcticament no hi ha hagut dimissions en els que passaven per monàrquics.

«5. — A judici meu i de molts amics, Franco només pot caure per pressió exterior. El dia que els governs democràtics trenquin les relacions, que els vaixells espanyols no siguin carregats en ports estrangers i que l'atmosfera se li faci irrespirable, aquell dia el treuran del poder els mateixos que avui li mantenen, car no cal pensar que ell se'n vagi a les bones.

«6. — Alshores pot venir la República i pot venir la Monarquia, segons com sigui l'evolució del món, segons com es faci el canvi i sobretot segons com

Informacions i Comentaris

governin els primers als quals caurà el poder.

« 7. — La solució republicana haurà de sobre-
muntar el mal record de la guerra i l'esperit in-
coherent i dividit dels republicans; la monàrquica,
la falla d'homes d'autoritat a Espanya i l'apartament
de les coses espanyoles en que ha viscut el pre-
tendent.

« 8. — Si s'imposés la restauració monàrquica,
caldria que el rei es desentengués de l'alta noblesa
i de l'alt clergat i que retornés l'exèrcit a les seves
funcions professionals.

« 9. — Els meus sentiments catalans no han va-
riat. Crec, però, que per a assolir les llibertats per-
dudes cal procedir escalonadament i per conquestes
parcials. Estimo, encara, que el Catalanisme ha
d'actuar més de cara a Espanya i no desentendre's
del governament de l'Estat.

Heus ací ara un extret de la carta del patriota
esquerrà :

« Aquí s'ha arribat a una unitat de pensament
entre els diversos sectors del republicanisme català,
a base del retorn a la Constitució del 31 i al règim
d'Estatuts i estructuració federal subsegüent de l'Es-
tat espanyol, estructuració pactada ja des d'ara amb
els republicans no catalans. Ha costat una mica,
perquè molts catalanistes no volien sentir parlar
més que d'independència. Avui, fora d'uns quants
intransigents, tothom accepta aquella necessitat de
col·laboració. Sembla que gallecs i bascos també
admeten aquesta fórmula; així al menys m'ho
afirma un gallec que ha vingut a informar-se de
l'esperit d'ací.

« Convindria que a l'exterior fos seguida la ma-
teixa política. Només si tot el republicanisme espa-
nyol arriba a una unitat de pensament i aquesta
unitat representa una garantia d'ordre i d'estabilitat
en el futur, podrem pesar en les decisions que ne-
cesitem fer pesar en nostre favor.

« A l'interior em sembla impossible de fer res
decisiu i de profit. Alguns treballen certament en
determinat sentit; però a mi tot això em sembla
platònic. L'aparell militar i polític és massa fort
per a pensar per ara en aixecaments. I no es d'esper-
rar que l'exèrcit es giri contra un règim que li
permet de devorar el país.

« Més aviat aquest exèrcit es posaria al costat
de la monarquia, a condició de continuar menjant-
s'ho tot. Però Franco es resisteix a tota solució de
la qual ell no en sigui el pern. Ara parlem d'una
mena de República presidencialista amb ell de pre-
sident i una ficció d'eleccions. Però no és de creure
que això enganyi ningú.

« Un grup de monàrquics catalans han demanat
un programa de concessions a Catalunya, i és parla
d'una nova divisió territorial d'Espanya, més o menys
a base de les velles regions. Les concessions au-
tònòmiques foren fetes a tots per igual. Però això,
que podria estar bé, ningú creu que Franco ho
pugui ni ho vulgui fer.

« Amb motiu de la mort de Mr. Roosevelt i de la
victòria aliada s'han fet ací certes gestions amb re-
sultat molt satisfactori, però no en puc dir res per
ara.

FRANCO PARLA A AMERICA

Espanya ha inaugurat unes emissions per a l'Amè-
rica de parla castellana. I amb aquest motiu, el
primer dia d'aquest discurs foren pronunciats mants
discurs, especialment un pel propi franco.

Les paraules d'aquest, com totes les altres que
es digueren en aquesta ocasió, foren inspirades per
la mateixa obsessió indefugible: Espanya és ca-
lumniada per l'estranger, Espanya no és coneguda,
Espanya é subjecte d'una mena de conjura interna-
cional, per tal de presentar-la sota uns colors negres
que no són els de la realitat.

Aquest llenguatge no és nou. Ha estat el propi
d'un ampli sector, des de fa molts anys. Curiós com-
plexe d'inferioritat que, per bé que el pateixen es-
pecialment les dretes, també s'ha encomanat a
no pocs homes d'esquerra, per a tots els quals,
Espanya fora feliç si l'estranger la tracta més bé.

En aquest cas de que parlem el mal s'ha mani-
festat en el grau més agut. Les censures al món
que s'entesta en desconèixer-nos han anat des del
prec humil fins a l'airada invectiva. Hom ha pido-
lat l'atenció i l'estima del nou Continent gairebé amb
llàgrimes als ulls. Naturalment que ja hi havia
hagut l'acord de San Francisco...

Si el « leit-motiv » ha estat aquest, els temes han
estat els fets i les estadístiques de l'Estat nacional-
sindicalista. Fets i estadístiques naturalment trucats
i en alguns casos netament falsos. Els efectes judi-
cials de la guerra civil són « quasi » liquidats, se-
gons els oradors radifònics. Fora d'aquest « quasi »
impagable no hi ha en totes les presons i llocs cen-
trals de policia nombrosos detinguts a la disposició
del Director General de Seguretat, contra els quals
no hi ha en curs cap procediment judicial? Vol
dir-nos Franco a quantes dotzenes de milers pugen
aquests desgraciats? Com pot, doncs, parlar-se d'a-
quella « quasi » liquidació? La flota mercant espa-
nyola és la millor d'Europa, segons aquesta pro-
paganda. I no tracta de provar-ho adduint les xifres
pertinents. Si la majoria de vaixells espanyols són
vells i els nous de poc tonatge, i si en llur conjunt
no poden, per exemple, comparar-se de lluny amb
els d'Anglaterra, a desgrat de les pèrdues de la
guerra, com pot ésser aventurada aquella afirma-
ció? El pla d'electrificació de ferrocarrils es dona
com si fos ja obra realitzada, quan no és més que
projecte. I així per totes les altres propagandes amb
les quals són inaugurades tan prometadores emis-
sions.

Però encara hi ha més. Tots els discursos, el de
Franco especialment, contenen llargs passatges a
denigrar els republicans, els « rojos » com ens
diuen. Això als sis anys d'acabada la guerra i des
del lloc més alt de l'Estat. Si després d'aquesta
falta de tò encara s'estranyen de qué a l'estranger
no els tinguin prou consideracions, és que han
perdut el sentit de la mesura. Totes les destruccions
causades per la guerra civil foren causades pels
roigs. Tot el progrés material que la guerra del
món els ha produït, obra del règim. I així per l'es-
til.

Tractant-se d'aquesta gent, no podia mancar l'as-
pecte ridícul. El donà la literatura « ecumènica » amb
què han estat escrits els parlaments; però sobre
tot aquest paràgraf rigurosament literal del « Cau-
dillo ».

« Espana no es como las campanas de difamación
pretenden presentárosla; Espana es como vosotros
anhelais: santa, guerrera, artista, generosa, honrada
y maravillosa ».

Si després d'aquesta definició demaneu més, és
que sou molts difícils d'acontentar. — P. F.

EFEMERIDES DE MAIG

Dia 1. — Hitler mor en la Cancilleria de Berlín. La nova és anunciada per l'almirall Doenitz el qual es declara successor del Führer.

— El corresponsal de « The Times » a Madrid informa que uns representants de Franco es traslladaran a Suïssa per a proposar al Pretendent la formació d'un consell de regència, encarregat de preparar la restauració monàrquica a Espanya. Es projectaria formar aquell consell amb el propi Franco, l'infant Don Carles, un prelat i un general.

— Les tropes britàniques i iugoeslaves fan llur unió a Montfalcone, al nord de Venècia.

— La bandera roja oneja sobre les ruïnes de l'antic Reichstag de Berlín.

— El comte suec Bernardotte ha desmentit que Himmler li hagués fet ofertes de capitulació.

— Les forces del general de Larminat desembarquen a l'illa d'Olerò, davant de la Gironde.

— Es constitueix a Viena un govern provisional presidit pel social-demòcrata doctor Renner, sota el patrocini de la U. R. S. S. Ni la Gran Bretanya, ni els EE. UU. el reconeixen per entendre que la seva constitució no s'avé amb els acords de Crimea.

Dia 2. — L'exèrcit alemany del nord d'Itàlia i del sud d'Àustria, fort d'un milió d'homes, capitula davant del mariscal Alexander.

— Laval i Bonnard arriben en avió a Barcelona. Són internats a Montjuich.

— Els britànics prenen Lubeck i els russos Rostock, ports alemanys sobre el Bàltic.

— L'almirall Doenitz separa del càrrec de ministre de Negocis estrangers a Ribentropp i el substitueix pel comte Von Krossick.

— Cauen presoners els mariscals Rundstedt, Leep i Milch.

Dia 3. — Les ciutats austriacques de Linz i Innsbruck són ocupades.

— El XIVe exèrcit britànic s'apodera de Rangoon, capital de Birmània.

— Les tropes neo-zelandeses entren a Trieste i Goritzia.

Dia 4. — Els exèrcits alemanys d'Holanda i Dinamarca capitulen.

— El govern iugoslau protesta que els britànics hagin entrat a Trieste i Goritzia.

— El govern francès demana l'extradició de Laval.

— Els socialistes belgues reclamen l'abdicació del rei Leopold.

— Es rendeix el grup d'exèrcit manat pel mariscal von Kleist.

Dia 5. — Els exèrcits aliats de Baviera i d'Itàlia s'uneixen en el coll del Brenner. Els francesos de Leclerc ocupen Berchstergaden.

— Suïssa romp les relacions diplomàtiques amb el Reich.

— El senyor Lequerica manifesta que Laval no serà lliurat a França, perquè ho prohibeix al conveni d'extradició franco-espanyol.

Dia 6. — L'exèrcit alemany del sud d'Alemanya capitula davant del general americà Devers.

— L'almirall Doenitz ordena a la flota alemanya de rendir-se i als submarins que tornin a llurs bases.

— El mariscal alemany von Bock mor en un bombardeig.

— Són alliberats Reynaud, Daladier, Gamelin, Jouhaux i Weygand. Cauen presoners l'ex-Komprinz, von Neurath i el ministre Franck.

— Els danesos s'insurgeixen contra els nazis i detenen 5.000 col·laboracionistes.

Dia 7. — Dinamarca i Noruega són alliberades. Els alemanys que ocupaven ambdós països s'han rendit. El rei Cristià forma nou govern.

— En una escola de Reims el cap de l'Estat major alemany general Jodl signa la capitulació sense condicions davant els representants de la Gran Bretanya, EE. UU., la U. R. S. S. i França.

— Els emissaris de Franco prop de Don Joan sospenen el viatge a Suïssa, perquè el Pretendent no acceptaria que Franco formés part de la regència.

— Les forces de resistència txecoslovaques s'insurgeixen i mentre a Praga hi ha violents combats, les tropes alemanyes de la resta del país es rendeixen sense condicions.

— El president Léon Blum és alliberat.

— Portugal, Espanya i Suècia trenquen les relacions diplomàtiques amb el Reich.

Dia 8. — Churchill, el president Truman i el general de Gaulle fan pública, per ràdio, la capitulació d'Alemanya sense condicions i la firma a Berlín del protocol corresponent. La cessació de les hostilitats tindrà lloc a les 12 i un minut d'aquesta nit. La guerra a Europa és acabada.

— En tot el món es festeja la fi de la guerra a Europa i la victòria de les Nacions Unides.

— Goering i el mariscal Kesselring són fets presoners.

— Goebells, la seva muller i fills, s'han suïcidat enmetzant-se.

Dia 9. — Els russos ocupen Dresde i entren a Praga.

— Els alemanys publiquen el darrer comunicat de guerra i l'almirall Doenitz decreta la dissolució del partit nazi.

— A Noruega és detingut el traïdor Quisling, mentre arriben a Oslo els membres del govern refugiat a Londres.

— Berlín serà dividit en quatre sectors intervinguts respectivament per la Gran Bretanya, França, EE. UU. i la U. R. S. S.

— Es detingut a Holanda Seyss-Inquart.

— A la U. R. S. S. es celebra el dia de la victòria.

Dia 10. — Els creuers alemanys « Príncep Eugen », « Nurmberg » i « Leipzig », amb altres unitats de guerra, és rendeixen als anglesos en el port de Copenhagen.

— S'ordena la detenció del general Weygand.

— S'acordà a la conferència de San Francisco que la Cort suprema de Justícia internacional sojorni a La Haia.

— El rei Cristià de Dinamarca obre la sessió inaugural del Riksdag danès.

— Una delegació del govern belga s'entrevista a Salzburg amb el rei Leopold.

— Les tropes franceses de l'Atlàntic ocupen l'illa de Ré i les ciutats de Saint-Nazaire, Lorient i Dunkerque.

Dia 11. — El senyor Stettinius responent a una pregunta feta per l'associació americana « Els amics de la República espanyola », ha dit que no entrava en l'ànim de les potències invitants a la conferència de San Francisco de convidar al govern espanyol de Franco.

— Forces angleses ocupen les illes anglo-normandes.

— El mariscal Jukov declara que els russos han tingut de 12 a 15 milions de víctimes, corresponent-ne la meitat a l'exèrcit roig.

— Ha estat alliberat el senyor Largo Caballero.

— El primer exèrcit francès empresona a de Brinon.

— Tropes soviètiques desembarquen en l'illa danesa de Bornholm, en el Bàltic.

— Els grecs desembarquen a Rhodes i ocupen altres illes del Dodecanès.

Dia 13. — Darnand és detingut a Alemanya.

— El senyor Churchill pronuncia per ràdio un important discurs, defensant el sentit democràtic contra certs maneigs que s'inspiren en l'esperit nazi.

— Motius de salut obliguen el rei Leopold de Bèlgica a demorar el retorn al país.

Dia 14. — Els xinesos s'apoderen del port de Fu-tcheu.

— El general Eisenhower condemna la condescència d'alguns oficials americans envers als caps hitlerians.

— Gran Bretanya i EE. UU. defineixen llur posició respecte l'ocupació de Trieste per les tropes iugoeslaves, considerada com un acte unilateral.

— Els senyors Negrín i Aguirre arriben a San Francisco. Es prepara una propera reunió de les Corts republicanes.

— Es detingut Hacha, cap del govern txecoslovac col·laboracionista.

— A Algèria es produeixen sagnats disturbis deguts a la revolta de nuclis indígenes a l'interior del país.

Dia 16. — L'assemblea consultativa francesa celebra la sessió commemorativa de la victòria.

— L'almirall Doenitz i els seus consellers són declarats presoners de guerra i és dissolt el pseudo-govern alemany de Flensburg.

— El Japó abroga el pacte tripartit.

— Goering és declarat criminal de guerra.

Dia 17. — El mariscal Tito instaura a Caríntia un govern militar i diu que Iugoeslàvia reclama aquesta regió fins ara pertanyent a Àustria.

— Es capturat l'ex-ministre de treball Ley.

— Les tropes iugoeslaves evacuen el territori que ocupaven a l'oest de l'isonzo.

— Dimiteix el govern holandès presidit pel senyor Gorbrandy.

Dia 18. — El teoritzador racista Rosenberg és detingut.

— Von Papen és declarat criminal de guerra.

— El govern belga acorda suspendre el dret de vaga per tres mesos i decreta la mobilització civil.

— El senyor Martínez Barrios ha declarat que possiblement és reuniran a Mèxic els diputats republicans i que l'organisme que es formés es traslladaria a França per a residir-hi.

Dia 19. — Les forces iugoeslaves evacuen Caríntia.

— Stalin declara que les personalitats poloneses detingudes no eren parlamentaris; se'ls acusa de sabotejar la reraguarda de l'exèrcit roig. Considera que el futur govern polonès ha de tenir per nucli central el de Varsòvia.

— Ha arribat a França el senyor Herriot.

— Es detingut Ferdonet l'antic speaker francès de la ràdio de Stuttgart.

Dia 21. — El refús dels ministres laboristes del govern de Londres de continuar la coalició governamental, planteja la crisi ministerial anglesa. En el congrés laborista anual tingut a Blackpool, s'acorda trencar aquella coalició.

— A Síria i al Líban es produeixen greus topades entre insurgents indígenes i les tropes franceses.

— El senyor Albornoz declara que la Junta d'alliberació espanyola està autoritzada a residir a França

i assegura que la seva entrevista amb el senyor Bidault ha estat emocionant.

Dia 23. — El senyor Churchill presenta al rei la dimissió del govern de coalició.

— Himmler, cap de la Gestapo, en ésser detingut, es suïcida enmetzint-se.

Es fixen per al 5 de juliol les eleccions angleses.

Dia 24. — El president Truman confereix als senyors Hopkins i Dewes sengles missions per a Moscou i Londres respectivament. Nomena també nous titulars per les secretaries de Justícia i Agricultura.

— Es detingut el nazi Julius Streicher, gran perseguidor dels jueus, i es suïcida l'almirall Fridburg.

— Els americans intensifiquen llurs bombardeigs sobre el Japó. Tokio és mig destruït.

— En un discurs per ràdio el general de Gaulle anuncia que abans de fi d'any es realitzaran diverses nacionalitzacions d'empreses públiques.

Dia 25. — La comissió de Negocis estrangers de l'Assemblea consultiva francesa acorda per unanimitat demanar al govern que es concertï amb els altres per tal d'obligar Franco a deixar el poder i donar pas a un govern democràtic format per totes les tendències polítiques; aquest hauria de preparar les eleccions. En cas de no admetre la suggerència, demana que es rompin les relacions diplomàtiques amb Franco.

— El «Times» de Londres creu que aviat serà tractada la situació de Tànger i es restablirà l'estatut violat pel govern espanyol en 1940.

— El mariscal Montgomery té a París una rebuda triomfal.

Dia 26. — El general Eisenhower trasllada a Franckfort el seu quarter general.

— Als Estats de Llevant empitjora la situació i les topades es multipliquen entre tropes franceses i indígenes.

— Àustria serà dividida en quatre zones d'ocupació tingudes per les quatre potències.

Dia 29. — A Okinawa els americans prenen Naha, la capital de l'illa. El palau imperial de Tokio és gairebé destruït per les bombes.

— Grècia declara la guerra al Japó.

— Franco refusa de lliurar el belga Degrelle, refugiat a Espanya.

Dia 30. — Signat per 400 personalitats argentines s'ha enviat a la conferència de San Francisco un document demanant que el Govern Franco no sigui admès a cap congrés internacional.

— El senyor Prieto ha declarat que els republicans espanyols demanen la ruptura de relacions diplomàtiques de les Nacions Unides amb Franco; es proposen reunir les Corts a Mèxic i que el Govern que en surti sigui reconegut per les potències democràtiques.

— El govern francès demana a la Gran Bretanya, als EE. UU. i a la U. R. S. S. que retirin llurs tropes del territori nacional.

Dia 31. — El senyor Churchill adreça una nota al general de Gaulle fent-li saber que les tropes britàniques intervindran als Estats de Llevant per tal d'acabar amb els disturbis i li demana que ordeni a les tropes franceses de cessar el foc i retirar-se a llurs casernes.

— Els ministres francesos Ramadier i de Menthon dimiteixen. El ministre de la Informació senyor Teigen és nomenat ministre de Justícia, i els senyors Soustelle i Pineau ho són de la Informació i Subministres respectivament.

— Es reuneix a Londres la conferència sobre crims de guerra, prenent-hi part 16 de les Nacions Unides.

NOTES DE LA REDACCIO

El dia 2 de juny prop-passat, en el saló de matrimonis de la casa de la ciutat, tingué lloc un vi d'honor en ocasió de lliurar a Mestre Pau Casals el títol de ciutadà honorari de Perpinyà.

L'alcalde senyor Mercader pronuncià un discurs d'homenatge al Mestre i remarcà que una distinció semblant solament havia estat atorgada al mariscal Joffre.

Mestre Casals correspongué amb paraules escaients i emocionades a l'honor que se li feia.

***

El partit socialista espanyol organitzà pel diumenge 11 del corrent, al Nouveau Théâtre, una conferència a càrrec del tinent-coronel senyor Garcia Miranda, sobre els camps de concentració alemanys.

Presidí l'acte i presentà al conferenciant l'exdiputat senyor Rodolfo Vinas. El senyor Garcia Miranda féu una detallada descripció dels camps de concentració que havia conegut amb llurs horors i atrocitats. En altre lloc d'aquest número es recullen aspectes concomitants amb el tema de la dissertació.

***

En la mateixa data el Casal de Catalunya féu solemne lliurament dels diplomes de socis d'honor de l'entitat als senyors Pompeu Fabra, Pau Casals, Félix Mercader, alcalde de Perpinyà, i Josep Ma. Dalmau Casademont.

L'acte consistí en un vi d'honor amb parlaments dels Senyors Alavedra, Mercader i Casals. Hi assistí una gran concurrència. En acabar es cantaren « Els segadors » i « La marselesa », dirigint el chor mestre Casals.

Un dinar aplegà als homenatjats i nombrosos socis del Casal. Es pronunciaren nombrosos brindis.

***

Hem rebut l'opuscle editat a París pel senyor J. Torrents sobre el « Estatuto jurídico de los refugiados españoles », amb les disposicions referents als drets i situació legal reguladores d'aquell estatut. Es un follet oportú i útil.

***

« Per Catalunya » és el títol de la nova revista en català que es publica a Niça. 32 planes de text

variats — des de la poesia a l'economia — amb il·lustracions i fotografies. A la portada hi ha una il·lustració en colors de Carles Fontseré i fora text ofereix una litografia de Martí Bas. Sortirà cada mes i serà trilingüe, puix que publicarà treballs en català, castellà i francès. La seva presentació és excel·lent.

En el primer número hi ha articles de Rovira i Virgili, Rafel Moragas, Víctor M. Torres, Josep Solanes, J. Puig-Artaus, Joan Fidel, J. M. Lladó Figueres, Ramon Bofill, Nicolau Ma. Rubiò i Angel Morera.

El preu de la publicació és de 35 francs i la seva administració té per adreça : senyor Ramon Bofill, Villa Jeannette, Avenue Raquel-Meller, a Villefranche-sur-Mer (Alpes-Maritimes).

Corresponem amb la major cordialitat a la salutació que el nou col·lega adreça a la premsa catalana lliure, i fem vots per que pugui assolir òptims resultats en tots els ordres.

***

El nostre amic senyor Marian Rubiò i Tudurí, ha donat a París una conferència sobre Lluís Companys, en la qual desenvolupà una interpretació molt original de la complexa personalitat del nostre segon President.

El discurs ha estat editat en una esplèndida « plaquette ».

***

Les « Editions du Comité Pays d'Oc-Catalogne » anuncien la publicació de « Cinq poèmes d'amour » de Jordi de Sant Jordi, primera traducció en francès de René Nelli, amb il·lustracions de Robert Pistre.

El preu de subscripció és de 60 francs que s'han de trametre « Au Bibliophile Languedocien », 59, rue Jules Claretie, Toulouse.

***

« Publicacions de la Generalitat de Catalunya » acaba d'editar el text oficial català de l'Estatut de Catalunya. Properament sortirà el follet contenint l'Estatut interior.

Aquests opuscles, al preu de 5 francs, estan en venda en la nostra administració.

ARTICLES PUBLICATS A QUADERNS

AUTORS	TITOLS	NUMEROS
AMETLLA, Claudi.	A propòsit d'unes declaracions dels catalans de Londres	1
	Els espanyols davant la imminència de llur retorn a la pàtria.	2
	Temes de l'actualitat política.	6
ARNAU i CORTINA, F.	El dret d'autodeterminació de Catalunya.	3
BATISTA i ROCA, J. Ma.	El Consell nacional de Catalunya.	3
CAMPS i ARBOIX, J. de.	Liquidació de la guerra civil : La qüestió de les responsabilitats.	1
	Sobre l'autodeterminació.	3
	La qüestió agrària a Catalunya.	6
CAPDEVILA, J. de P.	Pressupostos espanyols — De Carner a Benjumea.	5
CORREDOR, Josep Ma.	Al marge d'un centenari — Notes sobre Verdaguer.	5
CUITO, Ferran.	Nota preliminar sobre l'economia espanyola.	1
	La banca catalana.	2
	A l'entorn de la declaració de Londres.	3
FORT, Pere.	Els franquistes fan el quadre.	2
	El que diu el tinent coronel Sr. Garcia Miranda.	6
HURTADO, Amadeu:	Una visió de la política catalana.	4
HURTADO, Victor.	Les possibilitats constitucionals d'Espanya.	1
MONTAGUT, Domènec.	Notícies de Barcelona.	3
J. M. A.	Fantasia sobre motius espanyols.	3
N.	Algunes notes sobre el Banc d'Espanya.	4
NOGUER i COMET, R.	Impressions i reflexions d'un vell catalanista.	3
	La participació de les sindicals en el govern.	5
PERRAMON, Dr. Sever.	L'home en els camps de concentració.	6
POU, Mateu.	La situació anormal de la indústria cotonera.	2
QUERO i MOLARES, J.	L'actual moment polític.	5
ROVIRA i VIRGILI, A.	La terra catalana : Figura de Catalunya.	1
	Un organisme tècnic i un pensament polític : El Consell Assessor de la Presidència de la Generalitat.	2
	Federals, tanmateix.	3
	Les etapes polítiques de la restauració de Catalunya.	6
RUBIO, Nicolau Ma.	La política del Consell de Londres.	3
SOLANES, Josep.	El clima de discòrdia de l'exili : notes sobre una psicologia de l'exiliat.	4
TASIS, Rafael.	Del secessionisme a la intervenció.	3
TORRES Humbert.	El gran problema del poder executiu.	1
TOSQUELLES, Dr.	Les assegurances socials i la medicina : Perspectives catalanes.	6
XURIGUERA, Ramon.	La Il·leçó dels fets.	2
X. Z.	De Barcelona estant.	3

Visa : C. M. I. Montpellier 1176 PO/E

Imp. SINTHE & Co, Perpignan